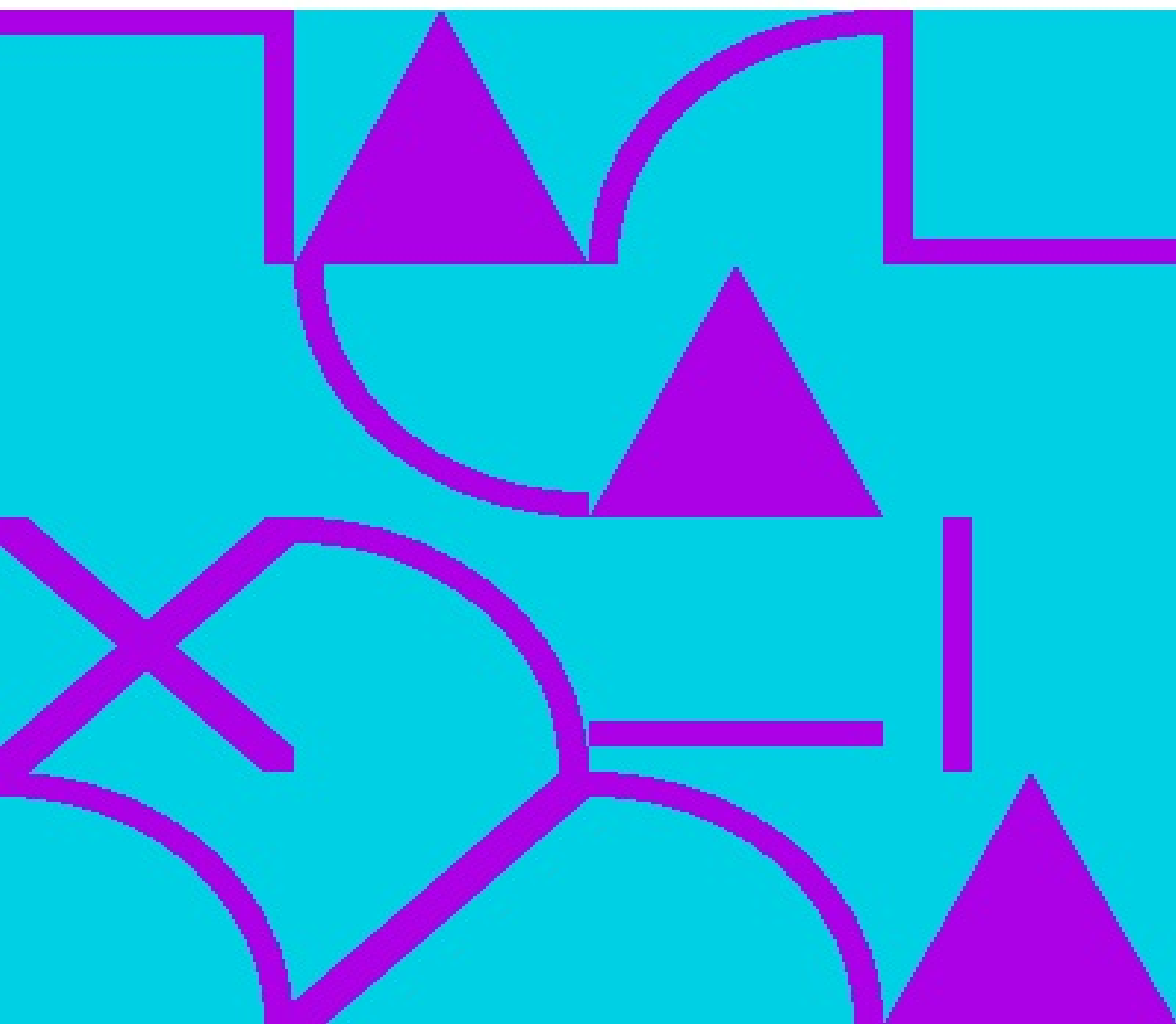

Paul ja Virginia

Bernardin de Saint-Pierre

Rights for this book: [Public domain in the USA](#).

This edition is published by Project Gutenberg.

Originally [issued by Project Gutenberg](#) on 2009-05-02. To support the work of Project Gutenberg, visit their [Donation Page](#).

This free ebook has been produced by [GITenberg](#), a program of the [Free Ebook Foundation](#). If you have corrections or improvements to make to this ebook, or you want to use the source files for this ebook, visit [the book's github repository](#). You can support the work of the Free Ebook Foundation at their [Contributors Page](#).

The Project Gutenberg EBook of Paul ja Virginia, by Bernardin de Saint-Pierre

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Paul ja Virginia

Author: Bernardin de Saint-Pierre

Translator: O. A. Joutsen

Release Date: May 2, 2009 [EBook #28661]

Language: Finnish

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK PAUL JA VIRGINIA ***

Produced by Matti Järvinen and PG Distributed Proofreaders.

PAUL JA VIRGINIA

Kirjoittanut
Bernardin de Sainte-Pierre

Ranskankielestä suomentanut
O. A. Joutsen

Ensimmäisen kerran julkaissut
Werner Söderström Osakeyhtiö 1905.

Sensuurin hyväksymä. Porvoo, huhtik. 12 p. 1905.

TEKIJÄN ELÄMÄKERTA.

Jos milloinkaan pitää paikkansa vaatimus, että runouden tulee kuvastaa kansan ja aikakauden ajatuksia, niin toteutuu se siinä kirjallisuudessa, mikä kukoisti Ranskassa neljännessä, viidennessä ja kuudennessa Ludvigin hallituskausiin. Nämä ajanjaksot, jotka itsessään olivat niin tärkeät merkitykseltään, että ne antoivat nimensä vastaaville ajankohdille koko ihmiskunnan historiassa, sisälsivät Ranskan historiaan nähden harvinaisen jyrkkiä kehityksenkäänteitä; ensin ulkonaisen mahdin tavatonta nousua ja sitte sen asteettaista vähenemistä; eri yhteiskuntaluokkien merkityksen vaihtumista, niin että ennen vallassa olleet suistuivat alas ja syvyydestä nousi uusia pinnalle; inhimillisten tapojen ja kaikkien elämänmuotojen alati vaihtuvata naamiaishuvia. Kaiken tämän kirjavan kehityksen kuvastaa samanaikainen kirjallisuus verrattoman selvissä peilikuvissa. Ludvig XIV:n pöyhkeä aika loi n. s. valheklassillisen kirjallisuuden, joka esitti antiikkisen maailman suurenmoisia tapauksia ja henkilöitä, pukemalla ne oman aikansa kauheaan hovipukuun ja tekotukkaan ja silminnähävällä tarkotuksella koettaa enentää "aurinkokuninkaan" hallituksen loistoa. Vaan tämän aikakauden loppupuoliskolla, kun luonnottomasti keskitetty hallitustapa vei maan arveluttavaan ulkonneseen ja sisälliseen ahdinkoon, rupeaa iva ja arvostelun pukinjalka pistämään esiin kirjallisuudessa; Corneillen ja Racinen sirottyyksen vaan hengettömän draaman sijalle astui porvarillinen runous, jonka etevin edustaja Molière ruoski teennäisen hovisivistyksen pönkeitä muotoja ja epäsuorasti ylisti maan elinvoimaisen keskiluokan tervettä henkeä. Ludvig XV:n hallituskausi ennen alkanut tapainturmelus höllytti kaikki yhteiskuntaa koossapitävät siteet ja kehitti nurinpuolisuudet huippuunsa. Tämä sekaannuksen aika synnytti uuden iva-runouden (La Bruyère, Le Sage), joka lopulta kumminkin turmeltui siveettömäksi kirjallisuudeksi, jolle ei pyhinkään ollut pyhää (Crebillon nuorempi, Gresset y. m.). Mutta toiselta puolen se voimakkaissa hengissä herätti eloon uusia, positiivisia harrastuksia, jotka tarkoittivat vanhan yhteiskunnan kaatamista ja uuden, ihanteellisen sijaan luomista. Valistus-filosofia katkoi kahleet kaikilla ajatuksen aloilla, keskellä *Ancien Régimen* valokohdista köyhää ja varjopuolista kammottavan rikasta aikakautta se kohotti ihmisten aatokset tapailemaan todellisuutta, luonnollisuutta ja ylevää siveyttä. Herätys tapahtui Kanavan toiselta puolen; tutustuminen Englannin vapaisiin oloihin, terveihin yhteiskuntamuotoihin ja siellä silloin vallassa olevaan herkkätunteiseen, romantilliseen kirjallisuuteen (De Foen "Robinson Crusoeen" ja Richardsonin siveysromaneihin) mahtavasti vaikutti Ranskan henkisiin vallankumousmiehiin, Montesquieuhön, Voltaireen, Diderot'hon ja Rousseauhon. Molempain viimeksimainittujen kaunokirjalliset teokset sisälsivät

vaatimuksia tunteen, luonnollisuuden ja yksilöllisyyden ylevämmyydestä silloisten elämän valhemuotojen rinnalla. Ludvig XVI:n aikakautena viimein purkautuvat täten synnytyt sähköiset voimat. Tietoisuus kärsityistä vääryyksistä ja nurinpuolisuuksista synnytti yhtäällä tulisinta mielenkiikkaa, salaman tavoin välähtäviä aavistuksia pian koituvasta kostosta ja kaikenpuolisesta uudistuksesta; toisaalla, nimenomaan runoudessa, missä valtiollinen tunne oli heikompi ja mielikuviutus kerkeämpi, toivottiin ihmisystävällisiä parannuksia ja unelmoitiin kauneudelle ja luonnonmukaisuudelle perustuvasta ihanneyhteiskunnasta, joka saataisiin toimeen ilman verisiä mullistuksia. Kyllästyminen vallassa oleviin kulttuurimuotoihin ja ajatustapoihin ynnä hellämielinen taipumus etsimään turmelemattoman luonnon helmasta terveitä, ehjiä elämänmuotoja johti ranskalaisen runouden *romantillisuuden* rikkaalle, usein liiaksikin rajainsa yli riuhtovalle uralle, jonka Rousseau "Uudella Heloisellaan" ja "Émilellään" oli perustanut. Romantillista harrastusta lisäsi Ranskan siirtomaavallan erinomainen vaurastuminen, joka käänsi haaveilijain huomion merentakaisiin maihin, ranskalaisten miesten näinä aikoina suurella menestyksellä suorittamat klassillisen muinaisuuden tutkimukset (Pompeijin esiinkaivaminen) ja antiikin tyylin jäljitteleminen kuvaavien taiteiden alalla (Davidin maalauskoulu ja Pantéonin rakentaminen). Tyypillinen edustaja tälle kahden maailmanhistoriallisen ajanjakson välillä seisovalle, herkkämieliselle ja ihanteelliselle sukupolvelle on käsissämme olevan "Paul ja Virginia"-idyllin kirjottaja.

Jacques-Bernardin-Henri de Saint-Pierre syntyi Havren rikkaassa merikaupungissa tammik. 19 p. 1737, polveutuen aatelissuvusta, joka monilla isänmaallisilla teoilla oli kunnostanut itseään. Vanhemmista tiedetään äidin olleen vakavaluontoisen naisen, joka antoi poikansa käsiin vain uskonnollisia ja syväaatteisia kirjoja. Ensimmäinen kasvatus siis opetti pojan ihaillemaan luomakunnan suuruutta ja Luojan voimaa. "Robinson Crusoen" lukeminen yhdisti tähän uskonnolliseen haavemielisyyteen halun seikkailuihin kesyttömän neitseellisessä luonnossa, mutta nuori Bernardin olisi mieluummin tahtonut päättää Robinsonaadinsa erakkona, jonka jalostava seurustelu kunnon ihmisten seurassa olisi puhdistanut. Matka Martinique-saarelle ja tutustuminen siirtomaahallitukseen käänsi tämän halun toisaalle: hän päätti lähteä lähetyssaarnaajaksi tuntemattomiin, synkeihin seutuihin. Vanhempiensa tahdosta hän kuitenkin jatkoi opintojaan, suorittaen viimein insinööriupseerin tutkinnon Veraillesin insinööriopistossa. Hänen sotilaallinen uransa ei kuitenkaan ollut pitkä; otettuaan osaa sotaretkiin Saksassa hän sai 1760 eron virastaan, koska oli vastustellut päällikköjään.

Nyt alkoi Bernardin de Saint-Pierrelle vaihteleva ja seikkailurikas elämä. Omaistensa piirissä hän ei viihtynyt, ne häntä vieroivat ja kielsivät häneltä apunsa, yksinpä isäkin, joka tällä välin oli mennyt uusiin naimisiin. Maltan-saaren jouduttua vaaraan Ranskan hallitus lähetti sinne avuksi useita insinöörejä, niiden joukossa hänetkin. Mutta kun vaara pian oli ohitse, sai hän tyhjin toimin palata Ranskaan. Täällä hän virkaa vailla joutui tukalaan asemaan, koettaen matematiikan opetuksella ansaita leipäänsä. Onnettomuuksien ahdistamana hän rupesi haaveilemaan lapsuutensa unelmia Robinson Crusoen seikkailuretkistä: hän ajatteli jonnekin uuteen seutuun perustaa turvattomain ja kovaosaisten siirtokunnan, jonka päällikkönä hän toimeenpanisi lakeja, mitkä eivät vielä olisi olleet mahdollisia kotimaassa. Hän lähti etsimään maailmankolkkaa, minne sijoittaisi uuden siirtolansa. Ensin hän matkustaa Hollantiin, missä saa rohkaisevaa osanottoa, jopa rahojakin yrityksensä toteuttamiseksi. Sieltä hän menee Venäjälle, jossa myöskin voittaa mahtavia suosijoita; näyttääpä hetkisen siltäkin, kuin perisi hän kaikkivaltiaan kreivi Orloffin aseman suuren Katariinan lemmikkinä. Hän yrittää näytellä valtiollista ja sotilaallista osaa, kuitenkin onnistumatta. Hän luulee voivansa pystyttää uudelleen Puolan vanhan valtiomuodon ja kansallisen itsenäisyyden ja antaa puhua kihlauksestaan erään puolalaisen ruhtinattaren kanssa. Mutta hänen tuulentupansa pian kukistuvat; ylhäinen morsian rikkoo välinsä hänen kanssaan, ja hän siirtyy Saksiin, jonka Puolan vanhan valtijaan avulla hän toivoo voivansa toteuttaa kunnianhimoiset unelmansa. Dresdenissä hänet otetaan avosylin vastaan, mutta erään "Tuhannen yhden yön" tapaan aletun seikkailun

huono loppu saa hänet kääntämään selkensä Saksin vieraanvaraisuudelle ja siirtymään Berliiniin. Täällä avautui hänelle hiljainen onni perheen ja avulioiden ystävien piirissä, vaan hänen levoton henkensä ei ota mukautuakseen tyyniin oloihin. 1766 hän palaa Ranskaan; täällä on hänen isänsä tällä välin kuollut, ja sukulaiset osottavat kylmyyttä häntä kohtaan. Köyhänä ja yksinäisenä hän asettuu Pariisiin, missä panee taivaan ja maan liikkeelle saavuttaakseen turvaton jalansijan yhteiskunnassa. Hän kirjoittaa muistelmia, tutkii mitä erilaisimpia aineita, sota- ja tykistötiedettä, kasvatustietä, tähtitiedettä ja kemiaa, välttämällä jonkinmoisella kammolla ajattelemasta kaunokirjallisia aiheita, joilla myöhemmin hankki nimellensä katoamattoman kunnian.

Monilukuisten turhien yritysten jälkeen hänen onnistuu kiinnittää itseensä erään kreivi de Breteuilin huomio, joka lupaa hänelle hankkia paikan markiisi de Castriesin johtamassa, Madagaskarin ja Ile de Francen asuttamista tarkottavassa retkikunnassa. Mutta tämä yritys, joka verhoutui filosofisten ja ihmisystävällisten tekosyitten vaippaan, tarkottikin todellisuudessa vain kurjaa orjakauppaa, niin että koko retki oli sankarillemme suuri pettymys. Hän erosi retkikunnasta ja asettui Ile de Francen yli-insinöörin käytettäväksi. Tällä saarella hän eli kolme vuotta, saaden vaihtelevia kokemuksia Ranskan siirtomaahallituksesta ja ennen kaikkea kooten aineksia ja vaikutelmia, joita myöhemmin käytti hyväkseen julaistessaan mainiot teoksensa "Matka Ile de Franceen" ja "Paul ja Virginia".

Ranskaan palattuaan alkaa taas vaivaloinen taistelu olemassaolosta, jota kuninkaan myöntämä 1,000 frangin suuruinen vuotuinen eläkekään ei paljon lievennä. Hän hautoo uusia kunnianhimoisia unelmia: Intian matkaa, iihannesiirtolan perustamista Jersey saarelle Englannin Kanavassa, osanottoa Amerikan vapautussodan ensi puhkeamiseen, Niilin lähteiden keksimiseen. Ennen mainittu kreivi de Breteuil suosittaa häntä vihdoinkin suurelle valistusfilosoofille d'Alembertille, joka hankkii kustantajan hänen teokselleen "Matka Ile de Franceen", mikä ilmestyi 1773. Tämä kirja avasi hänelle viimeinkin suuren yleisön suosion, valistusfilosoofit ottivat hänet piireihinsä; mutta hallitus, jonka huomiota tekijä oli tahtonut kiinnittää suunnitelmillaan, kielsi häntä kuvaamasta siirtomaitten oloja yksinomaan synkässä valossa. Hän etsii lohdutusta uusilta filosofiystäviltään, vaan hänen kadehtijansa saavat enimmäkseen hänestä luopumaan, eikä "Arkadia" niminen teos, jossa hän heille aikoi laveammin esittää rohkeita suunnitelmiaan, tullut koskaan valmiiksi. Tähän aikaan hän teki Jean-Jacques Rousseau'n tuttavuutta, ja samanluonteisen suuren geneveläisen filosofin seura oli omiaan kehittämään hänessä alituisten vastoinikäymisten synnyttämää ihmisvihaa ja yksinäisyyden kaipuuta. Tältä ajalta on "Luonnon tutkimuksia" (1784), jossa hän jatkoi edellisissä teoksissaan suunnittelemaansa unelmia yhteiskunnallisesta vallankumouksesta. Kaikesta viehättävyydestään ja rohkeista päätelmistään huolimatta tämä kirjanen kuitenkin joutui varjoon Rousseau'n samanaatteisten teosten rinnalla.

Neljä vuotta myöhemmin alkoi varsinaisesti kaunokirjallisen tuotannon aika Bernardin de Saint-Pierren elämässä. Sen alotti hänen suosituin teoksensa, idylleistä mitä ihanin "Paul ja Virginia", joka ilmestyi 1784. Tämä kirja, joka esittää suloista lemmen tragediaa kahden nuoren ihmissydämmen välillä keskellä tropillisen maailman muhkeata loistoa, tuli syystä kaikkien kansankerrosten lempikirjaksi. Se onkin La Fontainen "Satujen" ja "Télémaquen" jälkeen Ranskan kirjallisuudessa se kirja, josta on useimpia kaikenmuotoisia painoksia ilmestynyt kaikilla Euroopan kielillä. Paitsi "Paul ja Virginiaa" on Bernardin de Saint-Pierre julaissut suuren joukon muita kaunokirjallisia ja osaksi filosofisiaakin teoksia, joiden luetteleminen veisi meidät liian pitkälle. Hänen myöhemmistä elämänvaiheistaan mainittakoon, että hän Ranskan suuren vallankumouksen puhjettua luuli ajan tulleen yhteiskunnallisten ja ihmisystävällisten suunnitelmainsa toteuttamiseen ja sen vuoksi aluksi liittyi Robespierreen. Mutta nähtyään entisen hirmuvallan vain vaihtuvan toiseen vielä hirveämpään hän yhtyi siihen puolueeseen, joka nuorena kenraali Bonapartessa näki nousevan auringon. Napoleon keisariksi tultuaan muisti kirjailijaystäväänsä;

sekä hän että hänen veljensä Louis ja Josef myönsivät kukin hänelle 6,000 frangin elinkautisen eläkkeen. Tämän kautta oli hänen taloudellinen asemansa turvattu. Hän nai erään rikkaan kirjanpainajan tyttären ja tuli nimitetyksi siveysopin professoriksi Normaalikouluun, jossa piti luentoja "Sopusoinnusta luonnossa". Tämän oppilaitoksen lakkautettua hän sai sijan Ranskan korkeimmassa oppineessa laitoksessa Instituutissa. Keisarivallan kukistuttua hän menetti korkeitten suosijainsa myöntämät eläkkeet ja vietti viime päivänsä jotenkin ahtaissa oloissa, eläen Eragnyssa l'Oise-virran partailla. Hän kuoli tammik. 21 p. 1814, siis juuri täytettyään 77:n ikävuotensa. Hänen leskensä — hän oli jo ennättänyt toisen kerran naida — meni uusiin naimisiin erään vähän tunnetun kirjailijan Aimé Martinin kanssa, joka piti huolta hänen teoksiensa kokoamisesta ja julkaisemisesta.

Bernardin de Sainte-Pierren merkitys yhteiskunnan uudistajana haihtuu varjoon valistusfilosoofian loistavampien tähtien rinnalla. Mutta hänen "Paul ja Virginiansa" takaa hänelle katoomattoman kunniasijan yleismaailmallisessa kirjallisuudessa; ja hänen oma hahmonsensa sen viisaan vanhuksen muodossa, joka tässä idyllissä kertojana esiin, on kautta aikojen lämmittävä sydämiä totuuden, luonnollisuuden ja sydämменpuhtauden ylistäjänä.

Sen vuoriharjanteen itäisellä rinteellä, joka kohoaa Port-Louisin takana Ile de France-saarella, näkee matkustaja eräällä muinoin viljellyllä alalla kahden pienen majan rauniot. Ne sijaitsevat melkein keskellä muudanta korkeitten kallioiden paartamaa laaksoa, joka on avoin vain pohjoiseen päin. Vasemmalla kädellä hämöttää n. k. Vartijavuori, jolta annetaan merkki laivojen laskiessa saaren satamaan, ja vuoren juurella on Port-Louis'n kaupunki; oikealla on tie, joka vie Port-Louis'sta Pamplémoussin kylään. Etempänä on samanniminen kirkko, joka bamburuokoa kasvavine kujineen kohoaa keskellä isoa tasankoa; ja vielä kauvempana siintää silmiin metsä, joka ulottuu aina saaren toisiin ääriin saakka. Suoraan edessään, merenrannikolla, kulkija näkee Hautalahdelman; vähän syrjempänä oikealla Kovanonnen-niemen, ja kaikista kauvimpana rajattoman merenulapan, jonka pinnasta pistää esiin joitakuita asumattomia luotoja, niiden joukossa Miren keila, joka näyttää vallinsarvelta keskellä meren kuohuja.

Käydessään sisään tähän laaksoon, josta tarjoutuu niin paljon katsottavaa, kuulee kulkija vuoren kaikujen lakkaamatta toistelevan läheisissä metsissä tohisevien tuulten kohinaa ja aaltojen pauhua, jotka etäällä meressä särkyvät riuttoja vastaan. Mutta saavuttuaan noiden mökkien luo ei hän enää kuule mitään kohinaa, eikä näe ympärillään muuta kuin muurintapaisia kallioseinämiä, joiden juurella, kupeilla ja halkeamissa, jopa pilviä piirtävillä huipuillakin puuryhmiä kasvaa. Sadepilvet näiden kallioiden päällä leijaillessaan luovat usein sateenkaaren niiden ruskeanvihreille rinteille ja kostuttavat niiden juurella liriseviä lähteitä, joista vähäinen Lataniers-joki saa alkunsa. Rajaton hiljaisuus vallitsee tässä laaksossa, missä kaikki, ilma, vesi ja valo, on niin suloista ja tyventä. Tuskin vastaa kaikukaan niiden palmujen huminaan, jotka siellä kukoistavat ylävällä asemallaan, alati huojutellen pitkiä varsiaan taivaan tuulissa. Suloinen valohämy vallitsee laaksonpohjassa, minne vain keskipäivän aurinko paistaa; mutta aamunkoitosta lähtien sen säteet kohtaavat harjannetta, jonka huiput yli vuoriston varjojen kohoten hohtavat kullan ja purppuran hehkussa taivaan sinilakea vastaan.

Minusta oli aina mieluista palata tähän paikkaan, missä yhdellä haavaa sai nauttia sekä äärettömyyden avarasta näystä että juhlallisesta yksinäisyydestä. Kun muuanna päivänä istuin noiden majojen luona ja katselin niiden raunioita, näin erään vanhan miehen käyskentelevän läheisyydessä. Hänellä oli saaren vanhain asujanten tapaan pukunaan lyhyt takki ja pitkät housut. Hän oli paljain jaloin ja nojasi itseään kävellessään mustapuiseen keppiin. Hänen hiuksensa olivat vallan valkoiset ja hänen kasvonsa jalot ja

totiset. Tervehdin häntä kunnioittavasti. Hän vastasi tervehdykseeni; ja hetken aikaa minua tarkasteltuaan hän astui luokseni ja istahti lepäämään samalle törmälle kuin minäkin. Tästä tuttavallisuudesta rohkaistuneena aloitin puhelun. "Isäni", sanoin hänelle, "voisitteko sanoa minulle, kenelle nämä majat ovat kuuluneet?" Hän vastasi: "Poikani, noissa matalissa majoissa ja tällä autiolla alalla asui kerran — siitä on jo parisenkymmentä vuotta — kaksi perhettä, jotka niissä olivat onnensa kohdanneet. Heidän elämäkertansa on liikuttava; mutta kukapa europolainen pitäisikään väliä näiden Intian meritien varrella asuvain saarelaisten, nimettömäin ja tuntemattomain, kohtaloista? Ken tahtois elää täällä köyhänä ja unohdettuna, vaikkakin onnellisena? Ihmisiä miellyttävät vain ylimysten ja kuningasten elämänvaiheet, vaikkei niistä kenellekään hyötyä ole." — "Isäni", sanoin, "teidän näöstänne ja puheestanne on helppoa päättää, että teillä on suuri elämäkokemus. Jos teillä on aikaa, niin pyydän teitä kertomaan minulle, mitä tämän korven entisistä asujista tiedätte, ja voitte olla varma, että maailman ennakkoluuloista turmeltuneinkin ihminen mielellään kuulee kerrottavan onnellisuudesta, jonka luonto ja hyveet tuottavat." — Hetken nojattuaan otsaansa käsiään vastaan, ikäänkuin muistutellen mieleensä muinaisia tapahtumia, alotti vanhus kertomuksensa:

Vuonna 1726 päätti muuan nuori Normandiasta kotoisin oleva mies, nimeltä de La Tour, siirtyä tälle saarelle onneansa etsimään, sittekun oli turhaan etsinyt itsellensä virkaa Ranskassa ja turhaan pyydellyt sukulaisiltaan apua. Hänellä oli mukanaan nuori vaimonsa, jota hän suuresti rakasti ja jolle oli yhtä rakas. Tämä oli vanhaa ja rikasta sukua samasta maakunnasta kuin hän, mutta salaa ja myötäjäisittä oli nuori vaimo mennyt miehelleen, koska hänen sukulaisensa olivat naimista vastustaneet, syystä ettei de La Tour ollut aatelismies. Tämä jätti vaimonsa Port-Louis'hin tälle saarelle ja purjehti itse Madagaskariin toivoen voivansa ostaa siellä muutamia neekeriorjia, joiden avulla perustaisi tänne uudisasunnon. Mutta hän saapui Madagaskariin pahimpana vuodenaikana, joka alkaa lokakuun keskipaikoilla; ja vähän ajan perästä hän kuoli tarttuvaan kuumetautiin, joka siellä on vallalla kuusi kuukautta vuodessa ja joka ikiajoiksi estää europalaisia sinne pysyvästi asuttumasta. Hänen perunsa hävisivät teille tietymättömille kuten aina niiden, jotka kuolevat kaukana kotimaastansa. Hänen Ile de Franceen jäänyt vaimonsa oli nyt leski, kantoi lasta sydämiensä alla, ja muuatta neekerinaista lukuunottamatta oli hän vallan yksin maailmassa, turvatta ja suojatta. Sen miehen kuoltua, jota yksistään oli rakastanut, ei hän tahtonut kehenkään toiseen turvautua. Mutta onnettomuutensa antoi hänelle rohkeutta, ja hän päätti orjattarensa avulla raivata itselleen pelloksi pienen maatilkun, josta saisivat elatuksensa.

Tällä miltei autiolla saarella, jonka maa oli yhteistä omaisuutta, hän ei valinnut hedelmällisintä ja kaupalle edullisinta paikkaa; vaan päinvastoin etsien jotain vuorenrotkoa, salaista turvapaikkaa, missä yksin ja tuntematon saisi elellä, siirtyi hän kaupungista näille kallioille, niinkuin lintu pesäänsä. Niin on kaikilla hellätunteisilla ja kärsivillä olennoilla se yhteinen taipumus, että haluavat vetäytyä mitä jylhimpiin ja autioimpiin paikkoihin, aivan kuin kalliot voisivat suojella heitä onnettomuuksilta ja luonnon rauhallisuus viihdyttää heidän sielunsa levottomuutta. Mutta Sallimus, joka aina tulee avuksemme, kun haluamme vain sitä mikä meille tarpeellisinta on, oli rouva de La Tourillekin tallettanut tavaran, jonka vertaista ei rikkaus eikä ylhäisyys voi antaa: nimittäin ystävättären.

Tällä seudulla oli jo vuoden ajan asunut muuan vireä, hyväluontoinen ja hellätunteinen nainen nimeltä Margareeta. Hän oli syntynyt Bretagnessa yksinkertaisista talonpoikaisista vanhemmista, jotka olivat häntä rakastaneet ja olisivat hänet tehneet onnelliseksikin, jollei hän olisi heikkoudessaan luottanut erään naapuristossa asuvan aatelismiehen rakkaudenvakuutuksiin ja naimalupauksiin; tämä himonsa tyydyttyään hylkäsi hänet, kielsipä vielä apunsa sen lapsen elättämisessä, jonka isäksi hän pian oli tuleva. Silloin tyttöparka päätti ijäksi päiviksi jättää syntymäkylänsä ja lähteä häpeäänsä piilemään siirtomaihin, kauvas kotimaastaan, missä oli menettänyt köyhän, siveän tytön ainoan aarteen, hyvän

maineensa. Eräs vanha neekeri, jonka hän oli huokealla ostanut lainaamillaan rahoilla, auttoi häntä pienen maatilkun viljelemisessä tässä piirikunnassa.

Täällä tapasi rouva de La Tour, neekerinaisensa seuraamana, Margareetan, kun tämä imetti lastaan. Hän ihastui suuresti kohdatessaan naisellisen olennon, joka näytti olevan melkein samallaisessa tilassa kuin hän itse. Muutamin sanoin hän kuvasi Margareetalle entisen elämänsä ja nykyisen puutteensa. Margareetaa liikutti rouva de La Tourin kertomus; ja tahtoen mieluummin palkita tämän luottamuksen kuin hankkia hänen kunnioitustaan hän arvelematta tunnusti hänelle sen erehdyksen, johon oli joutunut syypääksi. "Mitä minuun tulee", sanoi, "olen minä ansainnut kohtaloni; mutta te, hyvä rouva ... te, joka olette hyvä ja siveä ja kuitenkin onneton!" Ja itkien tarjosi hän hänelle turvaa majassansa ja ystävyytään. Rouva de La Tour, jota näin hellä vastaanotto suuresti liikutti, sulki hänet syliinsä lausuen: "Ah, Jumala tahtoo siis tehdä lopun kärsimyksistäni, koska hän teissä herättää minua, muukalaista, kohtaan enemmän hyvyyttä kuin milloinkaan omaisiltani olen osakseni saanut."

Minä tunsin Margareetan; ja vaikka asuin puolentoista penikulman päässä täältä, tuolla metsissä Pitkän Vuoriston takana, katsoin häntä kuitenkin naapurikseni. Europan kaupungeissa tosin katu tai pelkkä kiviseinä pidättää saman perheen jäseniä vuosikausia toisiaan tapaamasta; mutta näissä uusissa siirtomaissa pidämme naapureina kaikkia, joita vain metsät ja vuoret meistä erottavat. Varsinkin siihen aikaan, jolloin tämä saari harjotti vähäistä kauppayhteyttä Intian kanssa, oli täällä pelkkä naapuruus samaa kuin ystävyys, ja vieraanvaraisuus muukalaisia kohtaan oli yhtä hyvin velvollisuus kuin huvi. Kun kuulin naapurini saaneen toverin, riensin hänen luoksensa, ollakseni joksikin avuksi kummallekin. Rouva de La Tourissa tapasin miellyttävän naisen, jonka koko olento ilmaisi jaloutta ja surumielisyyttä. Hän oli jo lähellä synnytystään. Esitin molemmille naisille, kuinka tarpeellista olisi heidän lastensa vuoksi ja varsinkin vastaisten siirtolaisten tulon takia, että he jakaisivat keskenään tämän laakson, jota oli noin kaksikymmentä tynnyrinalaa. He antoivat jakamisen minun toimekseni. Jaoin maan kahteen jotenkin yhtä suureen puoliskoon, niin että toiseen tuli kuulumaan tämän lakeuden yläosa, alkaen tuon pilvien peittämän kukkulan huipusta, mistä Lataniers-joki saa alkunsa, aina tuonne jyrkkään halkeamaan asti, jonka näette tuolla ylhäällä vuorenharjalla ja jota kutsutaan Ampumareijäksi, se kun todellakin on tykinaukon näköinen. Maaperä on tässä niin kivistä ja kuoppaista, että siinä on vaikea käydä; kuitenkin kasvaa siinä isoja puita ja on se täynnä lähteensilmiä ja pieniä puroja.

Toiseen osaan mittasin koko alemman puolen, joka ulottuu Lataniers-joen juoksua pitkin aina tähän aukeamaan saakka, missä nyt olemme ja mistä virta kulkee kahden kukkulan lomitse mereen asti. Tässä näette niittyjä ja jotenkin tasaista maata, joka ei kuitenkaan ole parempi kuin tuo toinen osa, sillä sateisena vuodenaikana se on vetelää kuin suo, ja poudalla se kuivaa lyijynkovaksi, niin että kun tahtoo siihen ojaa kaivaa, on kirvestä käytettävä. Kun jako oli suoritettu, annoin molempain naisten heittää arpaa osistaan. Ylempi puoli tuli rouva de La Tourille ja alempi Margareetalle. Kumpikin oli osaansa tyytyväinen, ja he halusivat vain jäädä asumaan liki toisiaan, "jotta", kuten he sanoivat, "aina saisimme nähdä toisiamme, puhella keskenämme ja auttaa toinen toistamme". Oli kuitenkin tarpeen, että heillä kullakin oli oma asuntonsa. Margareetan asumus sijaitsi keskellä laaksoa, juuri hänen alueensa rajalla. Aivan sen viereen rakensin rouva de La Tourin palstalle toisen majan, niin että ystävykset yhdellä haavaa olivat toistensa naapureina ja kuitenkin kukin perheineen asuivat omalla alueellaan. Itse olen hakannut paalut vuorelle; itse olen kantanut palmunlehviä merenrannalta näiden molempain majojen rakentamiseksi, jotka nyt kuten näette ovat ovia ja kattoja vailla. Voi sentään, niistä on sittekin liian paljon jälellä muistini virittämiseksi! Aika, joka niin pian hävittää hallitsijain muistomerkit, näyttää näissä erämaissa säästävän ystävyysmuistomerkkejä, pitkittääkseen kaipaustani aina elämäni loppuun asti.

Tuskin oli toinen näistä majoista valmistunut, kun rouva de La Tour synnytti tyttölapsen. Minä olin ollut kummina Margareetan lapselle, joka oli saanut nimekseen Paul. Rouva de La Tour pyysi minua nyt yhdessä hänen ystävättärensä kanssa antamaan nimen hänenkin lapselleen. Margareeta pani sille nimeksi Virginia. "Hänestä on kasvava siveä tyttö", sanoi hän, "ja hän on tuleva onnelliseksi. Minä en tuntenut onnettomuutta ennenkun poikkesin siveyden tieltä."

Rouva de La Tourin toivuttua lapsivuoteestaan alkoivat nuo molemmat maatilkut vähitellen korvata sekä sitä vaivaa, mikä minulla aika ajoittain oli niiden hoidosta että varsinkin heidän orjainsa uutteruutta. Margareetan orja, Domingo, oli jolof-heimoa, ja vielä roteva ruumiiltaan, vaikka olikin iäkäs. Hänellä oli kokemusta ja hyvä luontainen ymmärrys. Hän raivasi erotuksetta kummallakin maa-alueella pelloiksi ne alat, mitkä hänestä tuntuivat hedelmällisimmiltä, ja kylvi niihin sellaisia siemeniä, mitkä mihinkin parhaiten sopivat. Hirssiä ja maissia hän kylvi keskinkertaisiin paikkoihin, vehnää hyvään maahan ja riissiä soisiin kohtiin, ja kallioiden juurille hän istutti melooneja, kurpitseja ja kurkkuja, jotka mielellään kiipeevät ylöspäin. Kuiviin paikkoihin hän kasvatti perunia, jotka niissä tulevat maukkaiksi, ylängöille puuvillapensaita, sokeriruokoa väkevään maahan ja kahvipensaita töyräille, joilla papu kasvaa pieni mutta sitä oivallisempi; joen varsille ja asumusten ympärille bananas-puita, jotka vuoden läpeensä kantavat hedelmäsarjoja ja suovat miellyttävää siimestä, ja viimein vielä muutamia tupakantaimia lievittääkseen omia ja hyväin emäntäinsä huolia. Vuorilta hän kävi hakkaamassa polttopuita ja siirteli sieltä täältä kallionlohkareita syrjään teitä rakentaakseen. Kaikki nämä askareet hän toimitti älykkäästi ja ahkerasti, sillä hän oli innostunut työhönsä.

Margareetaan hän oli erittäin kiintynyt, eikä vähemmän rouva de La Touriinkaan, jonka orjattaren hän oli nainut Virginian syntyessä. Hän rakasti kiihkeästi vaimoansa, jonka nimi oli Mari. Tämä oli syntynyt Madagaskarissa, jossa oli harjautunut joihinkin käsitöihin, etenkin valmistamaan koreja ynnä jonkinmoista esiliinakangasta metsässä kasvavista ruohoista. Hän oli muuten näppärä, siisti ja erittäin uskollinen. Hän piti huolta ruoan laittamisesta, kasvatti muutamia kanoja ja meni silloin tällöin Port-Louis'n kaupunkiin myymään sellaista tavaraa, mikä ei ollut välttämätöntä molempien perheiden taloudessa. Kun tähän lisäksi laskette pari lapsia varten pidettyä kuttua ynnä ison koiran, joka yöllä vartioitsi ulkona, saatte jonkinlaisen käsityksen näiden kahden pienen asunnon tuloista ja koko taloudesta.

Tullaksemme molempiin ystävyksiin, kehräsivät he puuvillaa aamusta iltaan. Tämä työ tuotti heille ja heidän perheilleen vaatetarpeet; mutta muuten puuttui heiltä totuttuja elämän mukavuuksia, niin että saivat kotona käydä avojaloin ja vain pyhäisin käyttivät kenkiä mennessään aamuvarahin kuulemaan messua Pamplémoussin kirkkoon, jonka näette tuolla alhaalla. Sinne tosin oli paljon pitemmältä kuin Port-Louis'hin, mutta vain hyvin harvoin he menivät kaupunkiin, sillä orjain tavoin puettuina karkeaan siniseen Bengalin palttinaan pelkäsivät he siellä joutuvansa ylenkatseen alaisiksi. Mutta tarkoin punniten: kumpi on parempi, ulkonainen arvoko vai kotoinen onni? Sillä jos nämä naiset saivatkin vähän kärsiä ihmisten ilmoilla käydessään, palasivat he kotiinsa sitä tyytyväisempinä. Tuskin olivat Maria ja Domingo tältä harjulta äkänneet heidät, niin juoksivat he vastaan alas laaksoon auttaakseen heitä ylösnousemisessa. Orjainsa silmistä he näkivät, millä ilolla nämä heitä olivat odottaneet. Kotona heitä kohtasi kaikkialla puhtaus ja vapaus, joista eduista heidän tuli kiittää vain omaa ahkeruuttaan ja palvelijainsa intoa ja uskollisuutta.

Samojen puutteiden ja miltei samanlaisten elämäkokemusten yhdistäminä he puhuttelivat toisiaan ystävän, toverin ja sisaren suloisilla nimillä; heillä oli vain yksi tahto, yksi harrastus ja yhteinen pöytä, jonka ääressä aterioivat. Kaikki oli heillä yhteistä. Jos jolloinkin entiset tunteet, tulisemmat kuin ystävyyyden synnyttämät, heräsivät heidän sydämissään, ohjasi totinen jumalanpelko puhdasten tapain

avulla ne toista elämää kohden, niinkuin tulenliekki sytykkeen puutteessa kohoaa maasta taivasta kohti.

Luonnolliset velvollisuudet enensivät vielä heidän yhteiselämänsä onnellisuutta. Heidän keskinäinen ystävyytensä kiintyi kahta lujemmaksi, kun heillä alati oli silmiensä edessä lapsensa, heidän yhtä kovaonnisen rakkautensa hedelmät. Huviksensa he kylvetivät niitä samassa kylpyaltaassa ja panivat nukkumaan samaan kätkeyeen. Antoivatpa he usein niille vuorotellen rintaa. "Ystäväni", virkkoi kerran rouva de La Tour, "molemmilla on meillä kaksi lasta ja kummallakin niistä on kaksi äitiä." Kuten kaksi vesaa, mitkä ovat kiinni kahdessa samanlaisessa puussa, joilta myrsky on kaikki oksat riistänyt, kantaa paljon parempia hedelmiä, jos kumpikin niistä irrotetaan emäpuustaan ja istutetaan toiseen puuhun, niin nämäkin kaksi kaikista heimolaisistaan erotettua ihmistäintä, imiessään vuoroon molempain ystävysten rinnoilla, saivat paljon hellempää kuin vain sisarusten tunteita toisiinsa. Heidän äitinsä jo kätkeyin ääressä puhuivat heidän vastaisesta naimisestaan, ja nämä unelmat lastensa aviollisesta onnellisuudesta, joilla he koettivat omia surujaan lievittää, päättyivät sangen usein niin, että molemmat hyrähtivät itkuun. Toinen itki muistellessaan kärsimystensä syynä olleen avioliiton siteiden hylkimisen, toinen niihin alistumisen; toinen oli pyrkinyt säätyänsä ylemmäksi, toinen laskeutunut halvempaan säätyyn; mutta kumpaakin lohdutti ajatus, että kerran heidän lapsensa heitä onnellisempina, kaukana Europan julmista ennakkoluuloista, saisivat nauttia rakkauden ja yhdenvertaisuuden onnellisuutta.

Todellakaan ei löydy suurempaa helleyttä, kuin mitä nämä lapset jo varhain toisilleen osottivat. Paulin itkiessä tarvitsi hänelle vain osottaa Virginiaa; tämän nähtyään hän jo tyyntyi ja hymyili. Kun Virginia jostain kärsi, huomattiin se jo Paulin parunnasta; mutta tämä herttainen tyttö hillitsi tuskaansa, jottei Paul siitä huolestuisi. Joka kerta kun tänne tulin, näin molemmat pallerot maan tavan mukaan aivan alasti; tuskin he vielä kykenivät kävelemäänkään, mutta käsin ja sylin he kaulailivat toisiaan, niinkuin Kaksoisten tähtiryhmää kuvataan. Yökään ei voinut heitä toisistaan erottaa; se yllätti heidät usein makaamassa samassa kätkeyessä, poski poskea ja povi povea vastaan, kädet kiedottuina toistensa kaulan ympäri ja nukkuneina täten toistensa syliin.

Kun he oppivat puhumaan, olivat "veli" ja "sisko" ensimmäiset sanat, joilla he toisiaan nimittivät. Lapsuus, jolla on mitä hellimpiä hyväilynimiä, ei tunne tämän suloisempia nimityksiä. Heidän kasvatuksensa vain lujensi heidän ystävyyttään, kohdistaen sen heidän keskinäisiin tarpeisiinsa. Pianpa tuli kaikki mitä talouteen kuuluu, puhtaudenpito ja heidän yksinkertaisen ateriansa valmistus, Virginian osalle, ja hänen näitä toimittaessaan palkitsivat häntä veljensä kiitokset ja hyväilyt. Paulkin puolestaan oli lakkaamatta puuhassa, joko hääräsi Domingon apuna puutarhassa tai pieni kirves kädessään seurasi tätä metsätöihin; ja jos hän näillä matkoilla näki kauniin kukan, makean hedelmän tahi linnunpesän — olivat ne vaikka miten korkealla puussa — kiipesi hän niihin käsiksi viedäkseen ne tulijaisiksi pikku sisarelleen.

Yhden heistä jossain tavatessaan sai olla varma, että toinenkin oli läheisyydessä.

Eräänä päivänä astuessani alas tuolta vuorenharjanteelta näin Virginian juoksevan puutarhan äärimmäisestä sopesta kotoa kohden, hame takaa pään yli viskattuna sateen takia.

Kaukaa katsoen luulin hänen olevan yksikseen; mutta kun kävin lähemmäksi häntä auttaakseni, näin hänen vierellään Paulin melkein kokonaan hameeseen hautautuneena, ja molemmat nauroivat sydämen pohjasta tälle omalle keksimälleen sateenvarjolle. Nuo kaksi suloista päätä, jotka katselivat maailmaan saman hameen kankeista laskoksista, muistuttivat mieleeni tarun samaan simpukankuoreen suletuista Ledan lapsista.

Koko heidän opiskelunsa käsitti vain keinoja olla toisilleen mieliksi ja avuksi. Muuten he olivat

tietämättömiä kuin kreolit, eivät osanneet lukea eikä kirjottaa. He vähät piittasivat siitä, mitä ennen ja kaukana heistä oli tapahtunut; heidän uteliaisuutensa ei ulottunut näiden kukkulain huippuja kauvemmaksi. Maailman he luulivat loppuvan missä tämä saarikin loppui; ja mitään viehättävää ei heille löytynyt omaa olopaikkaansa etäämpänä. Keskinäinen sopu ja äitiensä tyytyväisyys oli heidän pyrintönsä alku ja loppu. Milloinkaan ei hyödyttömäin opetusten tarvinnut pusertaa kyyneliä heidän silmistään; milloinkaan eivät kuivat nuhdesaarnat heitä ikävystyttäneet. He eivät tunteneet edes varkauden käsitettäkään, kaikkihan heillä oli yhteistä, eivät kohtuuttomuutta, sillä he olivat tyytyväiset yksinkertaiseen ruokaansa, eivätkä valetta, sillä heidän ei tarvinnut toisiltaan totuutta salata. Heitä ei koskaan pelotettu turhilla uhkauksilla, että Jumala hirveästi rankaisee kiittämättömiä lapsia; heidän lapsenrakkautensa oli äidinhellyyden hedelmä. Uskonnosta heille oli opetettu vain semmoista, mikä saattoi sen heille rakkaaksi; ja vaikkeivät pitäneetkään pitkiä rukouksia kirkoissa, ylensivät he sen sijaan kaikkialla missä olivat, kotona, kedolla ja metsässä, viattomat kätensä taivasta kohden, ja heidän sydämiensä olivat alati täynnä kiitollisuutta vanhempiansa kohtaan.

Näin kului heidän varhaisin lapsuutensa niinkuin ihaninta päivää ennustava aamurusko. Jo nyt he ottivat osaa kaikkiin äitiensä taloudellisiin askareihin. Tuskin oli kukko kiekunnallaan kertonut päivännoususta, kun Virginia kavahti vuoteeltaan, kävi noutamassa vettä läheisestä lähteestä ja palasi kotia aamiaista laittamaan. Heti sen jälkeen, kun aurinko kultasi kukkulat tämän laakson ympärillä, tulivat Margareeta ja hänen poikansa rouva de La Tourin luo, missä pidettiin yhteinen rukous ja nautittiin aamiainen; usein he söivät sen ulkosalla, istuen nurmikossa vehmaitten banaanipuiden alla, jotka tarjosivat heille valmiin aterian mehukkailla hedelmillään ja pöytäliinaksi pitkät, kiiltävät lehtensä. Terveellinen ja runsas ravinto vaurastutti nopeasti molempain lasten ruumiin, ja hellä kasvatus loi heidän kasvoilleen puhtauden ja levollisen sielukkaisuuden ilmeen. Virginia, vaikka vasta kahdentoista vanha, oli vartaloltaan jo enemmän kuin puoleksi varttunut. Tuuheat vaaleat kiharat ympäröivät hänen päättään; suuret sinisilmät ja korallinpunaset huulet valaisivat mitä herttaisimmalla hohteella hänen kasvonsa; ne myhäilivät lempeästi hänen puhuessaan, ja kun hän oli vaiti, ilmaisi niiden taivasta kohden kohotettu asento mitä herkintä tunteellisuutta, jopa alakuloisuutta. Paulissa sen sijaan nähtiin kaiken poikuusijan sulojen ohessa jo kehittyvää miehuullisuutta. Hänen vartalonsa oli kookkaampi kuin Virginian, hänen ihonsa tummempi ja nenänsä köyrympi, ja hänen mustat silmänsä olisivat joltisesta ylpeydestä puhuneet, elleivät pitkät, viuhkan tavoin säteilevät ripset olisi antaneet niille erinomaista lempeyden hohdetta. Vaikka hän aina olikin liikkeellä, jäi hän tyynesti alalleen, kun huomasi pikku sisarensa, ja istahti hänen vierelleen. Kun heitä näin äänettöminä tapasi, lapsellisen luonteissa asennoissa ja avojaloin, luuli näkevänsä edessään vanhanaikaisen valkean marmoriryhmän, esittävän paria Nioben lapsista; mutta huomattaessaan heidän silmäystensä aina etsivän toisiaan, hymyilyn yhä hellemmin tapaavan hymyilyä, olisi tehnyt mieli kutsua heitä taivaan lapsiksi, noiksi autuaallisiksi hengiksi, joiden koko olemus on rakkautta ja joiden ei ole tarvis pukea tunteitansa aatoksiin ja rakkauttaan sanoihin.

Mutta nähdessään tyttärensä näin vuosi vuodelta kehittyvän ihanuudessa, lisäytyivät rouva de La Tourin hellät huolet. Hän sanoi usein minulle: "Entä jos kuolen, mikä on Virginian kohtalo silloin ilman varallisuutta?"

Ranskassa oli hänellä muuan täti, ylhäissäätyinen, rikas, vanha ja tekopyhä neiti, joka hänen mentyään herra de La Tourin vaimoksi oli tylysti kieltänyt häneltä kaiken apunsa; senpä vuoksi olikin hän itselleen luvannut, ettei koskaan turvautuisi tuohon naiseen, vaikka joutuisi miten ahtaalle hyvänsä. Mutta äidiksi tultuaan hän ei enää kammonut mahdollisesti kieltävänkään vastauksen häpeätä. Mieheensä äkillisen kuoleman jälkeen hän ilmotti siitä tädillensä, kertoi tyttärensä syntymästä ja kuvaili tukalaa tilaansa kaukana kotimaasta, ilman elättäjää ja pieni lapsi hoidettavanaan. Mutta minkäänlaista vastausta ei hän

saanut. Yleväluontoinen kun oli, ei hän katsonut enempää nöyryyttävänsä itseään, vaikka alistuikin alttiiksi sukulaisensa nuhteille, joka ei milloinkaan ollut voinut antaa anteeksi hänen naimistaan aatelittoman, vaikkakin kunnollisen miehen kanssa. Joka tilaisuudessa hän siis vielä kirjoitti tädilleen, herättääkseen hänessä myötätuntoisuutta Virginiaa kohtaan. Mutta vuodet vierivät vierimistään, ilman että mitään elonmerkkiä tuli sukulaiselta.

Vihdoin viimein, vuonna 1738, kolme vuotta sen jälkeen kun herra de La Bourdonnaye oli saapunut saarellemme, sai rouva de La Tour kuulla, että tämä kuvernööri oli saanut kirjeen tädiltä hänelle jätettäväksi. Välittämättä tällä kertaa kehnosta puvustaan hän kiirehti Port-Louis'hin, sillä nyt voitti äidinilo hänessä ihmisarkuuden. Herra de La Bourdonnayella olikin todella kirje hänelle annettavana. Siinä täti jankutti, että sisarentyttärensä oli ansainnut kohtalonsa, koska oli huolinut seikkailijalle ja irstailijalle vaimoksi, että intohimoja aina seuraa rangaistus, ja että hänen miehensä varhainen kuolema oli Jumalan vanhurskas kuritus; että hän oli tehnyt aivan oikein siirtyessään saarille säästääkseen Ranskassa asuvilta sukulaisiltaan enempää häpeätä, ja että hän nyt oli maassa, jossa kaikki, paitsi laiskurit, löytävät onnensa. Täten nepaintaan morkattuaan täti rupesi ylistämään itseään: muka välttääkseen avioliiton usein turmiollisia seurauksia oli hän itse pysynyt naimatonna. Asian todellinen laita oli kuitenkin niin, että hän olisi mennyt vain jollekin hyvin ylhäiselle miehelle vaimoksi, mutta vaikka hän olikin upporikas ja tällaisissa naimiskaupoissa varallisuus yksin määrää, ei kuitenkaan ollut ketään, joka olisi huolinut moista rumaa ja kovasydämmistä naista itselleen.

Jälkikirjotus sisälsi kuitenkin, että hän kaikesta huolimatta oli sulkenut sisarensatyttären herra de La Bourdonnayen hyvään suosioon. Hän oli niin todella tehnytkin, mutta tavalla joka nykyään on hyvin yleinen ja joka suosijan tekee pelättävämmäksi kuin ilmeisen vihamiehen: puhdistaa itseänsä kuvernöörin edessä sukulaistaan kohtaan osottamastaan kovuudesta oli hän tekopyhän surkuttelun varjolla herjannut häntä pahanpäiväisesti.

Rouva de La Tour, jota ei välinpitämättöminkään ihminen voinut ilman osanottoa ja kunnioitusta katsella, sai varsin kylmäkiskoisen vastaanoton herra de La Bourdonnayen puolelta, joka edeltäkäsin oli saatettu nurjamieliseksi häntä kohtaan. Rouvaparannan kertomukseen omasta ja tyttärensä asemasta hän vastasi vain kuivasti ja yksitavuisesti: "Saanhän nähdä ... saamme nähdä ... aikaa myöten ... täällä käy niin paljon tarvitsevaisia... Miksi niin loukata kunnioitettavaa tätiä... Itse olette kaikkeen syypää!"

Rouva de La Tour palasi asuntoonsa sydän täynnä surua ja mielikarvautta. Kotiin tultuaan hän vaipui tuolille, heitti tädin kirjeen pöydälle ja huudahti ystävättärelleen: "Kas siinä yhdentoista vuoden kärsimyksen hedelmä!" Mutta kun ei kukaan toinen seurasta osannut lukea, otti hän uudelleen kirjeen ja luki sen kokoutuneen perheen kuullen. Tuskin oli hän päättänyt, kun Margareeta huudahti kiivaasti: "Tarvitsemmeko täällä mitään sinun sukulaisiltasi? Onko Jumala meidät hyljännyt? Hän yksin on isämme. Emmekö ole eläneet onnellisina tähän päivään asti? Miksi syyttä murehdit? Sinulla ei ole rohkeutta enää!" Ja nähdessään rouva de La Tourin itkevän hän heittäytyi hänen kaulaansa ja syleili häntä. "Ystävä rakas", huudahti hän, "oma ystäväni!" — Mutta oma nyyhkytyksensä tukehutti häneltä äänen. Virginia tämän kaiken nähdessään kylpi kyynelissä, pusersi milloin äitinsä milloin Margaretan käsiä huulillensa ja sydämmelleen; mutta Paul, jonka silmät liekitsivät vihasta, puristi nyrkkejään ja polki jalkaa, tietämättä keneen ryhtyä. Tähän hämminkiin joutuivat vielä Domingo ja Mari juoksujalkaa, ja majassa kuului vain valitushuutoja: "Ah, rouva kulta!... hyvä emäntäni!... äiti raukkani!... elköö itkekö!..." Näin hellät ystävyysdenosotukset haihduttivat viimein rouva de La Tourin sydämmestä katkeruuden. Hän sulki Paulin ja Virginian syliinsä ja lausui tyytyväisenä: "Lapsi kultani, te olette syynä minun suruuni, mutta te myöskin olette minun koko iloni. Oi rakkaat lapseni, onnettomuus kurotti minuun vain kaukaa, mutta onni asuu

ympärilläni." Paul ja Virginia eivät häntä ymmärtäneet; mutta nähdessään hänen rauhoittuvan he hymyilivät ja alkoivat hyväillä häntä. Niin olivat taas kaikki onnellisia, eikä tuo kohtaaminen ollut muuta kuin myrskynpuuska keskellä kaunista pouta-aikaa.

Näiden lasten hyvä luonnonlaatu kävi päivä päivältä yhä enemmän ilmi. Eräänä sunnuntaina, kun heidän vanhempansa olivat päivän koittaissa lähteneet aamujumalanpalvelukseen Pamplémoussin kirkkoon, ilmutui muuan karannut neekerinainen banaani-puistoon, joka ympäröi heidän kotiaan. Hän oli laiha kuin luuranko, pukunaan vain karkea palttariepu lanteiden ympärillä. Hän heittäytyi Virginian jalkoihin, tämän juuri valmistaessa aamiaista perheelle, ja sanoi: "Nuori neiti kulta, armahtakaa paennutta orja parkaa! Jo kuukauden ajan olen harhaillut näillä vuorilla, puolikuolleena nälästä ja usein metsästäjien ja koirain takaa-ajamana. Olen paennut isäntäni, erään rikkaan tilanomistajan luota tuolta Mustanvirran takaa. Hän on kohdellut minua kuten näette." Samalla osotti hän ruumistaan, joka oli raskaitten ruoskaniskuista ristiin rastiin viileskelemä, ja lisäsi: "Tahdoin hukuttaa itseni, mutta kun tiesin teidän täällä asuvan, arvelin itsekseeni, että kun vielä asuu hyviäkin valkoisia ihmisiä tässä maassa, ei sentään ole tarvis kuolla." Hyvin liikuttuna vastasi Virginia: "Rauhoittukaa, onneton ihminen! Tässä on ruokaa, syökää!" Ja hän antoi hänelle aamiaisen, jonka perheelle oli valmistanut. Tuossa tuokiossa orjaparka oli ahminut sen suuhunsa. Nähdessään hänen nyt olevan ravittu Virginia sanoi: "Ihmiskurja! Mieleni tekee mennä pyytämään teille armoa isännaltanne; kun hän teidät tuossa tilassa näkee, tulee hän varmaan sääliväiseksi. Tahdotteko viedä minut hänen tykönsä?" — "Te Herran enkeli", vastasi orjatar, "seuraan teitä minne vain haluatte." Virginia kutsui veljensä paikalle ja pyysi häntä heidän mukaansa. Laiha orjanainen opasti heitä metsäpolkuja pitkin yli korkeain vuorten, joita he vaivaloisesti kiipesivät, ja yli leveäin virtain, joiden poikki he saivat kahlata. Viimein puolipäivän aikaan he tulivat erään vuoren juurelle Mustanvirran partaalla. Siellä he näkivät erään hyvin rakennetun kartanon, kunnollisesti hoidettuja viljelyksiä ja ison joukon orjia puuhaten kaikenlaisissa töissä. Heidän keskellensä käveli heidän isäntänsä, piippu suussa ja ruokokeppi kädessä. Hän oli pitkä, laiha mies, iho öljynkarvainen, silmät syvällä päässä ja kulmakarvat mustat ja yhteenkasvaneet. Pelkääväisenä lähestyi Virginia, pitäen kiinni Paulin käsivarresta, ja pyysi isäntää Jumalan laupeuden tähden armahtamaan orjaansa, joka seisoikin muutaman askeleen taempana. Ensin isäntä ei noista kahdesta köyhästi puetusta lapsesta paljoa välittänyt; mutta äkättyään Virginian soiran vartalon ja hänen kauniin päänsä sinisen hunnun sisästä ja kuultuaan hänen suloisesti helähtelevän äänensä, joka värähteli ja vapisi kuten hänen koko ruumiinsa armoa anoessaan, otti hän piipun suustansa, kohotti ruokokeppinsä taivasta kohden ja vannoi armahtavansa orjaansa ei Jumalan vaan Virginian tähden. Heti antoi tyttönen merkin orjattarelle lähestyä isäntäänsä ja juoksi Paulin seuraamana pois paikalta.

He nousivat yhdessä vuorelle samaa rinnettä myöten, jota olivat tulleet, ja saavuttuansa sen harjalle istahtivat he puun alle, perin nääntyneinä sekä väsymyksestä että nälästä ja janosta. He olivat einehtimättä käyneet sitte auringonnousun kuudetta peninkulmaa.[1] "Siskoni", sanoi Paul Virginialle, "sinun on nälkä ja jano ja täältä emme mitään ravintoa löydä; palatkaamme siis takaisin orjan isännän luo ja pyytäkäämme häneltä ruokaa." — "Oi, ei toki, ystäväni", vastasi Virginia, "minä pelkään häntä kovin. Muistatko mitä äiti on usein sanonut: jumalattoman leipä täyttää suun soralla." — "No, mitä sitte tehdä?" arveli Paul. "Puut täällä ympärillä kasvavat vain pahoja hedelmiä, eikä ole täällä edes tamarinttia eli sitroonaa, jolla voisit virkistää itseäsi." — "Jumala pitää meistä huolen", virkkoi Virginia, "hän kuulee pienten lintustenkin äänen, kun nämä häneltä ravintoa pyytävät." Ja tuskin oli hän nämä sanat lausunut, kun he jo kuulivat läheisestä kalliosta juoksevan lähteen lorinan. He juoksivat paikalle, ja virvotettuaan itseään sen kristallikirkkaalla vedellä, he poimivat ja söivät krassiruohoja, joita kasvoi lähteen partaalla.

[1] Tarkottaa tässä kuten muuallakin vanhaa ranskalaista peninkulmaa (*lieue*), joita menee noin kolme nykyiseen kilometripenikulmaan. Suom. muist.

Kun he sitte tähystelivät ympärillensä, eikö jotain ravitsevampaa ruokaa olisi saatavissa, älysi Virginia metsän puiden joukossa nuoren palmupuun. Pähkinä, joka kelluu sellaisen huipussa, on erittäin hyvää syötävää; mutta vaikkei puu ollutkaan ihmisen reittä paksumpi, oli se liki kuusikymmentä jalkaa korkea. Tämän puun sydänaine on vain hienoa lustokudosta, mutta sen pinta on niin kovaa, että paraskin kirves kimmoaa siitä takaisin; eikä Paulilla ollut edes veistä mukana. Hänen päähänsä pälkähti virittää valkea puun juurelle, mutta siinä tuli toinen vaikeus. Hänellä ei ollut tuluksia, enkäpä sitä paitsi luule koko saarella löytyvän kiveä, jolla voisi tulta iskeä. Mutta hätä keinon keksii, ja usein ovat hyödyllisimmät keksinnöt lähteneet vähäpätöisimpäin miesten aivoista. Paul päätti virittää tulen neekerien tavalla. Muutaman kiven terävällä kärjellä hän näversi reijän hyvin kuivaan puunoksaan, jonka pani jalkainsa alle; saman kiven terävällä syrjällä hän terotti toisen yhtä kuivan mutta toisenlaisen puunoksan, jonka kärjen sovitti jalkainsa alla olevan oksan reikään, ja sitte nopeasti pyörittäen sitä käsiensä välissä, niinkuin suklaamylyä pyöritetään, näki hän pian savua ja kipeniä nousevan hieromuksesta. Nyt kokosi hän kasan kuivia ruohoja ja risuja palmun juurelle, sytytti ne, eikä aikaakaan, kun puu jo kaatua rojahti kovalla ryskeellä. Tulen avulla he irrottivat pähkinän palmun pitkistä, puisevista ja okaisista lehdistä. Osan tästä hedelmästä hän ja Virginia söivät raakana ja toisen osan tuhassa paistettuna, ja molemmat maistuiivat heistä yhtä hyviltä. Iloisina he nauttivat yksinkertaisen ateriansa, muistellen aamulla tekemäänsä hyväytyötä; mutta tähän iloon sekautui huoltakin, kun ajattelivat äitiensä levottomuutta heidän näin kauvan kotoa poissa ollessaan. Virginialle etenkin johtui tämä seikka mieleen. Mutta Paul, joka tunsii voimainsa taas virkistyneen, vakuutti etteivät he enään kauvankaan viipyneet, ennenkun pääsivät rauhoittamaan vanhempiansa.

Päivällisen syötyään oli heillä kumminkin uusi pula edessä: ei ollut heillä enää opasta kotiin johtamassa. Paul, jota ei mikään hämille saattanut, sanoi Virginialle: "Kotimme on keskipäivän aurinkoa kohden; meidän on siis astuminen kuten aamullakin tuon vuoren yli, jonka kolme huippua näet tuolla alempana. Siis matkaan, ystäväni!" Vuori, josta Paul mainitsi, oli se, jota kolmen huippunsa takia kutsutaan Kolmirinnaksi.[1] He laskeutuivat siis alas vuorelta Mustanvirran pohjoispuolitse ja saapuivat kotvan aikaa kulettuaan erään leveän virran partaalle, joka katkasi heiltä tien. Tämä avara osa saaresta, joka kokonaan on metsäin vallassa, on nykyäänkin vielä niin vähän tunnettu, ettei sen useimmilla virroilla ja vuorilla ole nimeä. Virta, jonka rannalle he tulivat, juoksee pauhaten kallioiden lomitse. Veden kohina pelotti Virginiaa, niin ettei hän tohtinut pistää jalkaansa siihen ylimenoa alottaakseen. Paul silloin otti hänet selkäänsä ja kävi kuormineen virran liukkaita kiviä pitkin, veden pauhusta välittämättä.

[1] On olemassa paljon vuoria, joiden huiput ovat pyöreät kuin naisen rinnat ja joilla kaikissa kielissä on tämä nimi. Ne sen todella ansaitsevatkin, sillä niistä saavat alkunsa monet virrat ja purot, jotka sitten hedelmöittävät maan. Ne yhä lisäävät näiden jokien vesiä kokoomalla pilviä kallioisen huippunsa ympärille, joka kohoo kuin naisen nisä niitä ylemmäksi.

"Elä pelkää", sanoi hän tytölle, "tunnen itseni kyllin voimakkaaksi, kun sinä olet kanssani. Jos tuo Mustanvirran isäntä olisi kieltänyt armoa orjaltaan, olisin tapellut hänen kanssaan." — "Mitä!" huudahti Virginia, "senkö ison ja ilkeän miehen kanssa? Mihin vaaraan olenkaan sinut saattanut! Oi Jumala, miten vaikea on hyvää tehdä! Vain pahaa on helppo tehdä."

Virran yli tultuaan Paul aikoi pitkittää matkaa kantaen sisartaan selässään, kuvailipa mielessään voivansa taakkoineen nousta Kolmirinta-vuorellekin, joka häämötti puolen peninkulman päässä heidän edessään; mutta pianpa alkoivat hänen voimansa uupua ja hän oli pakotettu laskemaan Virginian maahan ja itse levähtämään hänen vierellään. Silloin virkkoi tyttönen hänelle: "Rakas veljeni, päivä laskee; sinulla on vielä voimia, mutta minulta puuttuu. Jätä minut tähän ja palaa yksin kotia rauhoittamaan äitejämme." —

"En suinkaan", sanoi Paul, "sinua en jätä. Jos yö yllättää meitä täällä metsässä, niin teen valkean, kaadan palmun, sinä syöt sen pähkinän ja minä teen sen lehivistä sulle suojuksen." Kun Virginia oli hetken aikaa levännyt, taittoi hän vanhasta, virran yli nuokkuvasta puusta pitkiä, alaspäin riippuvia lehtiä ja valmisti niistä itselleen jonkunlaiset virsut, joilla verhosi kivisillä poluilla veristyneet jalkansa; avuntekoon rientäessään oli hän näet unohtanut panna kengät jalkaansa. Tuntiessaan tuoreiden lehtien vilvastuttavan jalkojansa hän taittoi vielä bamburuovosta oksan, ja nojaten toisella kädellä tähän tilapäiseen keppiin, toisella veljeensä, lähti hän uudestaan matkalle.

Tällä tavoin he vitkalleen etenivät metsän halki; mutta korkeat puut ja tiheät lehvät peittivät pian heidän näkyvistänsä Kolmirintaisen vuoren, jota kohti astuivat, vieläpä auringonkin, joka jo teki laskuaan. Vähitellen he vielä huomaamattaan eksyivät siltä tallatulta polulta, jota tähän asti olivat kulkeneet, ja huomasivat tulleen puiden, köynnöskasvien ja kallioiden täyttämään umpisokkeloon, josta eivät mitenkään löytäneet ulospääsyä. Paul asetti Virginian istumaan ja alkoi itse juoksennella sinne tänne hänen ympärillensä, löytääkseen tietä tiheästä metsiköstä; mutta se oli turhaa vaivaa. Hän kiipesi korkeaan puuhun nähdäkseen edes Kolmirinta-vuoren, mutta yltympäri ei hän erottanut muuta kuin puiden latvoja, joista laskevan auringon säteet enää ainoastaan harvoja valaisivat. Sill'aikaa peitti vuorten varjo laaksoissa olevat metsät; tuuli hiljeni kuten tavallisesti auringon laskiessa; syvä hiljaisuus vallitsi näissä yksinäisissä korvissa, eikä muita ääniä kuulunut kuin vain hirvien ammunta, jotka tulivat etsimään leposijaa näiltä syrjäisiltä seuduilta. Toivoen jonkun harhailevan metsästäjän kuulevan hänen äänensä, rupesi Paul huutamaan täydestä voimastaan: "Tänne päin, tänne päin, avuksi Virginialle?" Mutta vain metsän kaiut vastasivat hänen huutoonsa ja toistivat moneen kertaan: "Virginialle!... Virginialle!..."

Vaivoista ja mielikarvaudesta perin väsyneenä Paul laskeutui alas puusta ja rupesi miettimään keinoja miten viettää yön tässä paikassa; mutta siinä ei ollut lähdettä, ei palmuja, ei edes kuivia oksiakaan, joista olisi voinut nuotion rakentaa. Nyt hän sai kokea kuinka riittämättömät hänen apuneuvonsa olivat, ja hän purskahti itkuun. "Elä itke, ystäväni", lohdutti Virginia, "ellet tahdo minun menehtyvän surusta. Minunhan on syy kaikkiin sinun kärsimyksiisi ja siihen murheeseen, johon äitimme nyt ovat joutuneet. Ei pidä tehdä mitään, ei edes hyvääkään, vanhemmilta lupaa pyytämättä. Voi, kuinka varomaton minä olen ollut!" Ja hänkin puhkesi kyyneliin. Kuitenkin sanoi hän Paulille: "Rukoilkaamme Jumalaa, veljeni, hän on meitä armahtava."

Tuskin he olivat ennättäneet päättää rukouksensa, kun kuulivat koiran haukuntaa. "Se on varmaankin", arveli Paul, "jonkun metsästäjän, joka tulee illalla hirviä väijymään." Kotvan kuluttua haukunta kuului kovemmin. "Minusta tuntuu kuin olisi se Fidele, meidän oma koiramme", sanoi Virginia. — "Ihan niin, tunnen sen äänen; olisimmeko tulleet jo oman vuoremme juurelle?"

Ja todellakin seuraavassa tuokiossa syöksähti Fidele heidän jalkoihinsa, ulvoi, vinkui ja hyväili heitä rajusti. Eivät olleet he vielä toipuneet hämmästyksestään, kun samassa näkivät Domingon, joka juoksi heidän luoksensa. Tämän hyvän, ilosta itkevän neekerin ilmautuminen saattoi heidätkin itkemään, niin etteivät saaneet sanaa suustaan. Kun Domingo oli saanut heidät tajuihinsa, huudahti hän: "Oi rakkaat nuoret valtijaani, mihin levottomuuteen olettekaan saattaneet äitinne! Kuinka he hämmästyivät, kun eivät kirkosta palattuaan löytäneet teitä! Minä olin seurannut heitä messuun, ja Mari, joka oli askaroinut jossakin sopessa, ei osannut sanoa minne te olitte joutuneet. Minä juoksentelin talomme ympäri tietämättä mistä teitä etsiä. Vihdoin otin teidän vanhoja vaatteitanne, annoin Fidelen nuuskia niitä, ja aivan kuin olisi tuo eläinparka minua ymmärtänyt, rupesi se paikalla etsimään teidän jälkiänne; yhä viuhtoen hännällään vei se minut aina Mustallevirrälle saakka. Siellä sain tilanomistajalta kuulla, että olitte tuoneet takaisin erään karanneen orjattaren ja että hän oli luvannut tälle armon teidän tähtenne. Mutta minkä armon! Hän

näytti minulle naisparan, joka oli jaloistaan kahleilla sidottu puupölkkyyn, kolmipiikkinen rautarengas kaulassa. Sieltä vei Fidele yhä nuuskien minut Mustanvirran varrella olevalle vuorelle, jossa pysähtyi ja rupesi haukkumaan täyttä kurkkua; se oli erään lähteen partaalla lähellä kaadettua palmua ja tulta, joka vielä suitsi. Lopuksi toi se minut tänne. Olemme nyt Kolmirintaisen vuoren juurella, mistä meillä vielä on hyvän neljän tunnin matka kotia. Mutta nyt teidän pitää syödä ja vahvistaa voimianne." Hän tarjosi heille kakun, hedelmiä ja leilillisen juomaa, jonka heidän äitinsä olivat vedestä, viinistä, sitroonanmehusta, sokerista ja muskotista valmistaneet lapsillensa vahvistukseksi ja virkistykseksi. Virginia huokasi muistellessaan orja paran kohtaloa ja äitiensä levottomuutta. Moneen kertaan toisti hän: "Voi kuinka vaikeata onkaan tehdä hyvää!" Sill'aikaa kun Paul ja Virginia ruoalla ja juomalla itseään vahvistivat, iski Domingo tulta, ja etsittyään kallioiden välistä väärän puun, jota sanotaan kiertopuuksi ja joka tuoreenakin palaa ilmiliekillä, viritti hän siitä tulisoihdun, sillä yö oli jo tullut. Mutta kun heidän piti yrittää matkalle, tuli vielä vastaan pahempi este: Paul ja Virginia eivät enää voineet käydä, heidän jalkansa kun olivat turvonneet ja vallan punaset. Domingo oli kahden vaiheella, menisikö kauvempaa hakemaan heille apua vai viettäisikö täällä yön heidän kanssaan. "Missä on se aika", valitti hän, "jolloin vielä kannoin teitä molempia käsivarsillani? Nyt te olette tulleet isoiksi, ja minä olen vanha." Kun hän vielä näin neuvottomana mietiskeli, ilmaantui parinkymmenen askeleen päähän heistä parvi karanneita neekeriorjia. Joukon johtaja lähestyi Paulia ja Virginiaa ja sanoi: "Te kiltit pienet valkoihot, elkää pelätkö! Olemme nähneet teidän tänä aamuna käyvän erään neekerinaisen kanssa Mustallevirrälle pyytämään hänelle armoa ilkeältä isännältään. Tämän vuoksi kiitollisuudesta kannamme teidät nyt kotia olallamme." Sitte hän antoi vihjauksen, ja neljä väkevintä nekeriä teki tuota pikaa parit puunoksista ja köynnöskasveista, joille asettivat molemmat nuoret ja nostivat ne olkapäillensä. Niin lähtivät he matkaan, Domingon kulkiessa edellä tulisoihitu kädessä ja koko joukon ilosta huutaessa ja siunatessa heitä. Liikutettuna sanoi Virginia veljelleen: "Ah ystäväni, Jumala ei sentään koskaan jätä hyvää työtä palkitsematta!"

Vasta puoliyön aikaan he saapuivat kotivuoren juurelle, jonka kukkuloilla paloi useita tulia. Tuskin noustuaan vuorelle kuulivat he huudettavan: "Tekö siellä tulette, lapsukaiseni?" Yksin suin neekerien kanssa he vastasivat: "Niin, me täällä olemme!" Ja pian he saivat nähdä äitinsä ja Marin, jotka tulisoihdut kädessä astuivat heille vastaan. "Onnettomat lapset", huusi rouva de La Tour, "mistä te tulette? Mihin tuskaan te meidät olette saattaneet!" — "Tulemme Mustaltavirralta", sanoi Virginia, "olimme pyytämässä armoa karanneelle orja raukalle, jolle aamulla annoin aamiaisemme, jottei hän olisi kuollut nälkään; ja nämä toiset karanneet nekerit ovat kantaneet meidät kotia." Rouva de La Tour syleili tytärtään sanaakaan sanomatta; ja Virginia, joka tunsikin kasvojensa kostuvan äitinsä kyynelistä, virkkoi: "Te korvaatte minulle kaiken pahan, mitä olen kärsinyt!" Margareta sulki ilosta hurmaantuneena Paulin syliinsä ja sanoi: "Ja sinäkin, poikani, olet tehnyt hyvän työn!" Saatettuaan lapsensa majoihinsa valmistivat molemmat äidit runsaan aterian karanneille orjille, jotka sitte palasivat metsiinsä toivottaen heille kaikinpuolista onnea.

Jokainen päivä oli näille perheille onnen ja rauhan päivä. Ei kateus eikä kunnianhimo häirinnyt niiden jäsenten väliä. He eivät halunneet piirinsä ulkopuolelta turhaa kunniaa, jommoista joutavilla vehkeillä saavutetaan ja parjauksen kautta menetetään, vaan tyytyivät olemaan omain tekoinsa todistajina ja tuomareina. Tällä saarella, jossa kuten kaikissa Europan siirtomaissa ihmisten uteliaisuutta vain pahanilkiset puheet herättävät, olivat heidän avunsa, vieläpä nimensäkin tuntemattomat; vain joskus, kun Pamplémousseen kulkeva matkustaja sattui kysymään tasangon asukkailta: "Keitä tuolla ylhäällä noissa pienissä majoissa asuu?" — vastattiin hänelle umpimähkään: "Hyviä ihmisiä." Niin levittävät orvokitkin orjantappurain alta kauvas suloisen tuoksunsa, itse pysyen näkymättömissä.

He eivät keskuudessaan sietäneet panettelua, joka oikeuden varjolla ehdottomasti taivuttaa sydämen joko vihaan tai petollisuuteen; sillä mahdotonta on olla vihaamatta ihmisiä joista uskoo pahaa, ja elää

pahain kanssa jollei tahdo peittää narkästystään hyväntahtoisuuden väärällä naamarilla. Näin pakottaa parjaus meitä tekemään vääryyttä joko toisia tai itseämme kohtaan. He sen sijaan eivät tuominneet ketään yksityistä ihmistä, vaan neuvottelivat keskenään keinoista, joilla tekisivät hyvää kaikille yhteisesti; ja vaikkei heillä ollutkaan varoja siihen, oli heillä kuitenkin aina avuntekoon aulis mieli. Yksinäisyydessäkin eläen eivät he villiityneet, vaan päinvastoin tulivat yhä ystävällisemmiksi muita ihmisiä kohtaan. Seuraelämän ilkeämielisillä kokkapuheilla ei ollut jalansijaa heidän keskuudessaan; suuren luonnon puhelu täytti heidän sydämensä tykkänään ilolla ja ihastuksella. He hurmautuivat Sallimuksen voimasta, joka heidän kättensä kautta valmisti näiden jylhien kallioiden keskessä heille hyvinvointia, lukemattomia suloja ja puhtaita, raittiita ja alati uudistuvia iloja.

Paul, joka kahdentoistavuotiaana oli vahvempi ja järkevämpi kuin eurolalaiset viidentoista vanhoina, oli kaunistellut niitä paikkoja, jotka Domingo oli yksinomaan viljelysmaiksi raivannut. Mustan ystävänsä kanssa hän toi metsästä juurineen nuoria taimia, niinkuin sitroonan, appelsiinin, tamarintin — jonka pyöreä latva on aina heleän vehreä — sekä taatelipalmun taimia, joihin viimeksimainittuihin aikaa myöten kasvaa sokerin makea ja appelsiinilta tuoksuava hedelmä; nämä taimet hän istutti kotitasangolle. Siihen oli hän myöskin kylvänyt sellaisten puiden siemeniä, jotka jo toisena vuonna saavat kukkia tai hedelmiä; senkaltaisia olivat akaattipuu, jossa ylt'ylmpäriinsä riippuu pitkiä valkeita kukkaterttuja niinkuin kristallit kattolampussa, Persian syreeni, joka kohottaa korkealle pellavanharmaat kukkakiehkuransa, ja papaijapuu, jonka oksaton, pylvääksi kasvanut ja vihreitten meloonien kaartama runko päättyy isojen, viikunanlehtien tapaisten lehväin muodostamaan ruunuun.

Näitten lisäksi hän vielä oli istuttanut badamien, mahonkipuiden, "asianajajiksi" kutsuttujen puiden, poajavi- ja leipäpuiden ynnä jam-ruusujen hedelmyksiä ja siemeniä. Enimmät näistä puista tarjosivat nuorelle hoitajalleen siimestä ja hedelmiä. Hänen uuttera kätensä oli tehnyt tämän laakson karuimmatkin paikat hedelmällisiksi. Monet aloe-lajit, keltaisia ja punapilkullisia kukkia kasvava Intian viikunapuu ja valo-ohdake pukivat kallioitten mustia huippuja ja näyttivät tahtovan kilpailla pitkien, sinisillä ja tulipunasilla kukkaterttuilla ylpeilevään köynnöskasvien kanssa, joita paikoin riippui alas jyrkkiä rinteitä pitkin.

Nämä kasvit hän oli sijoitellut sillä tavoin, että ne kaikki voi yhdellä silmäyksellä nähdä. Laakson keskelle hän oli istuttanut matalat kasvit, ympärille pensaats, sitten keskipitkät puut ja viimein kehän ääriin pisimmät puut, niin että tämä avara kehä keskustasta katsoen näytti pyöröteatterilta, täynnä vihannuutta, hedelmiä ja kukkia, joiden välissä vielä ruokakasvit, niittytilkut sekä riisi- ja vehnäpellot saivat tilaa. Mutta asetellessaan täten kasveja oman suunnitelmansa mukaan ei hän siltä poikennut luonnon järjestyksestä. Juuri sen viittauksia seuraten hän oli yläville paikoille istuttanut sellaisia kasveja, joiden siemenet lentävät tuulen mukana, ja vetten partaille sellaisia, joiden sydämmet ovat luodut vedessä kulkemaan. Siten oli kukin kasvi sille ominaisella paikalla, ja kukin paikka sai kasvistaan luonnollisen kaunistuksen.

Vuorten huipuilta juoksevat purot muodostivat laakson pohjassa paikoin lähteitä, paikoin lammikoita, joiden pinnassa, kuni vihannan kasvullisuuden kehystämässä kuvastimessa, päilyivät kukkivat puut, harmaat kalliots ja taivaan sinilaki.

Vaikka maaperä täällä on hyvin epätasainen, oli näitä istutuksia sentään enimmäkseen yhtä helppo käsin hoitaa kuin silmin katsella. Todellisuudessa olimme me kaikki yksissä neuvoin avustaneet häntä tämän tuloksen saavuttamisessa. Hän oli tehnyt käytävän tämän laakson ympäri ja siitä lähteviksi useita sivuhaaroja, jotka ulottuivat kehän ulkopiiristä keskustaan asti. Jylhimmätkin paikat hän oli käyttänyt hyväkseen ja osannut sovittaa teitten mukavuuden maan karuuden mukaan, niinkuin oli saattanut viljelyskasvit viihtymään metsäkasvien kanssa, ja kaikki mitä sirkeimpään sopusointuun. Noista lukemattomista vierukivistä, jotka nyt tukkivat nämä tiet kuten suurimman osan tämän saaren pintaakin, hän oli sinne tänne latonut rökkiöitä, joiden rakoihin loi multaa ja istutti niihin ruusu- ja vadelpensasten ynnä muiden kivistössä menestyväin pensaskasvien juuria. Vähässä ajassa nämä rumat ja kolkonnäköiset kivistä rökkiöt koreiluivat mitä kauneimmalla vihannuudella ja kukkasloistolla. Vanhojen nuokkuvain puiden paartamat kallionkolot muodostivat maanalaisia holveja, minne ei helle tunkeutunut ja missä keskipäivälläkin oli vilvas oleskella. Muuan polku luikerteli jylhään metsänkätköön, jonka keskellä tuulten suojassa kasvoi istutettu puu, hedelmiä täynnä. Tuolla häilyi viljavainio, täällä kukki puutarha. Näille poluille näkyivät asumukset, noille toisille vuoren huimaavat huiput.

Eräässä tiheässä, köynnöskasveja ja tatamak-puita kasvavassa metsikössä ei keskipäivälläkään voinut nähdä eteensä; mutta tuon läheisen, vuoresta esiinristävän kallion laelta näkyi koko tämä laakso ja kauvempaa meri, jolla silmä toisinaan erotti Europasta tulevan tai sinne lähtevän laivan. Tälle kalliolle molemmat perheet tavallisesti iltasin kokoutuivat nauttimaan raitista ilmaa ja iloitsemaan kukkien tuoksusta, lähteiden lorinasta ja valojen ja varjojen viime leikistä.

Mitään suloisempaa tuskin voi kuvitella kuin ne nimitykset, joita he olivat antaneet useimmille tämän sokkelon viehättävistä paikoista. Kallio, josta juuri kerroin ja josta minun tuloni jo kaukaa nähtiin, oli saanut nimekseen: *Ystävyyden merkkipaikka*. Paul ja Virginia olivat kerran leikkiessään istuttaneet sinne bamburuovon, jonka päähän kohottivat vähäisen valkean liinan niin pian kun huomasivat minut tulevaksi; — niinkuin naapurikukkulalta aina lipulla annetaan merkki, kun joku laiva ilmautuu merellä. Kerran juolahti mieleeni piirtää kirjoitus tämän ruovon varteen. Matkoillani on minua huvittanut katsella muinaisajan muotokuvia ja muistomerkkejä, varsinkin kun ne ovat olleet varustetut hyvin mietityillä kirjoitelmalla; olen silloin ollut kuulevinani kivistä ihmisäänen, joka on kaikunut halki vuosisatojen ja muistuttanut matkustajalle keskellä autiota erämaata, ettei hän ole siinä yksin, että samoilla paikoilla on ennenkin asunut ihmisiä, jotka ovat tunteneet, aatelleet ja kärsineet kuten hän. Jos sellainen kirjoitus on peräisin joltakin hävinneeltä kansakunnalta, kohottaa se henkemme äärettömyyden piiriin ja herättää siinä

aavistuksen omasta kuolemattomuudesta, sillä se osottaa ajatuksen elävän valtakuntainkin hävittyä.

Piirsin siis Paulin ja Virginian viirin hoikkaan runkoon nämä
Horatiuksen säkeet:

... *Fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga.*

"Helenan veljet, nuo teidän laillanne loistavat tähdet, ja itse tuulien isä teitä ohjatkoot, elköötäkä salliko
muiden tuulien kuin länsituulosen päälleenne puhalttaa."

Muutaman tatamak-puun kaarnaan, jonka varjoon Paul joskus istahti katselemaan tuolla kaukana käyvää
merta, piirsin seuraavan Virgiliuksen säkeen:

Fortunatus et ille qui novit agrestes!

"Onnellinen olet, poikani, joka tunnet vain maalaisten jumalat!"

Ja rouva de La Tourin majan, heidän yhteisen kokouspaikkansa, ovelle seuraavan:

At securo quies, et nescia fallere vita.

"Tässä asuu hyvä omatunto ja erehtymätön elämä."

Mutta Virginia ei hyväksynyt minun latinaani. Hän sanoi kirjoituksen, jonka olin piirtänyt hänen viirinsä
tankoon, olevan liian pitkän ja oppineen. "Minusta olisi parempi", sanoi hän, "jos siinä olisi: '*Alati
häilyvä, mutta kuitenkin kestävä*'. " — "Se kirjoitus", vastasin minä, "sopisi vielä paremmin siveydelle."
Huomautukseni sai hänet punastumaan.

Näitten onnellisten ihmisten sydämissä herätti vastakaikua kaikki seikat heitä ympäröivässä luonnossa.
He olivat antaneet mitä suloisimpia nimiä ulkonäöltään mitä mitättömimmillekin esineille. Muuatta
appelsiini- ja banaanipuiden ja ruusupensasten ympäröimää paikkaa, missä Paul ja Virginia toisinaan
kävivät tanssimassa, kutsuttiin *Sovuksi*. Vanha puu, jonka juurella rouva de La Tour ja Margareeta olivat
kertoneet toisilleen onnettomuuksistaan, sai nimekseen *Kuivatut kyyneleet*. *Bretagne* ja *Normandia* olivat
pari pientä maatilkkua, joihin he olivat kylväneet viljaa, mansikoita ja herneitä. Domingo ja Mari, joita
samaten kotimaansa Afrikan muistot elähyttivät, kutsuivat syntymäseutujensa mukaan kahta paikkaa, missä
kasvoi korian kutomiseen soveliasta ruohoa ja minne he olivat istuttaneet kurpitsipuu, *Angolaksi* ja
Fouillepointeksi. Siten säilyttivät nämä siirtolaisperheet suloisia muistoja kukin isänmaastaan vastaavan
ilmanalan tuotteilla ja lievittivät kaipaustaan vieraassa maassa. Oi, miten tuhansia ihania muistoja
olenkaan tuntenut puiden, lähteiden ja kallioitten herättävän tällä paikalla, jolla nyt sekasorto vallitsee ja
josta, yhtä vähän kuin Kreikan klassillisesta mantereestakaan, ei ole jälellä muuta kuin raunioita ja
liikuttavia nimiä.

Kaikkein viehättävin paikka tällä tasangolla oli kumminkin niin kutsuttu *Virginian lepopaikka*. Sen kallion
juurella, jota sanottiin *Ystävyysmerkkipaikaksi*, on vuorenrotko, ja siitä pulppuaa esiin lähde,
muodostaen jo alkajuoksussaan pienen lammikon, jota kaikilta puolilta ympäröivät hienoa nurmea
kasvavat penkereet. Kun Margareeta oli synnyttänyt Paulin, lahjoitin hänelle erään intialaisen

kokospähkinän, jonka itse olin saanut lahjaksi. Hän istutti tämän hedelmän tuon lammen rannalle, jotta siitä nouseva puu olisi kerran hänelle muistona poikansa syntymästä. Hänen esimerkkiään noudattaen myöskin rouva de La Tour istutti samaan paikkaan toisen samanlaisen hedelmän Virginian synnyttyä. Näistä kahdesta hedelmästä kasvoi kaksi kokospalmua, jotka tulivat olemaan näitten molempien perheitten ainoana arkistona; toista kutsuttiin Paulin, toista Virginian puuksi. Ne kasvoivat samassa suhteessa kuin niiden nuoret haltijat, melkein yhtä pitkiksi; ja kahdentoista vuoden kuluttua niiden latvat jo kohosivat majojen kattoja korkeammalle. Jo koskettelivat niiden oksat toisiansa, ja niiden nuoret hedelmätertut kuvastelivat itseään lammen pinnassa. Lukuunottamatta niiden istuttamista oli tämä kallionrotko muuten jätetty luonnon itsensä kaunistettavaksi. Sen ruskeille, kosteille pinnoille loivat leveät kivimatarat vihantia ja mustia juovia, ja kanervapensasten tuuheat vanat huojuivat tuulessa kuin vehreän- ja purppuranväriset nauhat. Niiden naapureina kasvoi reunuksilla talvikkeja, joiden kukat muistuttavat punasia leukoijia, ja Espanjan pippuriyrttejä, joiden veripunaset palot voittavat korallinkin loistossa. Ympärillä tuoksui balsamikukkia herttamaisine lehtineen ja basilika-yrttejä, jotka hajahtavat fyytineilikalta. Vuoren huipulta riippui alas köynnöskasveja, jotka liehuvina verhoina peittivät kallioseiniä kuten vehreät esiriput. Paikan rauhallisuus houkutteli merilintuja yöpymään sinne. Auringonlaskun aikaan nähtiin myrskylinnun ja merikiurun lentelevän pitkin merenrantaa, ja korkealla ilmassa liiteli musta fregattilintu ja valkea tropiikkilintu, jotka päivätähden kera jättivät Intian valtameren yksinäisyyden. Tämän lähteen reunalla, jonka koristelu oli yhtä haavaa niin loistava ja jylhä, Virginia mielellään lepäsi. Usein hän tuli tänne pesemään perheen liinavaatteita noiden kahden kokospalmun juurella. Joskus vei hän kuttunsaakin sinne laitumelle. Valmistaessaan juustoa niiden maidosta huvitti häntä katsella, kuinka ne kiipeilivät ruohoa etsimässä kallion jyrkillä rinteillä ja välistä väikkyivät kuni ilmassa jonkun kallionlohkareen terävällä kärellä. Kun Paul huomasi paikan miellyttävän Virginiaa, toi hän sinne läheisestä metsästä kaikenlaisten lintujen pesiä. Emälinnut seurasivat poikasiaan ja kotiutuivat pian tähän uuteen siirtolaan. Virginia niille toisinaan sirotteli riisin, maissin ja hirssin jyviä. Heti kun hän tuli näkyviin, jättivät viheltävät rastaat, suloaäniset bengalilinnut ja tulipunasella höyhenpuvulla koreilevat kardinaalilinnut pesänsä, smaragdinvihreät papukaijat laskeutuivat alas läheisistä palmupuista, peltokanat riensivät juoksujalkaa ruohikon halki, — kaikki syöksyivät esiin sikin sokin kuin kanaparvi hänen jalkoihinsa. Häntä ja Paulia huvitti suuresti katsella niiden leikkejä, niiden ruokahalua ja helliä hyväilyjä.

Armaat lapset, näin vietitte ensi elinpäivienne viattoman ajan, alati kehittyen hyvissä töissä! Kuinka monesti kiittivätkään äitinne tällä paikalla, teitä syliinsä ottain, taivasta siitä lohdutuksesta, jota te heille annoitte heidän vanhuudessaan, ja siitä että saivat nähdä teidän astuvan elämään niin hyvillä enteillä! Kuinka monesti olen minäkin näiden kallioiden juurella jakanut kanssanne yksinkertaisen aterianne, joka ei riistänyt henkeä yhdeltäkään luontokappaleelta. Kurpitsat täynnä maitoa, tuoreet munat, banaaninlehdillä tarjotut riisikakut, kukkuraiset korit perunoita, mangohedelmiä, appelsiineja, granaattiomenia, banaaneja, taateleja ja ananashedelmiä antoivat meille mitä puhtainta ravintoa, mitä ihaninta silmänruokaa ja virvoittavinta nestettä.

Keskustelumme oli laadultaan yhtä herttaista ja viatonta kuin nämä pidotkin. Paul usein puhui päivän töistä ja huomisen askareista. Aina hän mietti jotain uutta ja tätä seuraa hyödyttävää. Jossakin olivat tiet epämurkavia; toisaalla oli paha istua; nuo nuoret lehdot eivät antaneet tarpeeksi siimestä; Virginialle olisi joku toinen paikka mieluisampi.

Sateisen vuodenajan he viettivät kaikki yhdessä kotona, haltijat ja palkolliset, kutoen ruuhomattoja ja bambu-koreja. Seinillä riippuivat hyvässä järjestyksessä haravat, kirveet ja lapiot, ja näiden maanviljelyskalujen kohdalla lattialla niillä saatu saalis: riisisäkit, vehnälyhteet ja banaanivarastot.

Herkullisuuttakin täällä tapasi yltäkylläisyyden ohella. Margareetalta ja äidiltänsä oli Virginia oppinut valmistamaan makeata ja sydäntä virkistävää juomaa sokeriputken, sitroonan ja sedraattihedelmän mehusta.

Kun yö tuli, söivät he iltaistaan lampun valossa; sitte kertoi rouva de La Tour tai Margareeta tarinoita matkustavista, jotka öiseen aikaan olivat eksyneet Europan metsissä ja joutuneet rosvojen käsiin, tahi jonkun laivan haaksirikosta, jonka myrsky oli heittänyt jonkun aution saaren rannalle. Nämä jutelmat liikuttivat suuresti lasten tunteellista mieltä; ja he rukoilivat taivasta, että heidänkin kerran suotaisiin osottaa armeliaisuutta sellaisille kovaosaisille. Sitte erosivat molemmat perheet toisistaan ja kävivät kumpikin levolle omaan majaansa, kaipauksella odottaen huomispäivän yhtymistä. Usein he nukahtivat sateen roiskinaan, joka valui virtana heidän huoneittensa katoille, tai tuulen huminaan, joka toi heidän korviinsa riuttoa vastaan särkyvään aaltojen etäisen pauhinan. He silloin kiittivät Jumalaa oman henkensä turvallisuudesta, joka tuntui kahta arvollisemmalle vaarojen etäällä uhatessa.

Usein luki rouva de La Tour kaikkein kuullen jonkun liikuttavan kertomuksen Vanhasta tai Uudesta Testamentista. He eivät liioin viisastelleet näiden pyhain kirjain sisällöstä, sillä uskonto oli heille yksinomaan luonnollisen tunteen asia ja heidän siveysoppinsa hyvien töiden harjoittamista, niinkuin Evankeliumi opettaa. Heillä ei ollut erityisiä päiviä huvittelemiseen eikä toisia katumukseen. Jokainen päivä oli heille juhlapäivä, ja koko luonto heidän ympärillään oli Herran temppeli, jossa he lakkaamatta ihailivat Jumalan ääretöntä viisautta, kaikkivaltaa ja laupeutta. Tällainen luottamus korkeimpaan voimaan lohdutti heitä menneisyyden suhteen, rohkaisi heitä nykyoloissa ja ja täytti heidän mielensä tulevaisuudentoivolla. Täten nämä naiset, jotka onnettomuus oli tuonut luontoemon helmaan, kehittivät itsessään ja lapsissaan niitä tunteita, joilla luonto estää meitä tyyten vaipumasta kovanonnan taakan alle.

Mutta levollisinkin mieli voi joskus synkistyä; ja jos jolloinkin joku tämän piirin jäsenistä näytti surulliselta, kokoutuivat kaikki muut hänen ympärilleen ja poistivat häneltä mielihaikeuden enemmän osanottavaisuudellaan kuin pitkillä lohdutuspuheilla. Kukin heistä tällöin menetteli oman luonteensa mukaisesti: Margareeta käytti vilkasta iloisuuttaan, rouva de La Tour lempeätä jumalanpelkoaan, Virginia helliä hyväilyjään ja Paul suoramielistä sydämmellisyyttään. Yksin Mari ja Domingokin tulivat apuun. Hekin huolestuivat, kun näkivät jonkun huolestuneeksi, ja itkivät itkeväin kanssa. Niin liittyivät nämä hennot taimet toisiinsa siten paremmin myrskyjä kestääkseen.

Kauniina vuodenaikana he joka sunnuntai kävivät kuulemassa messua Pamplémoussin kirkossa, jonka tapulin näette tuolla alhaalla tasangolla. Sinne tuli rikkaitakin saarelaisia kantotuoleissaan, ja he yrittivät monesti tehdä noiden niin yksimielisten perheiden tuttavuutta ja kutsuivat heitä huveihinsa; mutta nämä vastasivat aina heidän kutsuihinsa kunnioittavasti ja kohteliaasti kieltäen, vakuutettuja kun olivat, että mahtavat etsivät heikkojen seuraa vain imartelijoita saadakseen, ja että imartelijaksi ehdottomasti tulee, kun ylistää toisen niin huonoja kuin hyviä taipumuksia. Toiselta puolen he välttivät yhtä varovasti saaren alhaisempain asujanten seuroja niissä vallitsevan kateuden, panettelunhalun ja tapainraakuuden takia. Siitä oli ensimmältä seurauksena, että edelliset pitivät heitä liian ujoina, jälkimmäiset ylpeinä; mutta heidän varovaiseen käytökseensä yhdistyi nöyryyttä ja kohteliaisuutta, etenkin köyhiä kohtaan, niin että he vähitellen saavuttivat sekä rikkaiden kunnioituksen että köyhien luottamuksen.

Messun jälkeen heitä useasti tultiin pyytämään jollekin kristillisen rakkauden työlle. Milloin pyysi joku mieleltään raskautettu heiltä neuvoa, milloin joku lapsi rukoili heitä tulemaan äitinsä luo, joka makasi lähittytydessä kipeänä. Heillä oli aina mukanaan hyödyllisiä lääkkeitä saaren tavallisten tautien varalta, ja heidän ystävällinen tapansa niitä tarjotessaan antoi näille pikku palveluksille sitä suuremman arvon.

Erittäinkin onnistui heidän haihduttaa sieluntuskia, jotka heikolle tekevät yksinäisyyden niin sietämättömäksi. Rouva de La Tour puheli sellaisella varmuudella Jumalan olemassaolosta, että sairas häntä kuunnellessaan luuli Jumalan jo olevan läsnä. Virginia palasi usein näiltä retkiltä silmät kosteina kyynelistä, mutta sydän iloa täynnä, sillä hänellä oli ollut tilaisuus hyvää tehdä. Hän se olikin, joka edeltäpäin valmisti nämä sairaille tarpeelliset lääkkeet ja sanomattoman suloisesti heille niitä tarjosi. Näillä laupeudentöillä käydessään he toisinaan jatkoivat matkaansa Pitkänvuoren laakson kautta aina minun luokseni asti, jolloin odotin heitä päivälliselle kanssani sen pienen joen kaltaalla, mikä juoksee asuntoni ohitse. Tämmöisiä tilaisuuksia varten olin varustanut itselleni muutamia pullollisia vanhaa viiniä, lisätäkseen intiaaniateriamme iloisuutta tällä Europan makealla ja sydäntä virkistävällä tuotteella. Joskus muulloin yhdyimme meren rannalla, eräitten toisten pikkuvirtain laskemapaikoilla, mitkä virrat täällä eivät juuri ole puroja suuremmat. Kotoa toimme mukamme kasviaineksista valmistettuja ruokia, joihin lisäsimme meren yltäkylläistä vieraanvaraa. Sen rannoilta pyysimme kivikaloja, polyyppeja, punakaloja, merirapuja, simpukoita, äyriäisiä, meripiikkejä, ostereja ja kaikellaisia raakkuja. Meren pelottava näky tarjosi meille usein mitä tyvenintä huvia. Istuessamme kalliolla samettipuun siimeksessä katselimme hirmuisia aaltoja, jotka vyöryivät kaukaa mereltä ja pirstautuivat huumaavalla pauhulla aivan jalkojemme juureen. Paul, joka muutenkin ui kuin kala, kävi usein riuttoja pitkin rohkeasti aaltoja vastaan; kun ne sitte etenivät lähemmäksi, pakeni hän ylös rannalle niiden vaahtoisten ja karjuvain hyrskyjen alta, jotka ajoivat häntä takaa aina kuivalle asti. Mutta Virginia tämän nähdessään kiljasi pelosta ja sanoi mokoman leikin häntä hirvittävän.

Aterioituamme lauloivat ja tanssivat meidän nuoremme. Virginia lauloi maalaiselämän onnellisuudesta ja merimiestä kohtaavista vaaroista, joille ahneutensa hänet saattaa alttiiksi tuolle raivoisalle elementille antautuessaan, kun maanviljelys sen sijaan suo niin paljon rauhallisia etuja. Välistä hän Paulin kanssa esitti pantomiimin, ininkuin olivat nähneet neekerien tekevän. Ihmisten ensimmäinen puhelu lienee ollutkin pantomiimia[1]. Sen tuntevat melkein kaikki kansat; se on niin luonnollista ja ymmärrettävää, että valkoiset lapset viipymättä oppivat sen, kun ovat nähneet neekerien sitä esittävän. Muistutellen siitä, mitä äitinsä oli hänelle lukenut, mieleensä ne kohdat, jotka häntä enimmäen olivat liikuttaneet, näytteli Virginia niiden päätapaukset varsin luontevasti. Niinpä hän Domingon patarummun päristessä astui varovasti erälle lähteelle ammentaakseen siitä vettä. Domingo ja Mari, joiden oli määrä esittää midianilaisia paimenia, estivät häntä siinä ja karkottivat hänet pois. Silloin ryntäsi Paul esiin, löi paimenet ja täytti Virginian astian vedellä; ja auttaen sitä hänen päänsä päälle, pani hän samalla hänen otsalleen talvikkein punasista kukista sidotun seppeleen, joka erinomaisesti kohotti tyttösen hienon hipiän puhtoisuutta. Minä näyttelin tässä leikissä Reguelin osaa ja annoin Paulille tyttäreni Sephoran emännäksi.

[1] Pantomiimilla tarkotetaan sellaista näyttelemistä, jossa sanojen sijasta käytetään vain eleitä. Suom. muist.

Toisella kertaa Virginia esitti kohtalon vainoomaa Ruthia, joka köyhänä leskenä palajaa kotimaahansa ja siellä pitkän poissaolonsa jälkeen huomaa itsensä vallan muukalaiseksi. Domingo ja Maria olivat olevinaan elonleikkaajia. Virginia yrittelihe poimimaan tähtkäpaita sieltä täältä heidän jälestänsä. Paul silloin otti patriarkan käskevän ryhdin ja teki hänelle kysymyksiä, joihin tyttö vapisten vastasi. Pian kumminkin Paulissa heräsi sääli, hän tarjosi viattomasti sorretulle vieraanvaraisuutta ja turvaa; hän täytti Virginian esiliinan kaikellaisilla ruokatavaroilla ja toi hänet meidän — kaupungin vanhimpain — eteen, julistaen välittämättä Virginian köyhyydestä ottavansa hänet vaimokseen. Tämän kohtauksen nähdessään muistui rouva de La Tourin mieleen sukulaistensa armottomuus, oma avuton tilansa leskeksi jouduttuaan ja Margareetalta saamansa hyvä kohtelu, sekä vielä nykyinen toivonsa heidän lastensa vastaisesta onnekkasta yhtymisestä, niin ettei hän voinut pidättää itkuaan. Tämä hyvien ja pahojen päivien aatos sai

meidätkin kaikki vuodattamaan surun ja ilon kyyneliä.

Näitä näytelmiä esitettiin sellaisella todenmukaisuudella, että luuli itsensä siirretyksi Syrian tai Palestinan kedoille. Meiltä ei puuttunut tällaisille näytelmille kuuluvia näyttämökoristeita, valaistusta eikä orkesteriakaan. Näyttämönä oli tavallisesti joku tienristeys metsässä, missä tienhaarat muodostuivat ympärillämme tuuhealehväisiksi holvikaariksi. Niiden alla olimme koko päivän suojatut helteeltä; mutta kun aurinko oli alennut taivaan rannalle, särkyivät sen säteet puunrunkoja vastaan ja jakautuivat pitkinä loistavina lankoina metsän pimentoihin, aikaansaaden siten suurenmoisen vaikutuksen. Välistä sen kehä tuli kokonaan näkyviin jonkun polun päästä ja täytti silloin ilman häikäisevällä valolla. Puitten vehreys, jota altapäin valaisi auringon sahaminkeltainen hohde, välkkyi topaasin ja smaragdin loisteella; puitten sammaltuneet, ruskeat rungot näyttivät muuttuneen muinaisaikaisiksi pronssipylväiksi; ja linnut, jotka jo olivat vetäytyneet rauhaisiin leposijoihinsa lehvien siimekseen, tervehtivät hämmentyneinä tätä uutta aurinkoa tuhatäänisellä laululla.

Yö meidät usein yllätti näissä maalaisjuhlissamme; mutta raitis ja lempeä ilma salli meidän levätä yömmme metsässä lehtikatoksen alla, ilman että tarvitsi pelätä rosvoja läheltä tai kaukaa. Seuraavana aamuna kaikki palasivat kotiansa, minkä löysivät samassa tilassa kuin olivat sen jättäneetkin. Sillä tällä varsinaista kauppaliikettä vailla olevalla saarella vallitsi silloin sellainen rehellisyys ja yksinkertaisuus tavoissa, että monissa taloissa ei ovia pantu lainkaan salpaan, ja sellainen kapine kuin lukko oli useille kreoleille vallan ihmekalu.

Vuoden varrella sattui kuitenkin päiviä, joihin liittyivät Paulin ja Virginian riemullisimmat ajatukset: ne olivat heidän äitiensä nimipäivät. Virginia ei milloinkaan laiminlyönyt vehnäkakkujen leipomisen mieluista hommaa, joita hän lähetti sellaisille köyhille valkoihoisille perheille, mitkä tällä saarella syntyneinä eivät koskaan olleet saaneet maistaa europalaista leipää ja mitkä kykenemättä orjia pitämään olivat pakotetut elämään metsissään yksinomaan leipäpuun hedelmällä; eivätkä ne sitäpaitsi köyhyytensä tukena omistaneet sitä tylsämielisyyttä, mikä orjuutta seuraa, eivätkä sivistyneen kasvatuksen antamaa rohkeamielisyyttä. Nämä kakut olivat ainoat lahjat, mitä Virginia heidän taloutensa vähistä varoista voi valmistaa; mutta hän antoi ne niin hyvästä sydämestä, että ne saivat siitä kaksinkertaisen arvon. Paul sai toimekseen viedä ne yllämainituille perheille, jotka niitä vastaanottaessaan lupasivat seuraavana päivänä tulla vieraisille rouva de La Tourin ja Margareetan luo. Silloin nähtiin saapuvan erään perheenäidin parin kolmen kalpean ja laihan tyttärensä kanssa, jotka olivat niin ujoja, etteivät julenneet kohottaa katsettaan maasta. Mutta Virginia tuli heille avuksi; hän tarjosi heille virvoituksia, joiden hyvyttä hän korotti kääntämällä aina heidän huomiotaan johonkin erityiseen puoleen niissä. Tuo mehuneste oli Margareetan keittämä, tämä hänen oman äitinsä, tuon hedelmän oli hänen veljensä poiminut korkealta puusta. Paulin piti tyttöjä tanssittaa. Virginia ei jättänyt heistä huomiotaan, ennenkun näki heidät kaikki tyytyväisiksi ja kylläisiksi; hän tahtoi, että he ottaisivat osaa koko hänen kotinsa iloon. "Onnellinen on vain se, joka voi tuottaa toisillekin onnea", sanoi hän. Kun vieraat tekivät poislähtöä, vaati hän heitä ottamaan myötänsä minkä oli nähnyt heitä paraiten miellyttävän, puolustellen lahjainsa tarpeellisuutta niiden uutuudella tai harvinaisuudella. Huomatessaan heidän vaatetuksensa kehnouden hän valitsi äitinsä luvalla joitakuita omista vaatekappaleistaan, mitkä pyysi Paulin kenenkään näkemättä viemään heidän mökkiensä oven eteen. Näin hän teki hyvää itse Jumalan tavalla, salaten itsensä ja näyttäen vain tekonsa.

Te muut europalaiset, joiden aivot lapsuudesta pitäen ovat täytetyt ennakkoluuloilla todellista onnea vastaan, ette voi käsittää miten luonto jo itsestään voi lahjoittaa niin paljon ymmärrystä ja viatonta huvia. Teidän tietopuolisen sivistyksen ahtaisiin rajoihin sulettu henkenne saavuttaa pian keinotekoisien nautintojen huipun; mutta luonto ja sydän ovat tyhjentyttömät. Paulilla ja Virginialla ei ollut kelloa, ei

almanakkaa eikä muita ajantietoa, historiaa tai filosofiaa sisältäviä kirjoja. Heidän elämänsä kaudet jakaantuivat luonnonaikojen mukaan. Puiden varjoista he päättivät päivän hetket, vuodenajan puiden kukkimisesta ja hedelmänteosta, vuodet elonleikkuiden lukumäärästä. Nämä kauniit luonnonkuvat lainasivat heidän keskusteluihinsakin mitä suurinta suloa. "Nyt on puolipäivän aika", sanoi Virginia toisille, "sillä banaanien varjot laskeutuvat niiden rungoille;" — tahi: "yö on tulossa, koska tamarintit ummistavat lehtensä." — "Koskas tulette meille?" kysyivät kerran häneltä eräät naapurien tytöt. — "Konsa sokeriruokoa leikataan", vastasi Virginia. — "Silloin on tulonne meille sitä mieluisampi", lisäsivät tytöt. Kun Virginalta kysyttiin hänen ja veljensä ikää, vastasi hän: "Veljeni on tuon ison kokospalmun ikäinen, joka kasvaa tuolla lammikon rannalla, ja minä sen pienemmän puun ikäinen. Mahonkipuut ovat kantaneet kaksitoista kertaa hedelmän ja appelsiinipuut kukkineet neljäkolmatta kertaa, sittekun minä tulín maailmaan." Heidän elämänsä näytti olevan yhteydessä puitten elämän kanssa, kuten muinoin Tapionpoikain ja Metsänpiikain. He eivät tienneet muista historiallisista aikakausista kuin äitiensä elinvuosista, eikä heillä ollut muuta viisausoppia kuin hyväntekeminen kaikille ja nöyryys Jumalaa kohtaan.

Ja tarvitsikohan näitten nuorten ihmisten ollakaan rikkaita ja oppineita meidän tavallamme? Heidän puutteensa ja tietämättömyytensä päinvastoin lisäsivät heidän onnellisuuttansa. Ei kulunut päivääkään, jona he eivät olisi olleet toisilleen avuksi ja opiksi; ja vaikka erehdyksiäkin saattoi tapahtua, ei puhtaalla ihmisellä niistä ole mitään pelättävänä. Niin kasvoivat nämä luonnon lapsukaiset sen helmassa. Murhe ei ollut koskaan synkistytännyt heidän mieltänsä eikä tuonut ryppyjä heidän otsaansa, kohtuuttomuus ei koskaan turmellut heidän vertansa, eivätkä väärät himot himmentäneet heidän sydämmensä puhtautta; rakkaus, viattomuus ja jumalanpelko kehitti päivä päivältä heidän sielunsa kauneutta sanomattomaan sulouteen, mikä ilmeni heidän kasvoillansa, asennoissaan ja liikkeissään. Elämän aamu loisti heistä kaikessa kirkkaudessaan. Heidän kaltaisiaan mahtoivat olla esivanhempamme Edenin puutarhoissa, kun he suoraan Jumalan kädestä lähteneinä näkivät toisensa, lähestyivät ja puhuttelivat toisiaan kuten veli ja sisar. Virginia oli lempeä, kaino ja luottavainen kuin Eva, Paul taas Adamin kaltainen, kasvultaan mies ja sydämmeltään lapsi.

Toisinaan heidän kahden ollessaan puheli Paul (joka on siitä minulle tuhannesti kertonut) Virginalle töistään palatessaan: "Kun olen väsyksissä, sinun näkösi minut virkistää. Kun tuolta vuorenhuipulta näen sinut täällä puistossamme laakson pohjasta, olet sinä minusta kaunis kuin ruusunumpu. Kun riennät kotiin äitiemme luo, ei peltokanakaan poikaistensa perässä juostessaan ole niin sorea varreltaan ja kerkeä jaloiltaan kun sinä. Vaikka kadotan sinut näkyvistäni puiden taakse, ei minun ole tarvis nähdä sinua löytääkseni sinut taasen, sillä jotakin sanoin kertomatonta jää sinusta jällelle ilmaan missä liikut, ruohoon missä istut. Kun sinua lähestyn, hurmaat sinä kaikki aistimeni. Taivaan sinilaki ei ole niin kaunis kuin silmäisi sini, bengalilintuin laulu ei niin suloinen kuin äänesi kaiku. Vaikka vain sormeni päällä sinua kosketan, värähtää koko ruumiini riemusta. Muistatko vielä sitä päivää, jolloin liukkaista kiviä myöten kävimme yli virran Kolmirinta-vuoren kohdalla? Kun tulimme sen rannalle, olin jo sangen väsynyt; mutta nostaessani sinut selkääni tuntui minusta kuin olisin saanut linnun siivet. Sano millä taijalla sinä minut olet lumonnut? Vireällä ymmärrykselläsikö? Mutta onhan äideillämme enemmän järkeä kuin meillä molemmilla yhteensä. Hyväilyilläsikö sitten? Mutta halailevathan he minua useammin kuin sinä. Luulen että teet sen hyvyydelläsi. En milloinkaan unohda miten sinä avojoaloin kävit aina Mustallevirralle saakka, pyytämään armoa karanneelle orja raukalle. Kas tässä, rakkaani, ota tämä kukkiva sitroonanoksa, jonka taitoin metsästä; pane se yöksi vuoteesi viereen. Syö tämä mesikakku; toin sen sinulle korkean kallion huipulta. Mutta ensin levähdä minun rinnallani, jotta minäkin saisin levänneeksi."

Virginia vastasi hänelle: "Oi veljeni! Aamuisen auringon säteet noilla kukkuloilla eivät minua niin ilahuta

kuin sinun läsnäolosi. Rakastan äitiäni ja sinun äitiäsi, mutta rakastan heitä vieläkin enemmän, kun kuulen heidän nimittävän sinua pojakseen. Kun he sinua hyväilevät, tuntuu se minusta suloisemmalta kuin jos minua hyväilisivät. Sinä tahdot tietää miksi minua rakastat, mutta rakastavathan kaikki toisiansa ketkä yhdessä kasvavat. Katsohan lintusiamme, jotka samassa pesässä kasvaneina ovat alati yhdessä kuten mekin. Kuule kuinka ne kutsuvat toisiaan ja vastaavat toisilleen samasta puusta; niin myös minäkin kuullessani sinun huilusi äänen ilman halki tuolta vuoren harjalta toistan sen säveleen täältä laakson pohjasta. Sinä olet minulle rakas, varsinkin sen päivän perästä, jolloin tahdoit minun takiani taistella sen orjan isännän kanssa. Sen hetken jälkeen olen usein lausunut itsekseni: Ah kuinka rohkea on veljeni mieli; ilman häntä olisin kuollut pelästyksestä. Rukoilen Jumalaa sinun ja oman äitini edestä; mutta sinun nimeäsi mainitessani tuntuu kuin hartauteni lisäytyisi. Rukoilen mitä hartaimmin Jumalalta, ettei sinulle mitään pahaa tapahtuisi. Miksi menet niin kaukaa ja niin korkealta etsimään minulle hedelmiä ja kukkia? Eikö meillä puutarhassamme ole niitä yllin kyllin! Kuinka väsyksissä taas oletkaan! Oletthan kokonaan hiestynyt!" Ja pienellä valkealla nenäliinallaan hän kuivasi pojan otsan ja posket ja suuteli häntä monta kertaa.

Mutta jo muutaman aikaa oli Virginia tuntenut sairastavansa jotakin tuntematonta vaivaa. Hänen kauniit siniset silmänsä tummenivat reunuksiltaan, hänen ihonsa kellastui ja yleinen voimattomuus raskautti koko hänen ruumistaan. Kirkkaus oli kadonnut hänen otsaltansa, hymyily hänen huuliltaan. Hänen nähtiin yht'äkkiä riemastuvan ilman mitään ilon aihetta ja murehtuvan ilman surun aihetta. Hän pakeni viattomia leikkejänsä, armaita askareitaan ja rakastettuin, omaistensa seuraa; hän kuleksi ilman päämäärää kaikkein yksinäisimmillä seuduilla, etsien lepoa kaikkialta vaan löytämättä sitä mistään. Välistä Paulin nähdessään hän astui riemahdellen tätä vastaan; mutta sitte yht'äkkiä veljeään lähestyessään hämi hänet valtasi, hänen kalpeat poskensa punastuivat ankarasti eikä hän uskaltanut katsella Paulia silmiin. Paul sanoi hänelle: "Vihannuus peittää kalliomme, lintusemme laulavat kun sinut näkevät, kaikki iloitsee ympärilläsi; sinä vain olet surullinen". Ja koettaen tyttöä lohduttaa hän syleili tätä hellästi; mutta Virginia käänsi päänsä pois ja pakeni väristen äitinsä luo. Tyttö parka tuns vain hämmentyvänsä veljensä hyväilyistä. Paul ei käsittänyt näitä hänelle aivan uusia ja outoja oikkuja. Ja harvoin mikään onnettomuus yksin tulee.

Muuan niistä kesistä, jotka toisinaan hävittävät kuuman ilmanalan maita, levitti tuhoansa tänne saakka. Oltiin loppupuolella joulukuuta[1], jolloin aurinko Kauriin kääntöpiirin kohdalta paahtaa pystysuorasti lankeevilla säteillään Ile de Francen saarta kolme viikkoa umpeensa. Kaakkotuuli, joka täällä vallitsee miltei vuoden ympäri, taukosi puhaltamasta. Pöly kohosi sakeina pilvinä teiltä ja jäi ilmaan ajelehtimaan. Maa rakoili joka haaralla; ruoho paloi karrelle; kuumia höyryjä nousi vuorten kupeilta, ja enin osa puroista tuli kuiville. Ei pilven siekalettakaan ilmautunut meren puolelta. Päivällä vain kohosi punertavia huuruja yli sen pinnan, loimottaen auringon laskiessa kuin tulenliekit. Eikä edes yökään tuonut viilakkuutta hehkuvaan ilmaan. Kuun pallo nousi taivaanrannalle veripunaisena ja suunnattoman suurena. Karjalaumat, jotka nääntyneinä maleksivat kaupungin kupeilla, kurottivat kaulojaan korkealle ilmaan hengittäen raskaasti, ja laaksot kajahtelivat niiden tuskaisesta ammonnasta. Yksin kafferilainen karjapaimenkin oikaisi raajansa kedolle löytääkseen siitä vilvoitusta, mutta maa oli joka paikassa polttavan kuuma ja tukahuttava ilma täynnä sihiseviä hyönteisparvia, jotka koettivat sammuttaa janoaan ihmisten ja eläinten verellä.

[1] Kuumen ilmanalan maissa, s. o. päiväntasaajan ympärillä, vuodenaajat ovat päinvastaiset kuin meillä pohjoisessa tai yhtä alaalla etelässä. Niiden kesä, s. o. kuiva vuodenaika, sattuu joulun tienoilla, talvensa eli sateenaikansa juhannuksen tienoilla. Suom. muist.

Eräänä tällaisena hehkuvana yönä Virginia tuns kipunsa kahta kovemmaksi. Hän nousi vuoteeltaan, istahti

sen laidalle ja koetteli taasen levätä, muttei saanut unta ei lepoa missään asennossa. Hän lähti kuutamon välkkeessä kävelemään lammellensa. Sen lähteen hän näki vielä miltei kuivaneenakin lirisevän hopeisena lankana alas kallioiden ruskeilta rinteiltä. Hän sukelsihe veteen. Ensimmältä sen raittiut vilvoitti hänen aistimiaan, ja tuhansia suloisia muistoja palasi hänen mieleensä. Hän muisteli, miten hänen äitinsä ja Margareeta hänen lapsuudessaan huvikseen kylvettivät häntä yhdessä Paulin kanssa tässä samassa lammessa; ja kuinka sitte Paul heittäen kylpypaikan yksin hänen haltuunsa oli syventänyt sitä, peittänyt pohjan hiekalla ja kylvänyt sen kaltaille hyvältä hajahtavia ruohoja. Vedessä, paljaitten käsivarsiensa ja povensa vierellä, hän älysi niiden kahden kokospalmun kuvaiset, jotka olivat istutetut hänen ja veljensä synnyttyä ja jotka ylhäällä syleilivät toisiaan vehreillä lehvillään ja nuorilla hedelmätertuillaan. Hän ajatteli Paulin ystävyyttä, joka oli suloisempi kuin kukkien tuoksu, puhtaampi kuin lähteen vesi, lujempi kuin nuo yhteenkasvaneet palmut; ja huokaus kohosi hänen rinnastaan. Hän uneksi yön yksinäisyydestä; ja raivoisa tuli paloi hänen suonissaan. Yht'äkkiä hän hypähti ylös, kauhistuen noita vaarallisia varjoja ja tuota vettä, joka nyt jo poltti enemmän kuin kuuman ilmanalan tuliset säteet. Hän juoksi äitinsä luo etsimään häneltä turvaa omaa itseään vastaan. Useita kertoja hän puristi äitinsä käsiä, tahtoen huojentaa hälle huoliaan. Useita kertoja oli hän juuri mainitsemaisillansa Paulin nimen, mutta ahdistettu sydämensä lamasi häneltä kielen; ja laskien päänsä äidin povelle hän ei voinut muuta kuin kyyneleillään kostuttaa sitä.

Rouva de La Tour arvasi kyllä syyn tyttärensä haikeuteen, muttei tohtinut siitä hälle puhua. "Rakas lapseni", sanoi hän, "turvaa Jumalaan, häneltä tulee elämä ja terveys. Hän sinua tänään koettelee, palkitakseen sen sulle huomenna. Muista että olemme tässä maailmassa hyvettä harjoittamassa."

Tällä välin kumminkin alkoi ylellisen kuumuuden vaikutuksesta merestä nousta vesihöyryjä, jotka suunnattoman sateenvarjon tavoin peittivät koko saaren. Vuorten huiput kokosivat niitä puoleensa, ja salaman leimauksia värähteli tuon tuostakin sumujen peittämiltä kukkuloilta. Pian alkoivat metsät, lakeudet ja laaksot kajahdella pelättävistä ukkosenjyrähdyksistä, ja hirmuisia sadekuuroja lankesi kuin kuohuvia koskia taivaasta. Vaahtoisia virtoja syöksyi kohisten alas vuoren sivuja; laakson pohja oli pian mylvivänä merenä; tämä ylänkö, jolla molemmat majat sijaitsivat, muuttui pieneksi saareksi ja laakson suu suluksi, mistä pauhaavien vesien mukana kulki maakappaleita, puita ja paasia sekasin yhtenä myllerryksenä.

Koko perhe oli kokoutunut rouva de La Tourin majaan vapisten rukoilemaan Jumalaa; mutta täälläkin ryski katto hirvittävästi tuulenpuuskauksista. Vaikka ovi ja akkunaluukut olivat tarkoin sulettu, voi sentään sisässä erottaa kaikki esineet seinähirsien raoista tulvaavan valon kautta, jota nopeaan ja taajaan välähtelevät salamat synnyttivät. Peloton Paul kävi Domingon seuraamana majasta toiseen myrskyn raivosta välittämättä, tukien yhtäällä seinää kaarevalla puulla, toisaalla kaatuvaa aitaa varaseipäällä, ja tuli kotiin vain lohduttaakseen perhettä toivolla kauniin ilman pian palaamisesta. Tosiaankin herkesi sade illemmalla; kaakosta puhaltava pasaatituuli otti tavallisen suuntansa, myrskypilvet ajelehtivat luoteeseen päin, ja laskeva aurinko ilmutui jälleen taivaanrannalla.

Virginian ensimmäinen halu oli jälleen nähdä lepopaikkaansa. Paul lähestyi häntä kainostellen ja tarjosi käsivartensa tueksi kävellessä. Myhäillen tyttö siihen tarttui, ja he lähtivät yhdessä ulos. Ilma oli raitis ja heleä. Valkeita pilviä nousi vuorenhuippujen takaa, joita sadepurot siellä täällä olivat uurrelleet kuohuillaan. Puutarha oli tykkänään veden syömien kuoppien turmelema, ja enin osa hedelmäpuista kiskottu juurineen maasta; suuret hietäläjät peittivät niittyjä ja olivat kokonaan täyttäneet Virginian kylpyaltaan. Nuo kaksi kokospalmua seisovat kuitenkin edelleen pystyssä ja vihantina; mutta niiden ympäriltä olivat kadonneet nurmipenkereet, lehdot ja linnut, paitsi muutamia bengalilintuja, jotka läheisten

kallioitten kärjiltä valittivat suruäänin pienoistensa perikatoa.

Tämän hävityksen nähdessään Virginia sanoi Pauille: "Olette tuonut tänne lintuja, mutta myrsky on ne tappanut; istutitte tänne puiston, ja sekin on hävitetty. Kaikki katoaa täällä maan päällä; taivas yksin on muuttumaton." Paul vastasi: "Voi sentään, kun en taida antaa teille mitään taivaan tavarata! Mutta eihän minulla ole mitään, ei edes maan päälläkään!" Virginia silloin punastuen virkkoi: "Onhan teillä Pyhän Paavalin kuva."

Tuskin oli neitonen saanut tämän sanotuksi, kun Paul juoksi hakemaan pyydettyä esinettä äitinsä majasta. Se oli pienoiskuva erakko Paavalista, jota kohtaan Margareeta oli aina tuntenut suurta kunnioitusta. Hän oli itse tyttönä ollessaan kantanut kuvaa kauvan kaulassaan; sitte kun oli tullut äidiksi, pani hän sen poikansa kaulaan. Raskaana ollessaan ja kaikkien hylkäämänä oli hän alati katsellut hurskaan erakon kuvaa, niin että tämän kuvittelun voimasta hänen kohtunsa hedelmä oli saanut jotenkin samallaiset piirteet; tästä syystä hän oli pojalleen antanut saman nimen ja omistanut hänelle suojeluspyhimykseksi tuon hurskaan miehen, joka oli viettänyt elämänsä kaukana ihmisten piiristä, missä hän itsekin oli tullut petetyksi ja sitte hylätyksi. Saadessaan Paulin kädestä tämän jalon kuvan virkkoi Virginia liikutettuna: "Veljeni, sitä ei minulta riistetä pois niin kauvan kuin elän, enkä koskaan unhotta, että sinä olet antanut minulle ainoan esineen maailmassa, minkäs omistat." Hänen ystävällisyydestään, tästä odottamattoman tuttavallisesta ja hellästä käytöksestä ihastuneena Paul tahtoi halata häntä; mutta ketterästi kuin lintu neitonen pujahti hänen käsistään ja jätti hänet siihen aivan ymmälle joutuneena, osaamatta ollenkaan käsittää tätä outoa käytöstä.

Tällöin sanoi Margareeta rouva de La Tourille: "Miksi emme naittaisi lapsiamme toisilleen? Kumpikin he tulisesti rakastavat toisiaan, vaikkei poikani sitä vielä tajua. Kun luonto hänessä kerran herää, on meidän turhaa vartioida heitä; saamme vain pahinta pelätä." Mutta rouva de La Tour vastasi siihen: "He ovat vielä liian nuoria ja liian köyhiä. Mikä murhe meidät perisi, jos Virginia synnyttäisi lapsia, joita heillä ei ehkä olisi varoja elättää! Sinun Domingosi on jo raihnainen, Mari taas on kivuloinen. Minä puolestani, rakas ystäväni, tunnen näinä viitenätoista vuotena suuresti heikontuneeni. Kuumissa maissa nopeaan vanhenee, ja surut vanhentavat vielä nopeammin. Paul on ainoa toivomme. Vartokaamme, kunnes aika vahvistaa hänen ruumiinsa voimia ja hän voi elättää meitä työllänsä.

Tätä nykyä, kuten tiedät, ei meillä ole enempää kuin mitä joka päivä tarpeisiimme käytämme. Mutta jos lähetämme Paulin joksikin aikaa Intiaan, voi hän kaupanteolla ansaita varoja sen verran kuin tarvitaan jonkun uuden orjan ostamiseksi; ja hänen tänne palattuaan naitamme hänet Virginian kanssa, sillä en luule kenenkään voivan tehdä rakasta tyttöäni niin onnelliseksi kuin sinun Paul-poikasi. Puhelkaamme tästä asiasta naapurimme kanssa."

Niinpä tulivat nämä naiset tiedustamaan minun mielipidettäni, ja minä yhdyin heidän suunnitelmaansa. "Intian vedet ovat meille suotuisia", sanoin. "Kun valitsee sopivan vuodenajan, voi sinne päästä korkeintaan kuudessa viikossa ja samassa ajassa palata takasin. Me kokoamme piirissämme Paulille laivanlastillisen kauppatavaraa, sillä minulla on naapureita, jotka hänestä paljon pitävät. Vaikka antaisimme hänelle vain raakaa puuvillaa, jota täällä perkauskoneiden puutteessa emme voi käyttää hyväksemme, mustapuuta, jota täällä yleensä poltetaan uunissa, ja joitakuita pihkalajeja, jotka muuten juoksevat hukkaan metsissämme, niin saa hän kaiken sen edullisesti myydyksi Intiassa, ja meille kaikille on siitä hyötyä."

Otin toimekseni hankkia herra de La Bourdonnayelta luvan tähän retkeen, ja ennen kaikkea tahdoin taivuttaa Paulin mielen siihen. Mutta miten hämmästyinkään, kun tämä nuorukainen minulle hänen

ikäisekseen kovinkin järkevästi vastasi: "Miksi tahdotte minua jättämään perheeni moisen tietymättömän onnenonkimisen takia? Mikä kaupanteko maailmassa olisikaan edullisempi kuin maanviljelys, josta saa toisinaan viidennekymmenennen jopa sadannenkin jyvän? Jos tahdomme harjottaa kauppaa, emmekö voi sitä tehdä viemällä liian viljan kaupunkiin, sen sijaan että tästä kulkisin Intiaan? Äitimme sanovat Domingon olevan vanhan ja raihnaisen, mutta olenhan minä nuori ja vaurastun päivä päivältä. Saattaisipa poissa ollessani teitä kohdata joku onnettomuus, etenkin Virginiaa, joka jo muutenkin on sairas. Oi ei, ei, en voi suostua lähtemään pois heidän luotaan."

Hänen vastauksensa saattoi minut varsin hämille; sillä rouva de La Tour ei ollut salannut multa Virginian tilaa eikä haluaan erottaa noita nuoria vielä muutamiksi vuosiksi toisistaan. Näitä syitä en tohtinut antaa Paulin edes arvatakaan.

Näihin aikoihin toi muuan Ranskasta saapunut laiva kirjeen rouva de La Tourille hänen tädiltään. Kuolemanpelko, jota paitsi kovat sydämmet eivät koskaan pehmentyisi, oli koskenut tähänkin naiseen. Hän käski sisarensatyttären palaamaan Ranskaan, tai jollei tämän terveys sallisi niin pitkää matkaa, hän ainakin lähettäisi Virginian, jolle täti lupasi toimittaa hyvän kasvatuksen, naittaa hänet jonkun hovilaisen kanssa sekä lahjoittaa hänelle kaiken omaisuutensa. Hän vielä lupasi edelleenkin osottaa sukulaisilleen hyväntahtoisuuttaan, jos nämä noudattaisivat hänen käskyjäänsä.

Tämä kirje saattoi koko perheen suureen hämmennykseen. Domingo ja Mari herahtivat itkuun. Paul seisoi jähmettyneenä hämmästyksestä, mutta näytti pian puhkeavan vihan vimmaan. Virginia katseli äitiään eikä uskaltanut hiiskahtaa sanaakaan. "Voisitteko todella jättää meidät?" kysyi Margareeta rouva de La Tourilta. — "En, rakas ystävä, en toki, armaat lapseni", vastasi rouva de La Tour; "en lähde koskaan luotanne. Teidän kanssanne olen elänyt ja teidän kanssanne tahdon kuolla. Vasta teidän ystävyyydessänne olen onnen löytänyt. Heikontuneeseen terveyteeni ovat vanhat suruni syynä. Sukulaisteni tylyys ja puolisoni kadottaminen ovat iskeneet sydämeeni syvän haavan. Mutta sitte olen teidän parissanne näissä mataloissa majoissa saanut nauttia enemmän lohdutusta ja onnellisuutta kuin heimoni rikkaus ikinä olisi voinut antaa minulle kotimaassani."

Rouva de La Tourin puhe sai ilon kyyneleet kaikkien silmiin. Paul syleili häntä lausuen: "En minäkään luovu teistä, en ikinä lähde Intiaan. Me tahdomme kaikki tehdä työtä teidän hyväksenne, emo kulta; mitään ei teiltä pidä puuttuman meidän seurassamme." Mutta kaikista iloisin oli kuitenkin Virginia, vaikka osasi sen hyvästi salata. Hänen nähtiin lopulla päivää olevan hilpeä ja lempeä, ja hänen palannut levollisuutensa vaikutti rauhoittavasti kaikkiin muihinkin.

Kun he seuraavana päivänä auringonnousun aikaan taas olivat tavallisuuden mukaan tulleet yhteen aamurukoukseen, joka pidettiin ennenkun eineelle ruvettiin, ilmoitti Domingo, että muuan herra kahden orjan seuraamana ratsain lähestyi heidän asuntoaan. Se oli herra de La Bourdonnaye. Hän astui sisälle majaan, missä perhe paraikaa istui aamiaisellaan. Virginia kiiruhti tarjoamaan maan tavan mukaan kahvia ja vedessä keitettyä riisiä, joiden lisäksi tuli höyryäviä perunoita ja tuoreita banaaneja. Niitä tarjottiin kurpitsanpuoliskoista, ja pöytäverhona oli banaanipuun lehtiä. Kuvernööri näytti ensimmältä hämmästyvän asumuksen silminnähtävää köyhyyttä. Sitten hän rouva de La Tourin puoleen kääntyen valitti, että saaren hallitusasiat häntä jossain määrin estivät huolehtimasta sen yksityisten asukasten tarpeista, mutta että rouva de La Tour kyllä oli aina oikeutettu turvaamaan häneen. "Teillä on, rouvaseni", lisäsi hän, "Pariisissa korkeasukuinen ja hyvin rikas täti, joka aikoo säätää teille omaisuutensa ja odottaa teitä luoksensa." Rouva de La Tour vastasi, ettei hänen heikontunut terveytensä sallinut hänen tehdä niin pitkää matkaa.

"No ainakaan", virkkoi herra de La Bourdonnaye, "ette voi kohtuuttomasti kieltää tuota suurta perintöä tyttäreltänne, joka on niin nuori ja rakastettava neitonen. En salaa teiltä, että tätinne on kääntynyt Ranskan hallitusmiesten puoleen saadakseen hänet luoksensa. Virastot ovat kirjoittaneet minulle, että tarvittaessa voisin käyttää tässä asiassa hallintovaltaani; mutta kun sitä käytän ainoastaan tehdäkseni tämän siirtokunnan asujamia onnellisiksi, odotan teidän vapaaehtoisesti suostuvan tähän vain muutamia vuosia käsittävään uhraukseen, josta riippuu tyttärenne yhteiskunnallinen menestys ja koko teidän elämänne hyvinvointi. Miksi yleensä siirrytään saarille? Eiköhän vain rikkautta etsiäkseen? Eikö silloin ole paljon miellyttävämpää mennä sitä omasta kotimaastaan etsimään?"

Näin sanoen hän laski pöydälle ison pussillisen piastereita[1], jonka toinen orjista oli muassaan tuonut. "Kas tässä", lisäsi hän, "on rahasumma, jonka tätinne on määrännyt tyttärelleenne matkavalmistuksia varten." Sitte hän päätti puheensa nuhdellen ystävällisesti rouva de La Touria, ettei tämä ahdingossaan ollut kääntynyt hänen puoleensa, ylistäen kuitenkin rouvan ylevätä rohkeamielisyyttä. Silloin puuttui Paul puheeseen ja lausui kuvernöörille: "Herrani, äitini on kerran pyytänyt apuanne, mutta te olette hänet kehnosti vastaanottanut." — "Onko teillä toinenkin lapsi, rouvaseni?" kysyi herra de La Bourdonnaye rouva de La Tourilta. — "Ei, herrani", vastasi tämä, "hän on ystävättäreni poika, mutta hän ja Virginia ovat olleet meille yhteiset ja yhtä rakkaat." — "Nuori mies", lausui kuvernööri Paulille, "kun olette hankkinut itsellenne maailmankokemusta, tulette myöskin tuntemaan virkamiesten kovan kohtalon; tulette huomaamaan miten helppo on vetää heitä nenästä ja kuinka he usein tulevat tahtomattaan antamaan vehkeilevälle pahuudelle sen osan, mikä oikeastaan kuuluu itseään salassa pitävälle ansiolle." Rouva de La Tourin pyynnöstä istui herra de La Bourdonnaye katettuun pöytään hänen viereensä. Hän söi aamiaista kreoolien tavalla, juoden kahvia vedessä keitetyn riisin kera. Häntä miellytti tässä halvassa asunnossa vallitseva järjestys ja siisteys, noitten rakastettavain perheitten sopu ja vieläpä niitten vanhain palvelijain uutteruuskin. "Täällä näen", sanoi hän, "vain puisia astioita, mutta sen sijaan on kasvoissa ilonhohde ja sydämissä puhdasta kultaa." Paulia kuvernöörin kohteliaisuus niin ihastutti, että hän huudahti: "Toivon pääseväni teidän ystäväksenne, sillä te olette kunnon mies." Herra de La Bourdonnayeta miellytti tämä todistus saarelaisten avosydämmisyydestä; hän syleili Paulia, pudisti hänen kättään ja vakuutti hänelle vastaisuudessakin ystävällisyytensä.

[1] Vanha espanjalainen raha, arvoltaan noin 4 mk. 50 p., jota näissä ranskalaisissa siirtomaissa käytettiin. Suom. muist.

Aamiaisen syötyä hän otti rouva de La Tourin eriksensä ja ilmotti hänelle, että aivan pian oli hän tilaisuudessa lähettämään tyttärensä Ranskaan erään juuri lähtöä tekevän laivan myötä, että hän, kuvernööri, uskoisi Virginian erään myöskin matkalle aikovan naissukulaisensa turvaan, ja ettei suinkaan pitäisi päästää käsistään tällaista erinomaista onnea muutamain vuosien pakollisen erilläänolon takia. Viimein lisäsi hän poislähtiessään: "Tätinne ei enää voi elää kahta vuotta kauvempaa, niin ovat hänen ystävänsä mulle vakuuttaneet. Miettikäähän sitäkin tarkoin. Onni ei putoa joka päivä helmaamme. Neuvotelkaa asiasta muidenkin kanssa. Kaikki järkevät ihmiset ovat kanssani yhtä mieltä." Rouva de La Tour vastasi, ettei hän enää toivonut maailmassa muuta onnea kuin tyttärensä, ja että hän jätti Ranskaan lähdön tämän itsensä päätettäväksi.

Rouva de La Tourille ei todellakaan ollut vastenmielistä, että täten valmistui tilaisuus erottaa Paul ja Virginia joksikin aikaa toisistaan, jotta heidän onnensa sitte tulisi perustetuksi vankalle pohjalle. Hän sen vuoksi otti tyttärensä erikseen ja puheli hänelle seuraavasti: "Rakas lapsukaiseni, palvelijamme ovat jo vanhat, Paul on vielä liian nuori, Margareetakin käy ijälliseksi ja minä itse heikoksi; jos sattuisi minua kuolo kohtaamaan, mihin te ilman varallisuutta joutuisitte täällä korprien keskessä? Jäisitte orvoiksi, ilman

mahtavien apua, ja pakotetuiksi herkeämättä muokkaamaan maata kuin päiväpalkkalaiset. Tämä aatos minua surettaa." Virginia vastasi: "Jumala on tuominnut meidät työtä tekemään. Olette itse opettanut minua työhön ja rukoukseen joka päivä. Tähän asti ei Herra ole meitä hyljännyt eikä hän sitä vastakaan tee. Hänen hyvä suosionsa kohdistuu etenkin onnettomiin. Olettehan itse juuri sitä useasti muistuttanut, äiti kulta! Minä en voi taivuttaa itseäni teitä jättämään." Liikutettuna virkkoi rouva de La Tour: "En muuta tahdokaan kuin tehdä sinut onnelliseksi ja yhdistää sinut viimein avioliiton siteillä Pauliin, joka ei enää ole sinulle pelkkä veli. Ajattelehan nyt, että hänenkin onnensa riippuu sinusta."

Nuori neitonen, jossa rakkaus on herännyt, ei luule kenenkään siitä tietävän. Hän vetää silmilleen saman verhon, joka peittää hänen sydämensä; mutta kun ystävän käsi sitä kohottaa, puhkeavat silloin esiin hänen rakkautensa salaiset tuskat ikäänkuin aukaistun sulun takaa, ja luottavaisuuden suloiset purkaukset seuraavat entistä pidättäväisyyttä ja salamyhkäisyyttä. Helytyneenä äitinsä uusista hyvyydenosotuksista Virginia kertoi hänelle taisteluistaan, joita vain Jumalan silmä oli nähnyt; kuinka hän huomasi Sallimuksen johdon tässä yhtyvän hellään äidilliseen huolenpitoon, koetellen hänen taipumustaan ja ohjaten häntä oikeaan; ja kuinka hän nyt siihen luottaen kaikista mieluummin tahtoi jäädä äitinsä luo, levollisena nykyisyyteen nähden ja ollenkaan pelkäämättä tulevaisuutta.

Nähdessään luottavaisen puheensa vieneen vallan toisellaiseen tulokseen kuin oli tarkottanut, lausui rouva de La Tour tyttärelleen: "Rakas lapsi, en mitenkään tahdo sinua pakottaa. Päätä oman pääsi jälkeen, mutta salaa rakkautesi Paulilta. Kun tytön sydän kerran on valloitettu, ei rakastaja saa vaatia häneltä mitään enempää."

Illalla, kun rouva de La Tour oli kahden kesken Virginian kanssa, astui heidän majaansa siniseen kauhtanaan puettu kookas mies. Se oli muuan saaren lähetyssaarnaajia ja rouva de La Tourin ja Virginian rippi-isä, joka saapui tänne kuvernöörin lähettämänä. "Lapseni", lausui hän huoneeseen astuessaan, "Jumalalle olkoon kiitos! Nyt olette rikkaita. Nyt saatte seurata sydämmenne ääntä ja tehdä hyvää köyhillemme. Minä tiedän mitä herra de La Bourdonnaye on teille sanonut ja mitä te olette hänelle vastanneet. Äiti hyvä, heikko terveytenne pakottaa teitä pysymään täällä; mutta teillä, nuori neitiseni, ei siihen ole mitään syytä. On toteltava Kaitselmusta ja vanhoja omaisia, vaikka nämä olisivat meille joskus vääryyttäkin tehneet. Tämä on kyllä suuri uhraus meidän puoleltamme, mutta se on Jumalan säätämä laki. Hän on uhrannut itsensä meidän edestämme; meidän on siis hänen esimerkkiään seuraten uhrauduttava perheemme hyväksi. Teidän matkanne Ranskaan saa hyvän lopun. Ettekö siis tahtoisi matkustaa sinne, armas neitiseni?"

Katse maahan luotuna ja vapisevin äänin vastasi Virginia: "Jos se on Jumalan säätämää, niin en enää vastusta. Tapahtukoon Jumalan tahto!" Ja hän purskahti itkuun.

Lähetyssaarnaaja lähti pois tekemään kuvernöörille tiliä matkansa onnistumisesta. Tällä välin rouva de La Tour lähetti Domingon kutsumaan minua hänen luokseen, keskustellakseen kanssani Virginian lähdöstä. Minä en suinkaan ollut matkan puolella. Minun vakaa ajatukseni onnesta on se, että luonnon tarjoomat edut ovat rikkauden etuja arvokkaammat ja ettei meidän pidä etsimän ulkopuoleltamme sellaista, minkä löydämme tykönämme. Nämä periaatteet sovitan poikkeuksetta kaikkeen. Mutta mitä voivat kaikki minun puheeni kodin yksinkertaisesta onnesta näitten suuren rikkauden herättämäin kuvitelmain rinnalla ja mitä minun luontoon perustuvat väitelmäni maailman ennakkoluuloja ja hengellistä miestä vastaan, jotka olivat jo kääntäneet rouva de La Tourin sydämmen? Hän kyseli siis minun mieltäni vain kohteliaisuudesta, eikä enää arvellut päätöksestään rippi-isänsä kanssa keskusteltuaan. Eipä enää kielletty Margareetakaan, joka välittämättä niistä eduista mitä toivoi Virginian rikkauden tuottavan hänen pojallensakin, oli innokkaasti

vastustellut lähtöä. Paul, joka ei tiennyt mitään siitä mitä valmisteltiin, kummasteli noita salaperäisiä keskusteluita rouva de La Tourin ja hänen tyttärensä välillä ja vaipui kolkkaan alakuloisuuteen. "Heillä on joitakin hankkeita minua vastaan", arveli hän, "koska niin karttavat minua."

Kun nyt sellainen huhu oli levinnyt saarella, että näille karuille kallioille oli rikkautta karttunut, nähtiin sinne kiipeilevän kaikenlaisia kauppiaita. He levittivät näissä köyhissä majoissa näkyviin Intian kalleimpia kankaita, Goudelourin komeita puuvillakutomuksia, Paliacaten ja Mazulipatanin huiveja, Dacan musliineja, yksivärisiä ja raitaisia ja kirjailtuja läpikuultaviksi kuin päivä; Suratin heleänvalkeita baftateoksia ja kaikenvärisiä ja mitä harvinaisimpia pitsejä, kudotut tähditetyllä pohjalla ja vihreillä säteillä. He avasivat kääryistään Kiinan komeita silkkikankaita, kuvilla kudottuja lampasseja, valkealta välkkyviä, ruohonkarvaisia ja hohtavan punaisia damasteja; rusottavia tahtisilkkejä, sileitä satiineja, pekiiniä pehmeätä kuin verka, valkeaa ja keltasta nankiinia, jopa Madagaskarin ruhosta kudottua esiliinakangastakin.

Rouva de La Tour antoi tyttärensä ostaa kaikkea mikä tätä miellytti; hän piti vain vaaria tavarain hinnasta ja kelvollisuudesta, peläten kauppiasten heitä pettävän. Virginia valitsi kaikkea minkä luuli kelpaavan äidillensä, Margareetalle ja Paulille. "Kas tämä kappale", sanoi hän, "sopii huonekalujen päälliseksi ja tuo puvuksi Marille ja Domingolle." Sillä tavalla olivat piasterit viimein kadonneet pussista, ennenkun hän vielä oli ennättänyt ajattelemaankaan omia tarpeitaan. Hänen oli siis ottaminen osansa niistä lahjoista, joita oli perheen toisille jäsenille jakanut.

Tuskautuneena näistä onnen runsaista antimista, joiden arvasi ennustavan Virginian poislähtöä, tuli Paul muutamia päiviä myöhemmin minun luokseni. Alakuloisena hän sanoi: "Sisareni lähtee pois; hän on jo ryhtynyt matkavalmistuksiin. Tulkaa te meille, pyydän sitä teiltä hartaasti. Käyttäkää ylevää älyänne vaikuttaaksenne hänen äitiinsä ja minun äitiini, jotta he pidättäisivät häntä lähtemästä." Noudatin Paulin pyyntöä, vaikka hyvin tiesin esitysteni olevan turhia.

Jos Virginia oli minusta näyttänyt viehättävältä sinisestä Bengalin palttinasta valmistetussa hameessa ja punanen huivi päässä, oli kuitenkin peräti toista nähdä häntä tämän maan vallasnaisten tapaan vaatetettuna. Hän oli nyt puettu valkoiseen musliinihameeseen, joka oli alustettu ruusunvärisellä tahtisilkillä. Hänen hoikka ja korkea vartalonsa ilmeni selvästi ruumiinmukaisen liivin alta, ja hänen vaalea tukkansa ympäröi kahteen palmikkoon kierrettynä ihmeteltävän kauniisti hänen neitseellistä päätänsä. Alakuloisuus kuvastihe hänen ihanista sinisistä silmistään, ja hänen sydämissään taistelevat ristiriitaiset tunteet antoivat hänen hipiälleen elävyyttä ja hänen äänelleen liikutuksesta väräjävän soinnun. Hänen komea pukunsa, jota hän näytti vasten tahtoaan kantavan, saatti hänen riutuneen tilansa vielä liikuttavammaksi. Häntä ei voinut nähdä eikä kuulla tuntematta mitä syvintä sääliä häntä kohtaan. Paulin surumielisyys tästä vielä kasvoi. Margareeta, jota poikansa mielentila huoletti, sanoi hänelle heidän kahdenkesken ollessaan: "Poikani, miksi pidät sydämissäsi turhia toivoja, jotka tekevät eronhetken sulle vain sitä katkerammaksi? On jo aika, että ilmoitan sinulle omasi ja minun elämäni salaisuuden. Neiti de La Tour kuuluu äitinsä kautta rikkaaseen ja korkea-arvoiseen sukuun; mutta sinä olet vain köyhän talonpoikaisnaisen poika, ja, mikä vielä pahempi, sinä olet äpärä."

Sana 'äpärä' oudostutti Paulia. Hän ei koskaan ollut kuullut sitä lausuttavan; sen vuoksi hän pyysi äitinsä selittämään hänelle sen merkityksen, johon tämä vastasi: "Sinulla ei ole ollenkaan ollut laillista isää. Tyttönä ollessani rakkaus minut vietteli heikkouteen, jonka hedelmä sinä olet. Rikokseni riisti sinua suojaamasta isän sukulaiset ja katumukseni äitisi sukulaiset. Onneton sinä, jolla ei ole muita omaisia koko maailmassa kuin minä yksin!" Ja kyyneleet virtasivat hänen silmistään. Paul halasi häntä ja lohdutti: "Oi

rakas äiti, koska minulla ei ole muita omaisia kuin te, tahdon teitä rakastaa sitä hellemmin. Mutta minkä salaisuuden mulle ilmaisittekaan! Nyt näen miksi neiti de La Tour on karttanut minua jo kaksi kuukautta ja minkä vuoksi hän nyt on päättänyt matkustaa pois. Ah, epäilemättä hän minua ylenkatsoo!"

Kun illallisen aika tuli, istuivat kaikki pöytään, mutta kukin sangen erilaisilla tunteilla, syöden vähän ja puhuen vieläkin vähemmän. Virginia lähti ensiksi ulos ja kävi istumaan samalle paikalle, missä nyt olemme. Paul häntä pian seurasi ja istahti hänen viereensä. Molemmat olivat hetkisen vallan ääneti. Oli yksi noita ihania öitä, jotka ovat niin tavallisia kuuman ilmanalan maissa ja joiden kauneutta ei taitavinkaan sivellin voi kuvata. Kuu kumotti keskellä taivaslakea hienon pilvikehän paartamana, joka vähitellen haihtui näkymättömiin. Sen valo levisi vähitellen saaren vuorille ja kukkuloille, jotka kimaltelivat vihreän ja hopean hohteessa. Tuulet pidättivät hengitystään. Metsien kätköistä, laakson pohjasta ja kallioiden kärjiltä kuului tukahutettuja ääniä, lintujen hiljaista lemmenviserrystä, jotka pesissään hurmautuivat yön valoisuudesta ja ilman levollisuudesta. Nurmikosta kuultiin hyönteisten hyrinää. Tähdet tuikkivat taivaalla ja kuvastelivat värähdellen merenkalvoon. Hajamielisen haaveksivana kulki Virginian katse pitkin taivaan hämäräistä äärtä, josta kalastaja-alusten punaset tulet välkkynälläan merkitsivät saaren rannikon. Sataman suussa hän älysi erään valon ja tumman varjon; se oli sen laivan lyhty ja haamu, jonka oli määrä viedä hänet Europaan ja joka nyt ankkuroituna ja valmiina lähtöön odotteli tyvenen loppumista. Tämä näky saattoi hänet surulliseksi ja hän käänsi päänsä pois, jottei Paul näkisi hänen itkevän.

Rouva de La Tour, Margareeta ja minä istahdimme muutaman askeleen päähän heistä banaanipuiden alle; ja yön hiljaisuudessa kuulumme selvästi heidän puhelunsa, joka ei koskaan mene mielestäni.

Paul lausui: "Neiti, teidän sanotaan lähtevän kolmen päivän päästä. Ette arkaile siis uskaltaessa henkeänne alttiiksi meren vaaroille ... meren, jota ennen niin kammositte." — "Minun täytyy totella sukulaisiani ja velvollisuuttani", vastasi Virginia. — "Te jätätte meidät kaukaisen sukulaisen vuoksi, jota ette koskaan ole nähnyt!" — "Voi sentään", huudahti Virginia, "minä tahtoisin jäädä tänne koko iäkseni, mutta äitini ei sitä salli. Rippi-isäni sanoi Jumalan tahdon olevan, että matkustaisin, ja että elämä on vain koettelemusta... Oi, se on liian kova koettelemus!"

— "Mitä kuulen!" huudahti Paul; "niin monet syyt määräävät teitä lähtemään, eikä yksikään syy teitä pidätä! Ah, on vielä muuan syy, jota ette mulle maininnut. Rikkaudella on suuri viehätys. Te löydätte pian uudessa maailmassanne uuden veljen, jolla nimellä ette minua enää kutsu. Valitsette hänet, tämän veljen, syntymänne ja varallisuutenne mukaisista miehistä, joiden verralta minä en kelpaa. Mutta minne oikeastaan tahdotte matkustaa onnellisemmaksi tullaksenne? Mihin maahan ajotte siirtyä, joka olisi teille rakkaampi kuin syntymämaanne? Missä löydätte armaampaa seuraa kuin siellä, missä teitä rakastetaan? Kuinka voitte elää ilman äitinne hyväilyjä, joihin olette tottunut? Mikä perii hänet vanhuudessaan, kun ei saa enää nähdä teitä vierellensä, pöydässensä, kodissansa, kävelyillensä, joilla olitte hänen sauvansa? Ja mikä perii minunkaan äitini, joka rakastaa teitä yhtä paljon kuin hän? Mitä sanon heille kummallekin, kun näen heidän itkevän teidän poissaoloanne? Te julma olento! En tahdo puhua ensinkään itsestäni; mutta mikäpä minunkaan perii, kun aamuisin en enää näe teitä joukossamme ja yö tulee ilman että teitä saan tavata? — kun katselen näitä kahta palmua, jotka istutettiin meidän syntyissämme ja jotka ovat niin kauvan olleet keskinäisen ystävyyssemmen todistajina! Ah, koska sinua kerran uudet kohtalot viehättävät, koska etsit toisia maita kuin synnyinmaasi ja toisia etuja kuin mitä minä työlläni voin ansaita, niin salli minun seurata sinua laivalle jossa lähdet. Minä suojelen sinua myrskyissä, jotka sinua maallakin niin pelottavat. Minä painan pääsi povelleni, lämmitän sydäntäsi omaa sydäntäni vasten; ja Ranskassa, mistä menet etsimään rikkautta ja ylhäisyyttä, palvelen sinua orjanasi. Ollen onnellinen vain sinun onnestasi, tulen noissa

palatseissakin, missä sinua palvellaan ja jumaloidaan, tuntemaan itseni kyllin rikkaaksi ja kyllin jaloksi saadessani tehdä sinulle kaikkein suurimmankin uhrauksen, kun saan kuolla jalkojesi juureen."

Nyyhkytys tukeutti häneltä äänen; sitte kuulumme Virginian tuon tuostakin syvästi huoaten vastaavan: "Sinunhan vuoksesi minä lähden ... sinun vuoksesi, jonka näen joka päivä köyristyvän raskaassa työssä elättääksesi kahta vähäväkistä perhettä. Jos käytän tilaisuutta rikastuakseni, niin teen sen ainoastaan palkitakseni sinulle tuhatkertaisesti meille osottamasi hyvyyden. Onko mikään rikkaus sinun ystävyytesi vertainen? Miksi mainitsit minulle syntymääsi? Oi, jospa olisi vallassani vielä valita itselleni veli, niin kenen valitseisin jollen sinut? Oi Paul, Paul! Sinä olet minulle paljon rakkaampi kuin veli! Kuinka olenkaan saanut taistella sydämeni kanssa pitäessäni sinua erillä itsestäni! Minä tahdoin, että olisit minua auttanut taistelemaan omaa taipumustani vastaan, kunnes taivas voisi siunata liittomme. Mutta nyt minä jään, minä lähden, minä elän ja kuolen ... tee minulle mitä tahdot! Voi minua avutonta tyttöparkaa! Hellyyttäsi jaksoin vastustaa, mutta nyt en tuskaasi jaksa kestää!"

Hänen näin puhuessaan tempasi Paul hänet syliinsä ja puristaen häntä kiinteästi povelleen hän huudahti raivoisasti: "Minä lähden hänen kanssaan! Mikään ei voi riistää häntä minulta!" — Me juoksimme kaikin hänen tykönsä. Rouva de La Tour sanoi hänelle: "Poikani, jos te meidät jätätte, mikä meidät sitte perii?"

Hän toisti värisevällä äänellä edellisen sanat: "Poikani... Poikani... Tekö minun äitini!" huudahti hän, "te joka erotatte veljen hänen sisarestaan! Molemmat olemme imeneet teidän rintaanne, molemmat kasvaneet teidän jalkainne juuressa, oppineet teiltä toisiamme rakastamaan ja tuhannet kerrat sitä toisillemme vakuuttaneet. Ja nyt te erotatte meidät toisistamme! Te lähetätte hänet Europaan, tuohon raakalaismaahan, joka on teiltä kieltänyt turvapaikan, julmien sukulaisten luo, jotka teidät itsennekin ovat hylänneet. Te sanotte minulle: sinulla ei ole enää oikeutta häneen; hän ei ole sinun sisaresi. Hän on minulle kaikki, rikkauteni, perheeni, sukuni, koko minun onneni. En tunne mitään muuta onnea. Meillä oli sama katto päämme päällä, sama kehto, lapsena keinuaksemme, ja meillä totisesti tulee olemaan sama hautakin. Jos hän lähtee, täytyy minun seurata häntä. Kuvernöörikö sen estäisi? Estääkö hän ehkä minua hyppäämästä mereen ja uiden seuraamasta häntä? Meri ei ole minulle kolkkompi hauta kuin maakaan. Jollen saa elää hänen vierellään, olen ainakin kuoleva hänen silmäinsä edessä, kaukana teistä. Te kovasydäminen äiti! Te tyly nainen! Elköön valtameri, jonka huostaan hänet uskotte, saattako koskaan häntä teille takasin! Kantakoot sen aallot teille minun ruumiini, ja kun se yhdessä hänen ruumiinsa kanssa keinuu näitten rantojen riutoilla, soittakoot meren aallot ikuisesti korviinne kadotettujen lastenne hautajaissoittoa!"

Hänen näin puhuessaan sulin hänet syliini; epätoivo oli saattanut hänet aivan suunniltaan. Hänen silmänsä säkenöivät, hiki juoksi isoina karpaloina hänen palavilta kasvoiltaan, hänen polvensa vapisivat; ja minä tunsin hänen sydämensä lyövän raivoisasti.

Pelästyneenä huudahti Virginia: "Oi ystäväni! Minä vakuutan sinulle lapsuutemme leikkien nimessä, sinun ja omain kärsimysteni ja kaiken nimessä, mikä ijäksi yhdistää kaksi onnetonta olentoa kiinteästi toisiinsa, että jos jään tänne, elän vain sinulle; ja jos lähden, niin palaan kerran takasin luoksesi. Otan teidät todistajikseni, teidät jotka olette johdattaneet minua lapsuudessani, jotka määräätte koko elämäni ja jotka nyt näette kyyneleeni. Vannon sen nimessä taivaan joka kuulee minun sanani, nimessä meren jolle minun nyt on lähteminen, ja nimessä ilman jota hengitän ja jota en koskaan ole valheella saastuttanut."

Niinkuin aurinko Apenniinien harjalta sulattaa ja viskaa syvyyteen jäävuoren, niin suli tuon nuorukaisen rinnasta hurja raivo hänen kuullessaan rakastettunsa hellän äänen. Hänen kohotettu päänsä vaipui alaspäin, ja silmistään valui kyynelvirta. Hänen äitinsä kyyneleet sekautuivat siihen, hänen äänetönnä syleillessään poikaansa. Rouva de La Tour, joka myös oli vallan suunniltaan, sanoi minulle: "En tätä enää voi kestää; sydämeni on rikkiraadeltu. Tuosta onnettomasta matkasta ei saa tulla mitään. Hyvä naapuri, taluttakaa pois poikani! Kokonaiseen viikkoon ei kenkään meistä ole saanut unta silmiinsä."

Minä sanoin Paulille: "Ystävä rakkaani, teidän sisarenne jää tänne. Huomenna puhumme siitä kuvernöörin kanssa. Päästäkäämme tämä perhe jo käymään levolle, ja tulkaa itse täksi yöksi nukkumaan minun luokseni. On jo myöhäistä, keskiyön aika; etelän risti on oikealla taivaanrannalla."

Hän antoi vaijeten minun saattaa hänet kotiini; ja levottoman yön siellä vietettyään hän nousi vuoteestaan auringon kera ja palasi omaan kotiinsa.

Mutta miksikä pitkittäisin teille tätä kertomusta? Ihmisen elämässä on vain sen toinen, miellyttävä puoli tuntemisen arvoinen. Kehityksemme kulku käy nopeasti kuin se taivaanpallo jolla liikumme, se kestää vain yhden päivän, eikä toinen puoli tästä päivästä saa valoa, jollei toinen samalla ole pimeään peitetty.

— Isäni, vastasin hänelle, minä rukoilen teitä kertomaan mulle lopunkin tästä tarinasta, jonka niin liikuttavalla tavalla olette alkanut. Kuvaukset onnesta huvittavat meitä, mutta kertomukset onnettomuudesta meitä opettavat. Miten siis kävi lopulta tuon kovaonnisen Paulin?

— Ensimmäinen olento, jonka Paul näki kotiinsa palatessaan, oli Mari, joka erään kallion huipulta katseli aavalle ulapalle. Tälle hän jo kaukaa huusi: "Missä Virginia on?" Orjatar kääntyi katselemaan nuorta isäntäänsä ja purskahti itkemään. Miltei mieletönnä Paul juoksi joutuisasti alas satamaan. Siellä hän sai kuulla, että Virginia oli tullut päivän koittaissa laivaan, joka heti oli nostanut purjeensa ja oli nyt jo näkymättömissä. Hän palasi asuntoonsa, jota mitteli ristiin rastiin puhumatta kellekään sanaakaan.

Vaikka tämä kalliokehä takanamme näyttää melkein pystysuoralta, voi kumminkin muutamia vaivaloisia polkuja myöten kulkea noille penkereen tavoin yleneville kaltaille aina tuon keilamaisen ja ylinousemattoman kalliohuipun luo, jota kutsutaan Peukaloksi. Sen juurella on puiston tapainen, isoja puita kasvava paikka, joka on niin korkea ja jyrkkä, että se näyttää ilmassa häilyvältä metsältä, jota joka haaralta saartavat kauhistuttavat syvyydet. Pilvet, joita tämän vuoren huippu lakkaamatta kokoaa puoleensa, ylläpitävät useita puroja, jotka syöksyvät niin syvälle vastaisen laakson pohjaan, ettei kukkulalta kuule ollenkaan putouksen pauhua. Tältä paikalta näkee suuren osan saarta, vuoria ja kukkuloita, niiden joukossa Pieter-Boothin ja Kolmirintavuoren metsäisine laaksoineen, ja etempänä aavan meren ja Bourbon-saaren, joka on neljäkymmenen peninkulman päässä täältä länteen päin.

Tältä ylhäältä kukkulalta Paul vielä erotti laivan, joka vei Virginian pois. Hän näki sen häämöttävän enemmän kuin kymmenen peninkulman päässä vain pienenä tummana pilkkuna keskellä valtamerta. Hän jäi sinne osan päivästä, tykkänään vaipuneena laivan katselemiseen; se oli jo kadonnut kun hän vielä oli sen näkevinänsä; ja vaikkei hän taivaanrannalta enää erottanut muuta kuin autereista usvaa, istui hän yhä edelleen tässä jylhässä paikassa, jossa tuulet lakkaamatta piekseivät palmujen ja tatamac-puiden latvoja. Niiden kumea pauhu ja jyminä kuului aivan kuin kaukainen urkujensoitto ja vaivutti mielen syvän alakuloiseksi. Sieltä löysin Paulin, pää painuneena kallionkylkeä vastaan ja silmät maahan luotuina. Olin jo etsinyt häntä aamunkoitosta alkaen; vaivoin sain nyt hänet jättämään tämän kolkon paikan ja lähtemään kotiinsa. Saatoin hänet sinne; ja hänen ensimmäiset sanansa rouva de La Tourin nähdessään sisälsivät katkeran valituksen, että tämä oli hänet pettänyt. Rouva parka kertoi meille sitte, että kun tuuli kello kolmen aikaan aamulla oli jälleen noussut ja laiva oli valmiina lähtöön, oli kuvernööri eräitten esikuntansa herrain ja lähetyssaarnaajan seuraamana saapunut noutamaan Virginiaa kantotuolilla, ja että huolimatta tyttären vaikerruksesta ja hänen ja Margareetan kyyneleistä olivat he raastaneet pois neidon, huutaen täyttä kurkkua, että se muka tapahtui heidän kaikkien parhaaksi. "Jospa ainakin olisin saanut ottaa häneltä jäähyväiset", sanoi Paul, "niin olisin nyt paljon levollisempi. Olisin sanonut hänelle: Virginia, jos sillä aikaa kun olemme kasvaneet yksissä olen tullut lausuneeksi sanan, joka on teitä loukannut, niin pyydän teitä suomaan sen anteeksi ennenkun jätätte minut ainaiseksi. Olisin hänelle sanonut: Koska minun

ei enää ole sallittu teitä jälleen nähdä, niin hyvästi, rakas Virginia, hyvästi! Eläkää siellä kaukana minusta tyytyväisenä ja onnellisena!" Ja nähdessään äitinsä ja rouva de La Tourin itkevän, sanoi hän heille: "Etsikää nyt toinen poika minun sijaani kuivaamaan kyyneleitänne!" Sitte hän raskaasti huoaten erosi heistä ja rupesi harhailemaan metsissä asuntonsa ympärillä. Hän riensi kaikille paikoille, jotka olivat olleet Virginialle mieluisimmat. Kutuille ja niiden pienille vohlille, jotka määkien häntä seurasivat, hän virkkoi: "Mitä minusta tahdotte? Ette enää koskaan saa nähdä häntä, joka antoi teidän kädestään syödä." Tultuaan Virginian lepopaikalle ja nähdessään lintujen piirtelevän ilmaa siellä hän huudahti: "Lintu parat! Ette milloinkaan enää lennä häntä vastaan, joka oli teidän hyvä ruokkijanne!" Ja Fidelen nähdessään, joka häntäänsä heiluttaen juoksi hänen edellään ja nuuski joka paikkaa, hän huoaten sanoi sille: "Ah, et sinäkään häntä koskaan löydä!" Viimein hän istahti kalliolle, jolla hän viimeisen kerran oli puhellut Virginian kanssa; ja katsellessaan aavaa merta, jolle oli nähnyt katoavan Virginiaa kulettavan laivan, purskahti haikeaan itkuun.

Tällä välin me seurasimme häntä askel askeleelta, peläten hänen kuohuksissaan ryhtyvän johonkin onnettomaan tekoon. Hänen äitinsä ja rouva de La Tour rukoilivat häntä mitä hellimmillä sanoilla, ettei hän epätoivollaan enentäisi heidän murhettaan. Vihdoin viimein jälkimäisen onnistui rauhoittaa häntä sellaisilla hyväilynimillä, jotka olivat omiaan herättämään hänessä uudelleen toivoa. Hän kutsui Paulia pojakseen, rakkaaksi pojakseen, vävykseen, jolle hän sydämmestään soi tyttärensä. Hän sai hänen lopultakin palaamaan kotiin ja nauttimaan vähän ravintoa. Paul istui kanssamme pöytään sen paikan vierelle, missä lapsuudentoverin oli tapa istua, puhutteli häntä kuin läsnäolevaa ja tarjosi hänelle niitä ruokalajeja, joiden tiesi Virginiaa enimmäksi miellyttäneen; mutta kun viimein huomasi erehdyksensä, rupesi hän uudelleen itkemään. — Seuraavina päivinä hän kokoili kaikkea, mikä oli ollut Virginian käytettävänä, viimeiset hänen kantamansa kukkakimput, kokospähkinän kuoresta valmistetun maljakon, josta Virginian oli ollut tapana juoda; ja kuten nämä muistot poislähteneestä ystävästä olisivat olleet hänelle kalleimmat esineet maailmassa, suuteli hän niitä tuon tuostakin ja kantoi niitä povessaan. Ambrapihka ei levitä suloisempaa tuoksua kuin ne esineet, joita rakastetun käsi on pidellyt. Mutta kun hän viimein huomasi oman tuskansa yhä lisäävän äitinsä ja rouva de la Tourin kaipausta ja että perheen tarpeet vaativat katkeamatonta työntekoa, rupesi hän Domingon kanssa muokkaamaan puutarhaa.

Pian sen jälkeen tuo nuorukainen, joka kreolien tavoin oli tähän asti ollut välinpitämätön kaikelle mitä maailmassa tapahtui, pyysi minun opettamaan häntä lukemaan ja kirjoittamaan, jotta voisi ruveta kirjeenvaihtoon Virginian kanssa. Sitten hän halusi opiskella maantiedettä, saadaksensa jonkinlaisen käsityksen siitä maasta minne lemmittynsä kohta olisi nouseva, ja historiaa, tunteakseen niiden piirien tapoja, joiden keskuudessa tämä tulisi elämään. Samaten oli rakkaus hänellä vetovoimana halutessaan täydentää tietojansa maanviljelyksessä ja taitoansa karuimmankin maan helpoimmalla tavalla pelloksi raatamisessa. Epäilemättä tuleekin ihmisen enimmistä edistyksistään tieteen ja taiteen alalla kiittää tämän tulisen ja levottoman intohimon lupaamia nautintoja; ja toiselta puolen lienee rakkauden rikkoutumisesta saanut alkunsa filosofia, joka lohduttaa meitä kaikissa vastoinkäymisissä. Sillä tavoin on luonto, yhdistäessään kaikki oliot rakkauden siteillä toisiinsa, tehnyt sen samalla yhteiskuntamme etevimmäksi liikevoimaksi ja tietojemme ja nautintojemme perustajaksi.

Paulia ei kuitenkaan maantieteen opiskelu suurestikaan huvittanut, se kun sen sijaan, että kuvaisi kunkin maan luontoa, luettelee meille vain niiden valtiollisen jaon. Historiakaan, varsinkaan nykyajan historia, ei hänelle tarjonnut sen suurempaa viehätystä. Hän ei havainnut siinä muuta kuin yleisiä, aika ajoittain sattuvia onnettomuuksia, joiden syitä hän ei käsittänyt, aiheetta ja tarkotuksetta synnytettyjä sotia, salaisia juonia, huikentelevaisia kansakuntia ja julmia hallitsijoita. Hän piti enemmän romaaneista, jotka liikkuen etupäässä inhimillisten tunteiden ja harrastusten alalla tarjosivat hänelle usein kohtauksia samanlaisia

kuin mitä hänen omassa elämässään oli sattunut. Mikään kirja ei sen vuoksi häntä niin suurella määrällä huvittanutkaan kuin kertomus Telemakhon seikkailuista,[1] joka sisältää kuvauksia maalaiselämästä ja ihmissydämen jaloista ja luonnollisista intohimoista. Siitä hän luki äidilleen ja rouva de La Tourille ääneen ne kohdat mitkä häntä enimmäksi miellyttivät; ja lukiessaan näitä liikuttavia muistelmia tukehtui hänen äänensä nyyhkytyksiin ja kyyneleet valuivat hänen silmistään. Hän luuli Virginiassa löytävänsä Antiopen arvokkaisuuden ja viisauden ynnä Eukhariin kovat kohtalot ja hellyyden. Mutta sen sijaan häntä vallan hämmensivät nykyaikaiset romaanimme, jotka uhkuvat törkeän vapaita tapoja ja periaatteita; ja tietäessään näiden romaanien antavan todenperäisen kuvan Euroopan seuraläpäästä hän pelkäsi, eikä ilman syyttä, Virginian siellä turmeltuvan ja unohtavan hänet peräti.

[1] Mainion ranskalaisen kirjailijan piispa Fénelonin teos "Télémaque", joka kuvaa Odysseyn pojan Telemakhon seikkailuita isäänsä etsiessään. Tämä kuuluisa teos muuten aatesisällöltään muistuttaa "Paul ja Virginiaa" ja on tavallaan jälkimmäisen edelläkävijä. Suom. muist.

Oli todella kulunut jo enemmän kuin puolitoista vuotta, ilman että rouva de La Tour oli saanut tietoa tädistään ja tyttärestään: kuitenkin oli hän vierailta matkustajilta kuullut Virginian onnellisesti saapuneen Ranskaan. Vihdoin viimein hän erään Intiaan matkustavan laivan myötä sai vastaanottaa kääron ja omakätisen kirjeen tyttäreltään. Vaikka tämä rakastettava ja lempeä neitonen olikin lauseissaan hyvin varovainen, saattoi äiti kuitenkin arvata hänen olevan hyvin onnettoman. Kirje kuvasi niin elävästi hänen tilaansa ja luonnettaan, että muistan sen melkein sanasta sanaan.

"Rakkahin äitikultaseni!

Olen jo kirjoittanut teille monta kirjettä omalla kädelläni; mutta kun en ole niihin mitään vastausta saanut, on syytä pelätä, etteivät ne ole perille tulleet. Tällä kertaa toivon lähetykseni paremmin onnistuvan, koska olen ryhtynyt varovaisiin toimenpiteisiin saadakseni kuvailla teille oloani ja kuullakseni uutisia teistä.

Olen vuodattanut runsaasti kyyneleitä sitte erottuamme, — minä, joka en ennen juuri milloinkaan itkenyt kuin vain muiden onnettomuuksien tähden. Isotätini hämmästy suuresti, kun tänne tultuani ja hänen kysytyään taitojani sanoin, etten osannut lukea enkä kirjoittaa. Hän kysyi mitä oikeastaan olin saanut oppia sittenkun tulin maailmaan; ja kun vastasin hänelle, että olin oppinut pitämään huolta taloudesta, sanoi hän minun saaneen palvelustytön kasvatuksen. Seuraavana päivänä hän vei minut oppilaaksi erääseen suureen luostariin Pariisin läheisyydessä, missä minulle kaikenlaiset mestarit opettivat muun muassa historiaa, maantietoa, kielioppia, suuretiedettä ja ratsastustaitoa; mutta kaikkiin näihin tieteenhaaroihin tuntuu minulla olevan niin vähän taipumusta, etteivät nuo herrat saa minua suurestikaan edistymään. Huomaan olevani koko surkea ihmisolento, joka on saanut vain vähän ymmärrystä osakseen, niinkuin heidän puheistansa kuuluu. Kumminkaan ei tätini ystävällisyys minua kohtaan siltä vähene. Hän antaa minulle joka vuodenaika uusia pukuja ja pitää seuranani kahta kamarineitsyttä, jotka käyvät upeasti puettuina kuin ylhäiset naiset. Onpa hän vaatinut minua ottamaan kreivittärenkin arvonimen, mutta samalla luopumaan sukunimestäni de La Tour, joka on minulle yhtä rakas kuin teille kaiken sen tähden, mitä olette kertonut isäni saaneen kärsiä teidät naidessanne. Sen sijaan hän on antanut minulle teidän sukunimenne, joka myöskin on minulle rakas, koska teitä sillä tyttönä ollessanne kutsuttiin. Kun näin itseni olevan näin loistavassa asemassa, pyysin tätiä lähettämään teillekin jotain apua. Rohkenenko teille

kertoakaan hänen vastaustansa! Mutta olettehan te aina käskenyt minun pysymään totuudessa. Hän vastasi, ettei teille olisi avusta paljoakaan hyötyä siinä yksinkertaisessa elämässä jota vietätte, päinvastoin vain haittaa. Ensin koetin vieraan käden kautta antaa teille tietoja itsestäni, koska itse en osannut kirjoittaa. Mutta kun en tänne tultuani löytänyt ketään, johon olisin voinut luottaa, ahkeroin yöt ja päivät oppiakseni lukemaan ja kirjoittamaan, ja onkin Jumala armossaan suonut minun päästä näiden taitojen perille vähässä ajassa. Ensi kirjeeni uskoin kamarineitsyeni matkaan toimitettaviksi, mutta minulla on syytä luulla, että nämä ovat jättäneet ne isotädilleni. Tällä kertaa olen ottanut turvani erääseen ystävättäreeni koulutoverieni joukossa, jonka myötäliitetyllä osoitteella pyydän teidän myös lähettämään minulle vastauksenne. Isotätini on minua kieltänyt kirjoittelemasta kellekään koulun ulkopuolella, sillä hän pelkää sen haittaavan niitä suuria tarkoituksperiä, joita hän sanoo itsellään olevan minun suhteeni. Kenenkään muun ei hän salli käydä minua katsomassa kuin erään vanhan herran, jonka hän sanoo olevan ystävänsä ja paljon pitävän minusta. Totta puhuen en minä tästä herrasta vähintäkään välitä, jos yleensä täällä kenestäkään voisın pitää.

Minä elän täällä rikkauden loisteessa, enkä saata kuitenkaan kutsua penniäkään omakseni. Mulle sanotaan, että jos omistaisin rahaa, olisi se vain minulle vahingoksi. Yksin vaatteidenkin kuuluvat kamarineitsyilleni, jotka niistä riitelevät ennenkuin olen niistä luopunut. Ylellisyyden helmassa elän, mutta olen kuitenkin köyhempi kuin koskaan teidän joukossanne ollessani, sillä minulla ei ole mitään muille antaa. Huomattuani, ettei tuo suuri oppi, jota mulle tyrkytetään, ollut minulle miksikään avuksi vähimmänkään hyväntyyden harjoittamiseen, turvauduın sukkapuikkoihin, joiden käyttämiseen te onneksi olette minua opettanut. Tässä siis lähetän useita pareja omakutoisia sukkia teille ja täti Margareetalle, Domingolle lakin ja Marille yhden punasista huiveistani. Tähän käärröön olen sitäpaitsi pannut niiden hedelmäin sisälmyksiä ja kiviä, joita minulle välipalaksi tarjotaan, sekä kaikenlaisten puiden siemeniä, joita olen kedoilta koonnut. Täkäläisillä niityillä kasvaa paljon kauniimpia kukkia kuin siellä, vaikkei niistä täällä kukaan välitä. Olen varma, että te ja äiti Margareetta olette paljon tyytyväisemmät tästä siemenpussista kuin piasteripussista, joka on ollut syynä meidän eroomme ja minun kyyneliini. Suuri on minun iloni, kun te kerran saatte nähdä omenapuiden kasvavan banaaniien vierellä ja pyökkien syleilevän kokospalmuja lehvillään. Silloin luulette itsenne muutetuiksi takasin Normandiaan, jota niin rakastatte.

Olette käskenyt minun kertoa teille iloistani ja suruistani. Mitäpä iloa minulla onkaan ollessani erotettuna teistä; ja mitä suruihini tulee, koetan niitä lievittää sillä ajatuksella, että te Jumalan käskystä olette minut määrännyt tähän asemaan. Katkerimmin minua kuitenkin se surettaa, ettei täällä ole ketään, jonka kanssa voisın puhella teistä. Minun tai oikeammin isotädin kamarineitsyet — sillä he ovat enemmän hänen kuin minun palveluksessa — sanovat minulle heti, kun koetan johtaa puhetta niihin henkilöihin ja asioihin, jotka ovat minulle rakkaimmat: Neiti, muistakaa että olette ranskatar ja että teidän pitää unohtaa tuo villien maa. Ah, pikemmin voisın unohtaa oman itseni kuin sen maan, jossa olen syntynyt ja jossa te elätte! Tämä maa minusta vasta onkin villien maa, sillä täällä minä elän aivan yksin enkä omaa ketään, jolleka voisın kertoa siitä rakkaudesta, jota hautaan asti teitä kohtaan tuntee,

kaikkein rakkahin äitikulta

teidän kuuliainen ja hellä tyttärenne
Virginia de La Tour.

Suljen suosioonne Marin ja Domingon, jotka lapsuudessani ovat minua niin rakkaasti hoitaneet; hyväilkää myöskin puolestani Fidèleä, joka löysi minut metsästä."

Paul hämmästyi kovin, kun Virginia ei maininnut häntä kirjeessään sanallakaan, vaikka oli muistellut yksin talon koiraakin; poika poloinen ei tiennyt että nainen, kirjoittipa miten pitkältä hyvänsä, vasta lopussa ilmaisee rakkaimman ajatuksensa.

Jälkikirjoituksessa Virginia suositteli nimenomaan Paulille kahta lajia lähettämistään siemenistä, nimittäin orvokkia ja purtojuurta. Hän antoi samalla muutamia ohjeita näiden kasvien luonteesta ja sopivimmista paikoista, mihin niitä istuttaa. "Orvokki", kirjoitti hän, "tekee pienen tummasti sinipunertavan kukan, joka mieluimmin kätkeytyy pensasten alle, mutta suloinen tuoksunsa sen pian ilmaisee." Virginia neuvoi istuttamaan sen lammikon rannalle hänen oman kokospalmunsa juurelle. "Purtojuuri taas", lisäsi hän, "kasvattaa kauniin vaaleansinisen kukan, jossa on mustalla pohjalla valkeita pilkkuja. Se näyttää kantavan surupukua ja kutsutaankin sen vuoksi leskenkukaksi. Se menestyy paraiten karuilla ja tuulisilla paikoilla." Hän pyysi Paulin istuttamaan sen sille kalliolle, missä he olivat yöllä viimeisen kerran puhuneet toistensa kanssa sekä antamaan tälle kalliolle rakkaudesta häneen nimeksi *Jäähyväisten kallio*.

Nämä siemenet hän oli sulkenut pieneen kukkaraan, jonka kutous kyllä oli hyvin yksinkertainen, mutta joka sai Paulille pian määrättömän arvon, kun hän huomasi siinä kirjaimet P. ja V. yhteenkudotuiksi hiuksista, jotka hän heti niiden kauneudesta tunsikin Virginian omiksi.

Tämän hellätunteisen ja jaloarvoisen neitosen kirje sai kyyneleet koko perheen silmiin. Hänen äitinsä vastasi hänelle kaikkien nimessä, että hän sai jäädä tahi palata, miten itse tahtoi, vakuuttaen heidän kaikkien hänen lähdettyään kadottaneen parhaan osan onnestaan ja että hän itse oli vallan lohduton.

Paul kirjoitti ystävälleen hyvin pitkän kirjeen, jossa lupasi saattavansa puutarhan kyllin arvokkaaseen kuntoon häntä vastaanottamaan sekä kylvävänsä Europan kasvit yhteen afrikkalaisten kanssa, samatenkuin Virginia oli kukkaroonsa kutonut heidän molempain nimet yhteen. Vielä hän lähetti hänelle kypsiä kokospähkinöitä hänen omalta lammeltansa. Muita saaren hedelmiä hän ei tahtonut lähettää, lisäsi hän, jotta halu itse nähdä niiden kasvua toisi Virginian sitä pikemmin takasin. Hän pyysi tätä nopeasti noudattamaan perheen ja nimenomaan hänen omaa harrasta toivomustaan, koskei hän, Paul, ystävästään erotettuna löytänyt iloa enää mistään.

Paul istutti huolellisesti, ja tosiaan mitä suurimmalla huolella, nämä Europan kasvien siemenet, erittäinkin orvokin ja purtojuuren, joiden kukilla tuntui olevan jonkinlaista yhtäläisyyttä Virginian luonteen ja nykyisen olon kanssa, ja koska tämä oli juuri niitä niin lämpimästi suosittanut. Mutta joko olivat ne matkalla pilautuneet tahi eivät ne menestyneet tämän Afrikan osan ilmanalassa; niistä ei itänyt kuin harva, eivätkä nekään ehtineet täysikasvuiksi.

Mutta kateellisuus, joka niin usein koettaa ennättää ihmisten onnen edelle, varsinkin Ranskan siirtomaissa, levitti saareen huhuja, jotka saattoivat Paulin kovin levottomaksi. Sen laivan miehistö, joka oli tuonut Virginian kirjeen, vakuutti hänen jo olevan morsiamena; tiedettiinpä jo sen hoviheran nimikin, jonka pidi hänet naida; jopa jotkut sanoivat häät jo pidetyn ja itse niissä mukana olleensa. Ensimmältä Paul ei paljon välittänyt noitten kauppalaivureitten puheista, jotka niin usein levittävät vääriä huhuja minne vain

saapuvat. Mutta kun monet saaren asukkaat myötätuntoisuutta teeskennellen riensivät häntä lohduttamaan tämän tapauksen johdosta, rupesi hän kuitenkin lopulta itsekin sitä vähin uskomaan. Ilman sitä oli hän muutamista lukemistaan romaaneista nähnyt petosta pidettävän vain leikkinä; ja kun tiesi näiden kirjain täysin todenperäisesti kuvaavan Europan tapoja, pelkäsi hän rouva de La Tourin tyttärenkin siellä voivan turmeltua ja unohtaa entiset valansa. Nämä luulottelut tekivät hänet jo hyvin onnettomaksi; mutta hänen pelkonsa vielä kasvoi sen johdosta, että vaikka sitten puolen vuoden ajalla Europasta saapui useita laivoja, ei Virginalta mitään tietoja kuulunut.

Tuo onneton nuorukainen, jonka sydäntä kaikenlaiset ristiriitaiset tunteet raatelivat, tuli usein minun luokseni, vahvistaakseen tai hajottaakseen epäilyksiänsä minun kokemuksillani maailmasta.

Minä asun, kuten olen teille kertonut, noin puolentoista peninkulman päässä täältä muutaman puron varrella, joka juoksee Pitkänvuoren sivua pitkin. Siellä vietän elämäni vallan yksin, ilman vaimoa, ilman lapsia, ilman orjiakin.

Sen harvinaisen onnen perästä, että olemme löytäneet sopivan elämäntoverin, on epäilemättä yksinäinen elämä kaikkein suotuisin olomuoto. Jokainen, jolla on paljon valittamista muita ihmisiä vastaan, etsii yksinäisyyttä. Sangen huomattava seikka myöskin on, että kaikki ristiriitaisten ajatussuuntain, turmeltuneitten tapojen tai hirmuvaltaisten hallitusten kautta onnettomiksi joutuneet kansakunnat ovat keskuudessaan siittäneet kokonaisia kansanluokkia, jotka ovat antautuneet täydelliseen yksinäisyyteen ja naimattomuuteen. Niin on käynyt muinaisessa Egyptissä sen turmeluksen aikana ja Kreikassa byzantiolaisen keisarivallan aikana; meidän päivinämmä huomataan samallaista taipumusta Italiassa ja suuressa osassa Europan itäisiä ja eteläisiä maita. Yksinäisyys palauttaa osittain ihmisen takasin luonnollisen onnen helmaan eristämällä hänet yhteiskunnallisista onnettomuuksista. Meidän niin monien ennakkoluulojen kautta rikkoutuneessa yhteiskuntaelämässämme on sielu alituisen levottomuuden vallassa; siinä pyörii lakkaamatta tuhansittain riehuvia ja keskenään ristiriitaisia ajatussuuntia, joiden alle tämän kurjan ja kunnianhimoisen yhteiskunnan jäsenet koettavat sortaa toisiansa. Mutta yksinäisyydessä sielu vapautuu kaikista näistä häiritsevistä, vieraista ajatuksista, siinä herää tunto itsestään, luonnosta ja kaiken luoja. Kuten mutaisen puron vesi ensi juoksullaan turmelee pellot joiden läpi juoksee, mutta sitte johonkin pieneen lampeen tullessaan seisottaa vetensä, jättää liejunsä pohjaan ja saa alkuperäisen kirkkautensa, sitten kuvastaen kuultavalla kalvollaan rantainsa vihannuuden ja hohtavan taivaan, siten myös yksinäisyys saattaa ruumiin ja sielun kyvyt jälleen sopusointuun keskenään. Erakkojen luokassa voivat ihmiset myöskin saavuttaa pisimmän iän, kuten nähdään Intian bramiineista. Vihdoin pidän yksinäisyyttä niin välttämättömänä kaikelle onnelle maailmassa, että minusta tuntuu mahdottomalta, että siinä voisimme nauttia minkäänlaista pysyvää onnea tahi sovittaa käytöstämme millekään vakaalle periaatteelle, jollemme hanki itsellemme sisäistä yksinäisyyttä, josta ajatuksemme vain harvoin poikkeavat ja jonne vieraat ajatukset eivät koskaan tunkeudu. Tällä en tahdo sanoa, että ihmisen on elettävä ehdottomasti yksinään, sillä tarpeittensa kautta hän on yhdistetty koko ihmiskuntaan; hän on siis velvoitettu työskentelemään muittenkin ihmisten hyväksi, ja kuuluu hän sitäpaitsi olentonsa kautta luontoon. Mutta niinkuin Jumala on jäsenemme tarkoin sovittanut sen taivaankappaleen alkuaineiden mukaan jolla elämme, jalat mannerta polkeaksemme, keuhkot ilmaa hengittääksemme ja silmät valoa nähdäksemme, ilman että näiden elinten käytäntöä voimme muuttaa, niin on myös Hän, kaiken elämän luoja, tallettanut yksinomaan itseänsä varten jaloimman elimistämme, sydämmen.

Elän siis elämäni kaukana ihmisistä, joita olin tahtonut palvella ja jotka minua vainolla palkitsivat. Matkusteltuani monissa Europan maissa ja joissakuissa Amerikan ja Afrikan osissa seisahduin pysyväisesti tälle harvasti asutulle saarelle, jonka lauha ilmanala ja yksinäisyys minua miellytti. Majani,

jonka rakensin metsään muutaman puun juurelle, peltotilkku, jonka sen eteen omilla käsilläni raivasin, ja puro, joka juoksee oveni ohitse, riittävät hankkimaan minulle toimeentuloni ja huvini. Näitä nautintojani lisään muutamilla hyvillä kirjoilla, jotka opettavat minua, miten tulla paremmaksi. Niiden kautta vielä se maailma, jonka jätin, on avullisena onneni rakentamiseen, ne kun kuvailevat minulle intohimoja, jotka ihmisiä kurjuuteen syöksevät; ja verratessani heidän kohtaloansa omaani lisäävät he onneani epäsuoralla tavalla. Tunnen silloin olevani kuin haaksirikosta jollekin kalliolle pelastunut ihminen, joka yksinäisyydestään katselee ulkona maailmassa riehuvia myrskyjä; levollisuuttani vain enentää niiden kaukainen pauhina. Kun ihmiset eivät enää ole minun tielläni enkä minä heidän tiellään, en heitä enää vihaa, vaan säälin heitä. Tavatessani jonkun kova-osaisen, riennän auttamaan häntä neuvoillani, niinkuin virran viertä kulkeva kurottaa kätensä siihen hukkuvalle raukalle. Mutta vain viattomain ihmisten olen huomannut ääntäni kuulevan. Luonto saa turhaan huutaa luoksensa muita ihmisiä; kukin näistä muodostaa itselleen siitä kuvan, joka soveltuu hänen omille intohimoilleen. Kaiken ikänsä hän vain ajaa takaa tätä harhaan vievää kuvaa, ja sitte hän syyttää taivasta erehdyksestä, johon itse on syypää. Niistä monilukuisista kovaonnistista, joita olen koettanut johdattaa takasin luonnon helmaan, en ole tavannut ketäkään, jota ei oma kurjuutensa olisi hurmannut. Ensimmältä he minua tarkkaavaisesti kuuntelivat, toivoen minun auttavan heitä kunniaan tai rikkauteen; mutta nähtyään minun tahtovan opettaa heitä tulemaan toimeen ilman näitä, he pitivät minua itseäni kurjana olentona, joka on ajanut takaa heidän vaivaista onneaan. He pilkkasivat yksinäistä elämäni, väittivät yksin vain olevansa hyödylliset jäsenet ihmiskunnassa ja kokivat kaikin voimin vetää minua pyörteeseensä. Mutta minä, vaikka seurustelenkin kaikkein kanssa, en usko itseäni ja sisintä olemustani kellekään. Usein riittää minulle vain oman itseni tutkiminen ja siitä oppia ottaminen. Nykyisessä rauhallisessa tilassani muistelen entisiä pyrinnoitani, joille silloin annoin niin suuren arvon, saavuttamaani suosiota, rikkautta, mainetta, nautintoja ja aatesuuntia, jotka ovat ristiriitaiset keskenään kaikesta mitä maan päällä on. Vertaan monia ihmisiä, joiden olen nähnyt tuimasti kiistelevän noista valhekuvista ja jotka jo ovat menneet pois täältä katoovaisuudesta, puroni aaltoloihin, jotka vaahdoten särkyvät rantakallioihin ja katoovat jälkiä jättämättä. Mitä minuun tulee, annan ajan virran viedä itseäni tyynesti eteenpäin, kohti iankaikkisuuden ääretöntä merta; ja katsellessani luonnon todellisia sopusointuja ylennän mieleni Luojan tykö, toivoen parempaa kohtaloa toisessa maailmassa.

Vaikkei metsän kätöksä lepäävästä erakkomökistäni tarjoudukaan niin vaihtelevia näköaloja kuin tältä ylävältä paikalta, missä nyt istumme, on sen ympäristössä kuitenkin paljon mieltäkiinnittäviä kohtia nimenomaan minun laiselleni miehelle, joka mieluummin syventyy omaan itseensä kuin tarttuu ulkonaisiin seikkoihin. Majani vieritse juokseva puro kulkee suorana viivana metsän halki, niin että se näyttää pitkältä kanavalta, jota reunustavat kaikenlaiset lehtipuut. Siellä kasvaa tatamac-puita, mustapuita, omenapuita, öljy- ja kanelipuita, palmulehdot kurottavat siellä täällä pitkiä paljaita runkojaan enemmän kuin sadan jalan korkeuteen, ja niiden laajat latvatupsut näyttävät muun metsän yli kohotessaan uudelta, paljon ylävämältä metsältä. Köynnöskasvit monimuotoisine lehtineen muodostavat puusta puuhun luikerrellen yhtäällä kaarevia kukkaiskäytäviä, toisaalla pitkiä vihertäviä uutimia. Hyvänhajuisia lemuja lähtee useimmista puista ja tarttuu niin kiinteästi vaatteisiin, että pelkästä tuoksusta voi tuntea, ken joku hetki sitten on kävellyt tällaisessa metsässä. Kukkimisaikana ne ovat valkeat kuin olisivat puoleksi lumen peittämät. Loppupuolella kesää tulee sinne monenkaltaisia outoja lintuja, joita käsittämätön luonnonvaisto on johtanut tälle saarelle kaukaisista maista ja aavain merien takaa etsimään täkäläisten puiden siemeniä; ja niiden höyhenloisto paistaa omituisesti puiden auringon ruskettamaa vihannuutta vastaan. Sellaisia ovat muitten muassa monenlaiset papukaijat ja sinikyyhkyset, joita täällä sanotaan Hollannin kyyhkysiksi. Apinat, näitten metsien alkuperäiset asukkaat pitävät iloaan puitten tummahtavilla oksilla, joista niiden harmaa ja vihertävä karva ja sysimustat naamat pistävät silmiin; jotkut riippuvat vain hännästä ja kieppuroivat ilmassa, toiset hyppivät oksalta toiselle kantaen penikoitaan sylissään. Murhaava

pyssynlaukaus ei koskaan ole pelästyttänyt näitä luonnon rauhallisia lapsia. Ilma kaikuu niiden ilosta ja riekunasta ynnä eräitten Austraalian lintujen oudosta raksutuksesta, joita ääniä metsän kaijut etäälle kantavat. Puro, joka kohisten kulkee kallio-uomassaan metsän halki, kuvastaa paikka paikoin kirkkaassa kalvossaan puiden kunnianarvoisen vihannuuden ja pimennot samatekuin niiden asukkaiden hilpeät leikit; tuhatta jalkaa etempänä se syöksyy eri kalliokerroksia alaspäin, muodostaen pudotessaan yhtenäisen kristallikirkkaan vesipatsaan, joka alhaalla särkyy vaahdoksi. Tuhansia sekanaisia hälyjä lähtee tästä pauhaavasta vedestä, jotka tuulten metsään ajamina tuntuvat milloin pakenevan kauvas etäisyyteen, milloin lähestyvän kaikki yht'aikaa, huumaten kulkijan korvia kuin isojen kirkonkelloin jyminä. Ilma, jota vetten alinomainen liikunta alati pitää puhtaana, säilyttää poutaisimpanakin kesäaikana tämän virran rannoilla vehmauden ja vilppauden, jonka vertaista harvoin tapaa saaremmen korkeimmilla kukkuloillakaan.

Vähän matkaa etempänä on muuan kallio, kyllin kaukana putouksesta, jottei sen pauhu häiritse korvia, ja kylläksi lähellä sitä, jotta voi nauttia sen näöstä, vilppaudesta ja etäisestä kohinasta. Toisinaan helteisimpänä aikana menimme me, rouva de La Tour, Margareeta, Virginia, Paul ja minä, syömään päivällistä tämän kallion juurelle. Kuten aina toimillaan toisten hyötyä tarkoittaen, ei Virginia syönyt yhtään hedelmää ulkosalla pistämättä sen siemeniä tai sydämmyksiä maahan. "Niistä on nouseva puita", sanoi hän, "jotka tarjoovat hedelmiään jollekin matkustajalle tai ainakin linnuille." Erään kerran hän syötyään papaijahedelmän tämän kallion juurella oli istuttanut sen siemenet maahan. Pian sen jälkeen kasvoi sillä paikalla useita papaijapuita, niistä yksi naaraspuu, s. o. hedelmiä kantava. Virginian poislähtiessä ei tämä puu vielä ulottunut hänen polviinsakaan saakka; mutta kun sellaiset kasvavat nopeasti, oli se parin vuoden päästä jo kahdenkymmenen jalan pituinen, ja sen varsi kannatti pyöreässä latvassaan useampia kerroksia kypsiä hedelmäterttuja. Kun Paul kerran sattumalta tuli tälle paikalle, ihastui hän suuresti nähdessään tuon ison puun saaneen alkunsa vähäisestä siemenestä, jonka hänen ystävättärensä kerran oli istuttanut; mutta samalla tämä näkö hänessä herätti murhemieltä, sillä olihan puu todistajana Virginian pitkällisestä poissaolosta. Esineet, jotka säännöllisesti ovat silmäimme edessä, eivät saata meitä huomaamaan elämän pikaista juoksua, sillä ne vanhenevat kanssamme huomaamattomasti; mutta ne, jotka näemme taas yht'äkkiä vuosien takaa edessämme, muistuttavat meille miten kiireisesti päiviemme virta vierii. Paul sekä ihastui että murehtui tuota raskaita hedelmiä kantavaa papaijapuita katsellessaan, kuten matkamies, joka kauvan kotimaasta poissa-oltuaan ei enää tapaa aikalaisiaan, vaan niiden lapsia, jotka hänen lähtiessään vielä uinuivat äitiensä rinnoilla, mutta nyt jo itse ovat vakaita perheenisiä. Vuoroon hän tahtoi hakata puun maahan, koska se hänelle liian elävästi muistutti Virginian pitkällistä poissaoloa, vuoroon muistellen Virginian jaloa tarkotusta tätä puuta istuttaessaan hän suuteli sen runkoa ja puheli sille rakkauden ja kaipauksen sanoja. Oi kallis puu, jonka jälkeläisiä vielä elää puittemme joukossa, olen katsellut sinua suuremmalla mielenkiinnolla ja kunnioituksella kuin ikänä Rooman riemuportteja! Enentäköön luonto, joka hävittää joka päivä kuningasten kunnianhimon muistomerkkejä, monin kerroin metsissämme näitä nuoren köyhän tytön ylevämielisyysmuistomerkkejä!

Tämän papaijapuun juurella tiesin varmasti tapaavani Paulin, kun hän tuli minun puolelleni. Eräänä päivänä tapasinkin hänet siellä syvästi alakuloisena ja jouduin siellä hänen kanssaan puheluun, jonka tahtoisin kertoa teille kokonaisuudessaan, jollette jo ikävysty pitkistä poikkeemisistani, jotka sentään ikäni ja näiden viimeisten ystävyysseurustusten takia suonette mulle anteeksi. Kerron sen teille kaksinpuhelun muodossa, jotta voitte arvostella tämän nuorukaisen tervettä luonnollista järkeä; ja teidän lienee helppo tehdä erotus puhujain välillä hänen kysymystensä ja minun vastausteni sisällöstä. Hän sanoi minulle:

"Minä olen suuressa tuskassa. Neiti de La Tourin lähdöstä on jo kulunut kaksi vuotta ja kaksi kuukautta, emmekä puoleen yhdeksättä kuukauteen ole saaneet häneltä mitään tietoja. Hän on rikas ja minä köyhä; siis lienee hän jo minut unhottanut. Olen aikonut minäkin astua laivaan ja purjehtia Ranskaan palvelemaan

siellä kuningasta ja siten perustamaan onneni; ja kun kerta olen tullut suureksi herraksi, ei neiti de La Tourin isotäti ole kieltävä minulta nepaimensa kättä."

Vanhus.

Oi ystäväni! Ettekö itse ole sanonut mulle olevanne alhaista syntyperää?

Paul.

Äitini on niin mulle sanonut; minä en puolestani tiedä mitä syntyperällä tarkotetaan. En ole koskaan havainnut, että olisin kehnompia muita, tai että muut olisivat minua paremmat.

Vanhus.

Syntyperänne alhaisuus sulkee teiltä Ranskassa tien korkeihin virkoihin. Ja mikä vielä pahempi on, se estää teitä pääsemästä mihinkään arvokkaaseen virkaluokkaan.

Paul.

Mutta olettehan itse minulle monet kerrat lausunut, että syy Ranskan mahtavuuteen oli se seikka, että halvinkin alamainen voi siellä saavuttaa kaikki mitä halusi, ja olette myös luetellut minulle paljon kuuluisia miehiä, jotka pienistä oloista lähteneinä ovat tuottaneet isänmaalleen kunniaa. Tahdoitteko siis vain masentaa rohkeuttani?

Vanhus.

Rakas poikani, mitä sanoin, sitä en ota koskaan takasin. Olen sinulle sanonut totuuden menneistä ajoista; mutta nyt ovat asiat aivan toisin. Kaikki on nykyään rahalla saatavana Ranskassa, kaikki on siellä nykyaikana muutamien harvojen sukujen perinnöllisenä omaisuutena tai erityisten säätyluokkain saaliina. [1] Kuningas on aurinko, jota ylimykset ja etuoikeutetut säädyt pilvinä ympäröivät, niin että on miltei mahdotonta, että joku sen säteistä meihin sattuisi. Ennen muinoin, vähemmän monimutkaisen hallinnon aikana, on sellaisiakin ihmeitä nähty. Silloin sai kyky ja ansio kehittyä kaikilla aloilla, kuten viljelykselle vasta aukaistut uudismaat kantavat mehuisamman sadon. Mutta sellaisia suuria kuninkaita, jotka osaavat tuntea ja valita ihmisiä, ilmestyy vain harvoin. Tavalliset kuninkaat antavat kaikissa teoissaan heitä ympäröiväin ylimysten ja virkakuntain vaikuttaa itseensä.

[1] Pyydämme lukijan muistamaan, että kirja ilmestyi 1788, ja että heti sen jälkeen puhkesi näiden luonnottomain sääty- ja omistusolojen synnyttämänä Ranskan suuri vallankumous, joka kaikista kauheuksistaan huolimatta saattoi ihmisen luonnollisen arvon ja kyvyn tunnustetuksi ja kehityskelpoiseksi. Suom. muist.

Paul.

Mutta enkö voisi löytää jonkun näistä ylhäisistä, joka minua suosisi?

Vanhus.

Ken ylhäisten suosioon pyrkii, sen pitää palvella niiden kunnianhimoa ja mielitekoja. Teille ei se onnistuisi, sillä olette ilman suurta syntyperää ja sitäpaitsi olette liian rehellinen.

Paul.

Mutta minä olen tekevä sellaisia urotöitä, pitävä niin uskollisesti sanani ja täyttävä niin tunnollisesti velvollisuuteni, olen niin innokas ja luotettava ystävydessäni, että ansioni nojalla tulen otetuksi jonkun sellaisen ylimyksen perheeseen, kuten on käynyt vanhoina aikoina, joista olette antanut minun lukea.

Vanhus.

Oi rakas ystäväni! Vanhassa Kreikassa ja Roomassa pitivät ylimykset näitten valtioiden rappeutumisenkin aikana hyviä avuja suuressa arvossa; meillä on sitävastoin kyllä ollut joukko kansasta nousseita, kaikin puolin eteviä miehiä, mutta niistä en tiedä yhtäkään, joka olisi tullut otetuksi johonkin ylhäiseen perheeseen. Ilman kuninkaitamme olisivat hyveet Ranskassa ikuisiksi tuomitut rahvaanomaisiksi. Kuten olen sanonut, antavat he niille joskus arvoa, kun niitä jossakin havaitsivat; mutta nykypäivinä annetaan niille kuuluvat kunniasijat vain rahasta.

Paul.

Jollen löydä sellaista ylimystä, koetan pyrkiä jonkun virkakunnan suosioon. Omistan tykkänään siinä vallitsevan hengen ja mielipiteet ja saatan sen rakastamaan itseäni.

Vanhus.

Tulette siis tekemään kuten muutkin ihmiset; myötte vakaumuksenne saavuttaaksenne onnea?

Paul.

Oi, en suinkaan! Olen etsivä yksinomaan totuutta.

Vanhus.

No, sitte saatte rakkauden sijaan niittää vihaa. Muutenkaan eivät virkakunnat paljon välitä totuuden ilmitulemisesta. Yleisestä mielipiteestä eivät kunnianhimoiset ihmiset huoli, kunhan vain saavat hallita.

Paul.

Voi kuinka onneton olenkaan, kun kaikki käy mulle vastoin! Olen tuomittu viettämään elämäni halpa-arvoisessa työssä, kaukana Virginiasta. — Ja hän huoahhti raskaasti.

Vanhus.

Jumala olkoon teidän ainoa suojelijanne ja koko ihmisyyys se virkakunta, johon astutte! Pysykää alati uskollisena kummallekin näistä! Perheillä, virkaluokilla, kansoilla ja kuninkailla, kaikilla on omat ennakkoluulonsa ja intohimonsa, ja usein niitä saa palvella paheitten avulla; mutta Jumala ja ihmisyyys vaativat meiltä vain hyveitä.

Ja miksi oikeastaan tahdotte pyrkiä muita etevämmäksi? Se ei ole mikään luonnollinen tunne, sillä jos se jokaista ohjaisi, olisi meillä kaikkien sota kaikkia vastaan. Tyytykää täyttämään tehtävänne siinä asemassa mihin Sallimus teidät on asettanut; siunatkaa kohtaloanne, joka sallii teidän säilyttää omantuntonne levollisena, eikä pakota teitä isoisten tavoin antamaan onnenne riippua alhaisen vaihtelevista

mielipiteistä, tai alhaisten tavoin alistumaan ylimystön tahdolle voidaksenne elää. Elätte maassa ja olosuhteissa, missä toimeentulonne ei vaadi teitä pettämään, huikentelemaan ja halventamaan itseänne kuten useimpia niistä, jotka etsivät Europassa onneaan; missä säätyenne ei tukahuta hyveitänne; missä voitte rankaisematta olla hyvä, tosi, vakaa, neuvokas, kärsivällinen, kohtuullinen, siveä, armelias ja hurskas, ilman että mikään irvihammas tekisi pilkkaa viisaudestanne, joka vasta on nupussaan. Taivas on antava teille vapautta, terveyttä, hyvän omantunnon ja hyviä ystäviä. Kuninkaat, joiden suosiosta kunnianhimoisesti uneksitte, eivät ole niin onnelliset.

Paul.

Ah, minulta puuttuu Virginia! Hänettä minulla ei ole mitään, mutta hänet saadessani omistan kaikki. Hän yksin on minulle suku, kunnia ja rikkaus. Mutta koska hänen sukulaisensa tahtoo hänet naittaa miehelle, jolla on mainehikas nimi, ja koska opinnoista ja kirjoista tulee viisaaksi ja kuuluisaksi, niin tahdon minä opiskella! Tahdon saavuttaa laajoja tietoja ja niillä isänmaatani hyödyttää, ketäkään vahingoittamatta ja kestään riippumatta; tahdon tulla kuuluisaksi, ja maineeni on silloin omaa ansiotani.

Vanhus.

Poikani, suuri nero on vielä harvinaisempi lahja kuin syntyperän etevyys ja rikkaus, ja epäilemättä on se kaikista suurin lahja, koska sitä ei voi koskaan riistää omistajaltaan, vaan hankkii se tälle yleistä kunnioitusta. Sitä hankitaan vain kaikenlaisten kieltäymysten kautta, mitä hienoimmalla tunteellisuudella, joka tekee meidät onnettomiksi sisäisesti ja ulkonaisestikin aikalaistemme vainojen takia. Valtiomies ei Ranskassa kadehti sotilaan kunniaa eikä sotilas merimiehen; mutta kaikki asettuvat siellä tiellenne, sillä jokainen luulottelee omistavansa neroa. Sanotte tahtovanne hyödyttää ihmisiä? Mutta ken saa maatilkun kasvamaan viljaa yhden lyhteen enemmän kuin ennen, tekee ihmisille suuremman hyödyn kuin se, joka kirjoittaa heille kirjan.

Paul.

Ah, hän joka istutti tämän papaijapuun, on antanut näitten metsien asukkaille suuremman lahjan kuin jos olisi lahjoittanut heille kokonaisen kirjaston.

Näin sanoen hän ihastuneena syleili ja suuteli puuta.

Vanhus.

Kirjoista paras, Evankeliumi, joka saarnaa yhdenvertaisuutta, ystävyyttä, inhimillisyyttä ja sovintoa, on vuosisatojen kuluessa ollut europalaisilla julmuuksien peitteenä.

Kuinka paljon yleistä ja yksityiskohtaista hirmuvaltaa saarnataankaan vielä sen pyhässä nimessä maan päällä! Tätä nähdessään voiko kenkään kerskailla hyödyttäneensä ihmisiä jollain kirjalla? Muistatteko vielä, minkä kohtalon useimmat viisautta julistaneet filosoofit ovat saaneet palkakseen? Homeros, joka puki viisautensa niin kaunismuotoisiin säkeihin, sai koko elinaikansa kerjätä almuja. Sokrateen, joka antoi ateenalaisille niin ihania opetuksia sekä puheillaan että tavoillaan, tuomitsivat nämä tyhjentämään myrkkypikarin. Hänen jalon oppilaansa Platonin heitti orjuuteen sama ruhtinas, joka häntä oli suojellut; ja ennen heitä sai Pytagoras, joka vaati inhimillistä kohtelua eläimellekin, osakseen polttorovion Krotonissa. Mutta miksi kauvemmin puhua? Suurin osa näistä suurista nimistä on säilynyt meidän päiviimme jollakin pilkallisella piirteellä rumennettuna, joka muka osottaa heidän luonteenomaisuuttaan ja josta kiittämätön

ihmiskunta juuri on heidät tuntevinaan; ja jos joukosta joidenkuiden maine on pysynyt eheänä ja puhtaana meidän aikaamme asti, on se vain sen vuoksi, että asianomaiset ovat eläneet etäällä aikalaistensa seurasta, ollen niiden kuvapatsaiden kaltaisia, joita vallan ehjinä kaivetaan esiin Kreikan ja Italian mantereesta ja jotka maan poveen kätkeytyinä ovat säästyneet raakalaisten raivolta. Näette siis että tieteiden myrskyistä mainetta saavuttaakseen ihmisen tarvitsee omistaa hyveitä sekä alttiutta uhraamaan oman henkensäkin sen edestä. Mutta luuletteko tällaisen maineen saavuttavan arvonantoa Ranskan rikkaiden ja mahtavien puolelta? Hekö paljoo välittäisivät tiedemiehistä, joille tieteensä ei tuota kunnioitusta isänmaassaan, ei korkeita virkoja eikä pääsyä hoviin! Tämä inha vuosisata hylkii kaikkea, mikä ei luo rikkautta ja hekumallisia nautintoja; mutta oppi ja hyve eivät tuota mitään arvopaikkoja, sillä valtiossa on kaikki rahalla saatavana. Ennen palkittiin niitä kirkon, esivallan ja hallinnon viroilla; nykypäivinä kelpaavat ne vain kirjojen kyhäämiseen. Mutta tämä hedelmä, jota maailma niin ylenkatsoo, on aina taivaallisen alkuperänsä arvoinen. Juuri nämä kirjat ovat luodut valaisemaan muuten niin pimeää elämää, lohduttamaan onnettomia, valistamaan kansoja ja lausumaan totuuden itse kuninkaillekin. Se on kieltämättä ylevin tehtävä, minkä taivas kuolevaiselle voi uskoa. Ketä ei lohduttaisi vääryyttä tai halveksumista niiden puolelta kärsiessään, joiden hallussa onnen aarteet ovat, ajatus siitä, että hänen teoksensa tulevat kautta vuosisatojen kaikissa kansakunnissa olemaan salpana erhetyksille ja hirmuvaltaisuuksille, ja että sen pimeyden povesta, jonka keskellä hän on elänyt, hänen nimensä on sädehtivä loisteella, joka himmentää kuningastenkin kunnian, joille ylistäjänsä imarmielin ovat pystyttäneet pian unhoon häipyviä muistomerkkejä?

Paul.

Ah, en pyytäisi tätä kunniaa muun kuin vain Virginian vuoksi, jonka siten saattaisin rakkaaksi koko maailmalle! Mutta te, joka tiedätte niin paljon, sanokaa minulle, joudummeko me koskaan naimisiin. Tahtoisin olla viisas, voidakseni ainakin tietää mitä vast'edes tapahtuva on.

Vanhus.

Kenpä, poikaseni, enää tahtoisikaan elää, jos tuntisi tulevaisuuden? Yksi ainoakin ennakolta arvattu onnettomuus jo tuottaa meille niin paljon turhia huolia! Tieto varmasta onnettomuudesta myrkyttää meiltä kaikki sen edellä käyvät päivät. Ei pidä edes liian tarkasti tutkia meitä lähinnä ympäröiviä asioita; taivas, joka antoi meille ymmärryksen huomataksemme tarpeitamme, on antanut meille tarpeemmekin pannakseen rajan ymmärryksellemme.

Paul.

Sanoitte rahalla voitavan Europassa saada arvoa ja kunniapaikkoja. Matkustan siis tästä Bengaliin rikastumaan, niin että sitte voin lähteä Pariisiin naimaan Virginian. Astun jo heti paikalla laivaan.

Vanhus.

Mitä! Jättäisittekö hänen äitinsä ja omanne!

Paul.

Olettehan itse neuvonut minua matkustamaan Intiaan.

Vanhus.

Virginia oli silloin täällä. Mutta nyt olette te oman äitinne ja hänen äitinsä ainoa tuki.

Paul.

Virginia kyllä saa rikkaan sukulaisensa auttamaan heitä.

Vanhus.

Rikkaat eivät välitä muista kuin niistä, jotka tuottavat heille kunniaa täällä maailmassa. Heillä on köyhiä sukulaisia, jotka ovat vielä sääliävämmässä asemassa kuin rouva de La Tour, nämä kun ilman apua heidän puoleltaan saavat uhrata vapautensakin leivän edestä ja viettää elämänsä luostareihin sulettuina.

Paul.

Millainen maa tuo Europa onkaan! Oi, on vallan välttämätöntä, että Virginia palajaa kotiin. Mitä hyötyä hänellä on rikkaasta sukulaisestaan? Hän oli niin tyytyväinen näissä majoissa eläessään, niin sievä ja kyllin korea punanen huivi tai kukkaskiehkura päässään! Palaa takasin, Virginia! Jätä palatsisi ja ylhäinen asemasi! Tule takasin näille kallioille, näiden metsäin ja meidän omain kokospalmujemme varjoon. Voi sentään, ehkäpä olet tällä hetkellä onnetonkin!... (Ja hän purskahti itkuun.) — Isäni, elköö salatko mitään: jos ette voi sanoa minulle voinko saada hänet vaimokseni, niin ilmaiskaa minulle ainakin rakastaako hän vielä minua, eläessään siellä korkeain herrain parissa, jotka puhuvat kuninkaankin kanssa ja saavat alati nähdä häntä!

Vanhus.

Oi ystäväni, olen varma että hän teitä rakastaa; tiedän sen monestakin syystä, mutta ennen kaikkea sentähden, että hän on niin jalo-avuinen. — Minun näin puhuessani hän kavahti kaulaani vallan hurmaantuneena ilosta.

Paul.

Mutta uskotteko Europan naisten olevan niin kavaliala kuin heitä niissä näytelmissä ja kirjoissa kuvaillaan, joita olette antanut minun lukea?

Vanhus.

Naiset ovat kavaliala niissä maissa, missä miehet ovat hirmuvaltiaita. Kaikkialla siittää julmuus petosta.

Paul.

Miten voidaan naisia kohdella julmasti?

Vanhus.

Siten että heidät naitetaan omaa mieltään kysymättä, nuoria tyttöjä vanhuksille ja hienotunteisia naisia kylmäkiskoisille miehille.

Paul.

Miksi ei naiteta niitä keskenään, jotka toisilleen sopivat, nuoria nuorten kanssa ja rakastavia rakastajainsa kanssa?

Vanhus.

Siksi ett'eivät useimmat Ranskan nuorista miehistä ole kyllin varakkaita voidakseen mennä naimisiin ja etteivät he siksi tule ennenkuin vasta vanhoina. Nuorina he viettelevät lähimmäistensä vaimoja; ijäkkäinä ollen eivät he voi saavuttaa puolisoidensa rakkautta. Nuorina ollessaan he itse ovat pettäneet; vanhoiksi tultuaan he itse vuorostaan tulevat petetyiksi. Se on maailman yleinen laki ja järjestys: yksi ylellisyys on aina toiselle vastapainona. Siten elävät useimmat Europan asujamet kaksinkertaisessa epäjärjestyksessä; ja tämä epäjärjestys kasvaa yhteiskunnassa samassa määrässä kuin varallisuus kokoutuu vain muutamien harvojen käsiin. Valtio on kuin puutarha, jossa pienet puut eivät voi kasvaa, jos on liian paljon isoja puita niitä varjoomassa; mutta tässä on kuitenkin se erotus, että puutarha voi olla kaunis, vaikka siinä on vain vähän suuria puita, mutta valtion onnellisuus riippuu aina alamaisten paljoudesta ja yhdenvertaisuudesta, eikä vain muutamista harvoista rikkaista.

Paul.

Mutta miksi miehen pitää olla rikas voidakseen mennä naimisiin?

Vanhus.

Jotta voisi kuluttaa päivänsä ylellisyydessä, tarvitsematta panna rikkaa ristiin.

Paul.

Miksikä hän ei työtä tekisi? Teenhän minä niin mielelläni työtä!

Vanhus.

Sen vuoksi että Europassa ruumiillista työtä pidetään häpeällisenä; sitä kutsutaan siellä koneelliseksi työksi. Juuri maanviljelys on siellä halveksituin kaikista ammateista. Käsityöläinen on jo paljon suuremmassa arvossa pidetty kuin talonpoika.

Paul.

Mitä! Se elinkeino, josta ihmiset elävät, on halveksittu Europassa! En tätä ollenkaan ymmärrä.

Vanhus.

Totta kyllä; luonnon helmassa kasvaneen ihmisen on mahdotonta käsittää yhteiskunnan turmelusta. Voi helposti luoda itselleen kuvan järjestyksestä, muttei epäjärjestyksestä. Kauneudella, hyveellä ja onnella on kaikilla määränsä, mutta rumuus, pahe ja onnettomuus ovat määrää vailla.

Paul.

Rikkaat ihmiset ovat siis hyvin onnellisia. He eivät missään kohta vastuksia, he voivat ylenmäärin

hankkia nautintoa niille, joita rakastavat.

Vanhus.

He ovat enimmäkseen vallan kyllästyneet nautintoihinsa, koska näiden hankkiminen ei tuota heille mitään vaivaa. Ettekö ole huomannut, että lepo tuottaa nautintoa vain väsyneelle, ruoka vain nälkäiselle, juoma vain janoiselle? No niin, rakkauden ja vastarakkauden nautinto saavutetaan samaten ainoastaan monien kieltäymysten ja uhrausten kautta. Rikkautensa riistävät rikkailta ihmisiltä kaikki nämä nautinnot, ne kun surmaavat heiltä kaikki tarpeet edeltä käsin. Tähän tulee vielä lisäksi heidän joutilaisuuttaan seuraava ikävystyminen, ylpeys, jonka heidän ylellisyytensä synnyttää ja joka ei kärsi vähintäkään kieltäymystä, vaikkeivät rajuimmatkaan nautinnot heitä enää tyydytä. Tuhansienkaan ruusujen tuoksu ei miellytä kuin vähän aikaa; mutta kipu yhden ainoan okaan pistosta tuntuu kauvan jälkeinpäin. Yksikin onnettomuus keskellä kaikkia nautintoja on rikkaille tällainen orjantappuran oas keskellä kukkien paljoutta. Köyhille sitävastoin on pienikin nautinto keskellä heidän murheitaan kuin kukkanen okaiden keskellä; he tuntevat sen elävästi, sillä jokaista vaikutelmaa lisäävät sen vastakohdat. Luonto pitää kaikkia ilmiöitä keskenään tasapainossa. Kummanko tilan siis pidätte parempana, senkö ettei enää ole juuri mitään toivottavana vaan kaikki pelättävänä, vai senkö ettei paljo mitään ole pelättävänä vaan kaikki toivottavana? Edellisessä tilassa ovat rikkaat, jälkimmäisessä köyhät. Mutta nämä molemmat äärimmäisyydet ovat yhtä vaikeat ihmisen kestää, sillä hänen tosi onnellisuutensa on kohtuullisuudessa ja hyveissä.

Paul.

Mitä tarkoitatte hyveellä?

Vanhus.

Poikani, te joka työllänne elätätte vanhempianne, ette kaipaa siihen selitystä. Hyvettä me harjotamme, kun teemme työtä toisten hyväksi, kelvataksemme yksinomaan Jumalalle.

Paul.

Oi kuinka hyväavuinen Virginia siis onkaan! Hyvettä noudattaen on hän tahtonut tulla rikkaaksi, voidakseen sitte vain toisille tehdä hyvää. Sen vuoksi hän läksi saareltamme, ja sen vuoksi hän myöskin on palaava.

Ajatus Virginian pian tapahtuvasta palauksesta sytytti niin tämän nuorukaisen mielikuvituksen, että kaikki hänen epäilyksensä katosivat. Virginia ei siis ollut kirjoittanut, koska hän jo oli tulossa takasin. Ei kulunut kauvan, ennenkun Europasta voisi saapua kotiin näin hyvällä tuulella! Hän luetteli mielessään laivoja, jotka olivat suorittaneet tämän neljäntuhannen viidensadan peninkulman pituisen matkan vähemmässä kuin kolmessa kuukaudessa. Se laiva, jolla Virginia tulisi, ei tarvitsisi enempää kuin kaksi kuukautta. Olivathan laivanrakentajat nykyään niin taitavia ja merimiehet niin sukkelia! Hän puheli varustuksista, joihin hän oli ryhtyvä ystävänsä vastaanottoa varten, uudesta asunnosta, jonka hän rakentaisi, niistä huvituksista ja yllätyksistä, joita hän Virginalle joka päivä valmistaisi, sittekun tämä oli tullut hänen vaimokseen. Hänen vaimokseen!... Tämä aatos vallan huumasi hänet. "Sitte ainakaan, isäni", sanoi hän minulle, "ei teidän enää tarvitse tehdä mitään, jollette omaksi huviksenne. Virginia kun on rikas, ostamme me paljon orjia, jotka työskentelevät meidän hyväksemme. Teidän pitää aina olla parissamme, eikä ole teillä oleva huolta muusta kuin omasta viihtymisestäänne ja hauskuudestanne." Ja ilosta vallan suunniltaan hän lähti kertomaan perheelleen tästä haavekuvasta, joka hänet nyt oli hurmannut.

Mutta suuria toiveita seuraa pian suuri pelko. Rajut intohimot heittävät sielua aina yhdestä äärimmäisyydestä toiseen. Usein, jopa heti seuraavana päivänä palasi Paul tyköni hyvin huolestuneen näköisenä ja puheli minulle: "Virginia ei kirjoita minulle mitään. Jos hän olisi todella lähtenyt Europasta, olisi hän siitä minulle ilmoittanut. Ah, huhut, joita hänestä on kerrottu, ovat sittekin liian tosia! Hänen tätinsä on varmaankin naittanut hänet jollekin ylhäiselle herralle. Rikkaudenhimo on hänetkin turmellut kuten monen muun. Noissa kirjoissa, joissa niin hyvin naisia kuvataan, on hyvettä olemassa vain romaanin aiheena. Jos Virginialla sitä todella olisi ollut, ei hän olisi luopunut äidistään ja minusta. Minun alati ajatellessani häntä niin kauvan kuin elän, on hän unhottanut minut. Sill'aikaa kun minä suruuni kuihdun, hän vain huvittelee. Voi, tämä aatos vie minut epätoivoon! Mikään työ ei enää miellytä minua, kaikki ihmiset minua ikävystyttävät. Jospa Jumala edes sallisi sodan puhjeta Intiassa! Sinne lähtisin kuolemaan."

"Rakas poikani", vastasin hänelle, "sellainen rohkeus, joka heittää meidät kuoleman suuhun, on vain hetkellistä rohkeutta. Usein se saa alkunsa ihmisten tyhjistä suosionosotuksista. Mutta on olemassa toisellaista rohkeutta, harvinaisempaa ja tarpeellisempaa, joka auttaa meitä ilman todistajia ja kiitoksen toivoa kestämaan elämän jokapäiväisiä vastoinikäymisiä: se on kärsivällisyys. Se ei taivu muiden ihmisten mielipiteiden eikä omain intohimojemme ylllytyksiin, vaan yksin Jumalan tahtoon. Kärsivällisyys on hyveitten rohkeutta."

"Ah", huudahti hän, "minulla ei siis ole hyveitä lainkaan! Kaikki asiat minua rasittavat ja saattavat minut epätoivoon."

"Sellaista hyvettä", vastasin, "joka aina on yhtenäinen, pysyvä ja muuttumaton, ei ole annettu meidän ihmisten osaksi. Keskellä moninaisten intohimojemme riehunaa järkemme usein hämmentyy ja pimentyy; mutta onpa valotorneja, joista saatamme uudelleen sytyttää soihtumme: ne ovat tieteet.

Tieteet, poikaseni, ovat meille taivaallinen apu. Ne ovat sen viisauden säteitä, joka maailmankaikkisuutta ohjaa; ja taivaallisen taidon valaisemana on ihmisen onnistunut kiinnittää niitä maahan. Päivän säteitten tavoin ne meitä valaisevat, ilahuttavat ja lämmittävät, sillä ne ovat jumalallinen tuli. Kuten tuli ne saattavat koko luonnon alamaiseksemme. Niiden kautta me yhdistämme lähellemme kaikki seikat, kaikki paikat, kaikki ihmiset ja kaikki ajat. Ne kutsuvat meitä takasin inhimillisen elämän järjestykseen. Ne hillitsevät himoja, ne tukehuttavat paheita, ne kiihottavat hyveihin niiden jalojen miesten antamain esimerkkien kautta, joita ne ylistävät ja joiden kunnianarvoisia kuvia ne alati meille esittelevät. Ne ovat taivaan tyttäriä, jotka astuvat alas maan päälle lievittämään ihmiskunnan kärsimyksiä. Nuo suuret kirjailijat, joihin ne ovat innostusta valaneet, ovat aina ilmautuneet aikakausina, jotka ovat olleet ihmiskunnalle vaikeimmat kestää, raakuuden ja tapainturmeluksen aikoina. Rakas poikani, tieteet ovat lohduttaneet miehiä, jotka ovat olleet vielä onnettomammassa asemassa kuin te nyt; sellaisia ovat olleet Xenofon, joka karkotettiin maanpakolaisuuteen tuotuaan kotimaahan kymmenentuhatta kreikkalaista; Scipio Africanusta väsyttivät roomalaisten herjaukset, Lucullusta heidän eripuraisuutensa ja Catinatia hovin kiittämättömyys. Kreikkalaiset, jotka kaikessa olivat niin kekseliäät, olivat asettaneet jokaiselle eri tieteitä edustavista Runottarista osan ymmärryksestämme hallittavaksi; meidän on siis niiden haltuun annettava intohimomme, jotta ne pitäisivät niitä kurissa. Niillä on sielunvoimiimme nähden sama tehtävä kuin Tuntien haltijoilla, jotka valjastivat ja ajoivat auringonjumalan hevosia.

Lukekaa siis kirjoja, poikani. Viisaat miehet, jotka niitä ennen meitä ovat kirjoittaneet, ovat edellämme astuneet kovanonnan polkuja, ojentavat meille kätensä ja kutsuvat meitä seuraansa, konsa kaikki elävät meidät hylkäävät. Hyvä kirja on hyvä ystävä."

"Oi", huudahti Paul, "minun ei tarvinnut oppia lukemaan niin kauvan kuin Virginia oli täällä! Hän ei ollut minua oppineempi; mutta kun hän katsahti minuun ja kutsui minua ystäväksensä, oli minun mahdoton olla surullinen."

"Epäilemättä", vastasin, "ei löydykään sen miellyttävämpää ystävää kuin morsian, joka meitä lempii. Naisella on sitä paitsi aina hilpeää iloisuutta, joka hälventää miehen murheet. Hänen sulonsa haihduttavat synkät aaveet mielestämme. Hänen kasvoillansa päilyy aina suloinen lumousvoima ja luottamus. Mikä ilo ei olisi lisäytynyt hänen ilostansa? Mikä otsa ei kirkastuisi hänen hymystänsä? Mikä viha voisi vastustaa hänen kyöneleitänsä? Virginia palaa paljon viisaampana kuin te olette. Hän on varmaan hyvin hämmästyvä nähdessään, ettei puutarha ole vielä täydessä kunnossa — hän, joka ei muuta ajattele kuin sen kaunistamista, huolimatta sukulaisensa vainouksista siellä kaukana äidistänsä ja meistä."

Ajatus Virginian piakkoisesta palaamisesta rohkaisi uudelleen Paulin mieltä, ja hän ryhtyi taasen peltotöihinsä. Hän tunsu tuskainsakin keskellä itsensä onnelliseksi, kun sai saattaa työnsä sellaiseen loppuun, joka miellytti hänen palavaa rakkauttansa.

Eräänä aamuna, päivän valjetessa (se oli joulukuun 24 päivänä 1744) Paul näki ylösnoustuaan valkean lipun liehuvan Vartijavuorella. Se oli merkinä, että merellä joku laiva oli tullut näkyviin. Paul juoksi kaupunkiin kuulustelemaan, oliko sillä mitään tietoja tuotavana Virginiasta. Hän jäi sinne odottamaan satamaluotsia, joka tavallisuuden mukaan oli purjehtinut vastaan merelle tunnustelemaan laivaa. Tämä mies palasi vasta illalla. Hän kertoi kuvernöörille, että laiva, josta tulomerkki oli annettu, oli *Saint-*

Géran, kantava seitsemänsataa tonnia ja päällikkönään kapteeni Aubin; että se oli vielä neljän peninkulman päässä maasta ja laskisi vasta seuraavan päivän iltapuolella Port-Louis'n satamaan, jos tuuli olisi suotuisa. Tällöin oli vielä ilma aivan tyven. Luotsi jätti kuvernöörille kirjeet, jotka laiva oli tuonut Ranskasta. Niistä oli yksi rouva de La Tourille, Virginian käsialalla kirjoitettu. Paul sen heti sieppasi, suuteli sitä innostuneena, pisti sen taskuunsa ja juoksi kotiinsa. Jo kaukaa nähtyään omaisensa, jotka odottivat hänen palaamistaan Jäähyväisten kalliolla, heilutti hän kirjettä korkealla ilmassa, voimatta puhua sanaakaan; ja heti kokoutuivat kaikki rouva de La Tourin majaan saamaan selkoa kirjeen sisällöstä. Virginia kertoi siinä äidillensä, miten pahasti isotätinsä oli menetellyt hänen suhteensa, ensin tahtoen naittaa hänet väkisin, sitte tehden hänet perinnöttömäksi ja viimein lähettäen hänet takasin sellaiseen aikaan, jolloin hän voi saapua Isle de Franceen vasta myrskyisenä vuodenaikana; turhaan oli hän koettanut lepyttää tättään muistuttamalla missä kiitollisuudenvelassa hän oli äidilleen ja lapsuudentuttavilleen, mutta oli häntä vain pidetty puolihupsuna tyttönä, jonka pää oli sekasin romaanihaaveista; hänen hellin toiveensa oli nyt vain saada nähdä ja syleillä rakkaita omaisiaan, ja olisi hän tyydyttänyt tämän halunsa jo samana päivänä, jos kapteeni olisi sallinut hänen astua luotsin veneeseen. Tämän oli kapteeni kuitenkin kieltänyt, koska maihin oli vielä pitkältä ja meri aaltoili vahvasti, vaikka ilma olikin tyyni.

Tuskin oli kirje saatu luetuksi, kun koko perhe riemuiten huusi: "Virginia on tullut!" Emännät ja palvelijat, kaikki halailivat toisiansa. Rouva de La Tour sanoi Paulille: "Rakas poikani, käy sinä ilmoittamaan naapurillemme Virginian tulosta." Samassa Domingo sytytti tulisoihdun ja läksi Paulin kera astumaan minun asuntoani kohti.

Kello saattoi olla kymmenen tienoilla illalla. Olin juuri sammuttanut lamppuni ja käynyt levolle, kun mökkini seinäraoista näin tulen välkkyvän metsässä. Pian sen jälkeen kuulin Paulin äänen kutsuvan minua. Nousin vuoteeltani ja olin tuskin saanut vaatteet päälleni, kun Paul hurjana ilosta ja aivan hengästyneenä syöksyi kaulaani sanoen: "Lähtekäämme, lähtekäämme pian, Virginia on tullut takasin! Menkäämme satamaan, sillä laiva voi laskea sinne jo päivän koittaissa."

Paikalla lähdimme matkaan. Kulettuamme Pitkänvuoren sivulla olevan metsän halki ja astuessamme Pamplemuussen tietä pitkin satamaan päin, kuulin jonkun käyvän jälessämme. Se oli muuan nekeri, joka astui eteenpäin nopein askelin. Hänen saavuttuaan meidän kohdallemme, kysyin mistä hän tuli ja minne hänellä oli niin kiire. Hän vastasi: "Tulen siitä saaren piirikuonasta, jota kutsutaan Kultahiedan rannikoksi, ja on minut lähetetty ilmoittamaan kuvernöörille, että eräs Ranskasta tullut laiva on laskenut ankkuriin Ambra-saaren kohdalla. Se ampuu tykinlaukauksia pyytäen apua, sillä meri käy hyvin rajusti." Näin puhuttuaan mies jatkoi matkaansa sen enempää enää seisahtumatta.

Minä sanoin silloin Paulille: "Käykäämme Kultahiedan piirikuntaan Virginialle vastaan; tästä on sinne vain kolmen peninkulman matka." Ohjasimme siis kulkumme saaren pohjoisosaan päin. Oli vallan tukehuttavan kuuma. Kuu oli noussut taivaalle, ja sen ympärillä nähtiin kolme suurta mustaa kehää. Taivas oli hirvittävän pimeä. Tiheään välähteleväin salamain valossa näkyi paksuja, synkkiä ja matalalla liiteleviä pilvenröykkiöitä, jotka kulkivat mereltä päin saaren keskustaa kohden suurella nopeudella, vaikkei maalla tuntunut tuulen hiventäkään. Astuessamme eteenpäin olimme kuulevinämme etäältä ukkosen jyrinää; mutta tarkemmin sitä kuunneltuamme erotimme tykinlaukauksia, joita kaiku monin kerroin toisteli. Tuo kaukainen ampuminen ja taivaan kaamea näky saivat minut pelosta värisemään. En voinut enää epäilläkään ampumisen olevan hätämerkkinä vaarassa olevasta laivasta. Puoli tuntia myöhemmin emme sitä enää kuulleet; mutta tämä vaikeneminen tuntui minusta vielä kammottavammalta kuin edellä käynyt haikea jylinä.

Me joudutimme kulkuamme virkkamatta sanaakaan ja tohtimatta ilmaista toisillemme pahoja aavistuksiamme. Keskiyön aikaan saavuimme vallan hiestyneinä Kultahiedan rannikolle. Aallot särkyivät rantaa vastaan huumavalla pauhulla, peittäen kalliit ja lakeat hietasärkät häikäisevän valkealla vaahdolla ja säkenöitsevillä kipenillä. Vaikka olikin pilkko pimeä, erotimme tuossa fosforinhohteisessa valaistuksessa kalastajaveneet, jotka olivat vedetyt korkealle hiekalle.

Jonkun matkan päässä täältä näimme metsän reunalla valkean, jonka ympärille joukko saarelaisia oli kokoutunut. Kävimme sinne levähtämään ja odottamaan päivännousua. Siinä nuotion ääressä istuessamme kertoi muuan miehistä meille, että hän iltapuolella päivää oli nähnyt ulapalla laivan, jota aallot ajelivat saarta kohden, ja että hän pari tuntia auringonlaskun jälkeen oli kuullut tykillä ammuttavan hätämerkkejä, mutta että meri oli aaltoillut niin ankarasti, ettei hän ollut voinut lähteä veneellä apuun; pian sen jälkeen oli hän ollut näkevinään lyhtyjä laivalla sytyttävän, jossa tapauksessa hän pelkäsi sen niin lähelle rantaa tultuaan joutuneen maan ja pienen Ambra-saaren väliin, jota mahdollisesti oli pitänyt Mire-keilana, minkä ohi Port-Louis'hiin pyrkivät laivat kulkevat. Jos niin oli laita, mikä kertojan mielestä ei kuitenkaan ollut aivan varmaa, niin uhkasi laivaa nyt mitä suurin vaara. Muuan toinen saarelainen puuttui puheeseen ja sanoi useat kerrat kulkeneensa sillä salmella, mikä erottaa Ambra-saaren mantereesta; ja tarkoin koeteltuaan sen pohjaa arveli hän sen olevan aluksille yhtä turvallisen ankkuroimispaikan kuin mikä satama hyvänsä. "Uskaltaisimpa viedä sinne kaiken tavarani", lisäsi hän, "ja nukkua siellä yhtä turvallisesti kuin ikinä maalla." Muuan kolmas väitti mahdottomaksi, että laiva olisi tunkeutunut tuohon salmeen, johon tuskin purjeveneetkään voivat kulkea. Hän vakuutti nähneensä laivan ankkuroivan Ambra-saaren toiselle puolelle, niin että se, jos tuuli nousisi aamulla, voisi pyrkiä sieltä joko ulos ulapalle tai sisään satamaan. Vielä useat toisetkin saarelaiset ilmaisivat eroavia mielipiteitään. Heidän napistessa ja kiistellessä keskenään, kuten laiskain kreolien tapana on, istuimme me, Paul ja minä vallan äänettöminä. Pysyimme siinä alallamme aina päivän koittoon asti; mutta taivaalla säteili vielä liian vähän valoa, jotta olisimme voineet mitään erottaa merellä, joka muutenkin oli sumun peittämä; etäällä näimme ainoastaan mustan pilventapaisen, jonka sanottiin olevan Ambra-saari, noin neljän peninkulman päässä mantereesta. Tällä hämyisellä päivällä hämötti silmiin vain niemi jolla istuimme ynnä muutamia vuorenhuippuja saaren sisäosasta päin, jotka toisinaan ilmestyivät näkyviin niitä ympäröivien pilviverhojen keskeltä.

Seitsemän aikaan aamulla kuulimme rummunpärinää metsästä. Kuvernööri, herra de La Bourdonnoye, saapui ratsain paikalle mukanaan komennuskunta pyssysotureita ynnä suuri joukko saaren asukkaita ja orjia. Hän asetti väkensä rannalle ja komensi sen ampumaan yhteislaukauksen. Tuskin oli tätä käskyä noudatettu, kun merellä näimme valonleimauksen, jota heti seurasi tukinjyrinä. Siitä päätimme laivan olevan vain vähän matkan päässä meistä ja aloimme juosta kaikin sille taholle, josta olimme nähneet sen antavan hätämerkin. Silloin erotimme sumun halki ison laivan rungon ja raakapuut. Olimme sitä niin lähellä, että laineitten pauhinasta huolimatta kuulimme päällikön vihellyspillillään komentavan liikkeitä ja merimiesten kolme kertaa huutavan "*Eläköön kuningas!*" — mikä on ranskalaisten tunnussana niin hyvin suurimmissa vaaroissa kuin hilpeimmässä ilossakin, ikään kuin he vaarojen keskellä kutsuisivat avuksi tai tahtoisivat sillä todistaa olevansa alttiit menemään vaikka kuolemaan hänen edestään.

Siitä hetkestä alkaen, kun *Saint-Gérant* oli huomannut meidän lähestyvän sitä auttamaan, ampui se laukauksen joka kolmas minuutti. Herra de La Bourdonnoye teetti isoja rovioita vierekkäin pitkin rantaa ja lähetti kokoomaan lähiseudun asujamilta ruokatarpeita, palkkeja, köysiä ja tyhjiä tynnyreitä. Pian nähtiinkin parvi Kultahiedan ja Flanquen piirikuntain väestöä sekä Rempart-virran varrella asujia saapuvan, mukanaan neekeriorjia, jotka toivat ruokavaroja ja köysiä. Muuan saarelaisten vanhimmista astui kuvernöörin tykö lausuen hänelle: "Herra, olemme kaiken yötä kuulleet kumeara jyllinää vuoristosta; metsissä värisevät puiden lehdet, vaikkei tuulta tunnu; merilinnut pakenevat suoraan maalle; varmaankin

tietävät nämä merkit hirmumyrskyn tuloa." — "Tietäkööt vain, ystäväiseni", sanoi kuvernööri, "me olemme varustautuneet sitä vastaanottamaan ja arvattavasti laivaväki myöskin."

Todellakin tuntuivat kaikki enteet tietävän rajuilman lähestymistä. Pilvet, joita nähtiin suoraan taivaslaella, olivat keskeltä kamalan mustia ja reunoilta vaskenkarvaisia. Ilma kajahteli kajavain, fregattilintujen ja monilukuisten muiden merilintujen kirkunasta, jotka pimeydestä huolimatta tulivat kaikilta taivaanääriltä etsimään turvaa saarella.

Kello yhdeksän paikoilla aamulla kuultiin meren puolelta hirmuista kohinaa, aivan kuin suunnaton vedenpaljous yhdessä ukkosen jylinän kerällä olisi syössyt alas vuoren rinteiltä. Kaikki huusivat yhtä kurkkua: "Hirmumyrsky tulee!" Ja samassa silmänräpäyksessä pyyhkäsi kauhea tuulispää pois sumupilven, joka oli Ambra-saarta ja -salmea verhonnut. *Saint-Géran* tuli silloin selvästi näkyviin; sen kansi oli täynnä väkeä, raakapuut ja mastokorit olivat alasotetut, lippu liehui puolimastossa, ja neljä ankkuritouvia oli edessä ja yksi pidättimenä perässä. Se oli käynyt ankkuriin Ambra-saaren ja mantereen väliseen salmeen, tällä puolen niitä hiekkasärkkiä, jotka vyön tavoin paartavat Ile de Francea ja joiden lävitse se oli tunkeutunut muuatta väylää myöten, jolla ei mikään toinen laiva ennen ollut uinut. Se käänsi keulansa aaltoja vastaan, jotka vyöryivät aavalta mereltä päin; ja joka kerran kun hyökylaine löi sisään kanavaan, kohosi sen kokka vallan pystyyn, niin että köli tuli näkyviin, peräpuolen painuessa samasta liikkeestä alas syvyyteen aina ylimmäistä reunaparrastaan myöten, niin että se näytti uppoavan. Tässä asemassa, kun tuuli ja laineet ajoivat maata kohden, oli sen yhtä mahdoton palata takasin samaa tietä jota oli tullut, kuin katkasemalla ankkuriköytensä laskea maihin rannalle, josta matala, kareja täynnä oleva pohja sen erotti. Jokainen rannikkoa vasten pirstautuva aalto kulki kohisten aina lahdelmien pohjiin asti ja viskasi piikiviä enemmän kuin viisikymmentä jalkaa etäälle maalle; sitte takasin vetäytyessään se paljasti suuren osan rannikon pintaa, josta vei mukanaan vyöryviä kiviä kovalla ja pelottavalla jyrinällä. Meri, jota tuuli yhä kohotti, paisui paisumistaan joka hetki; koko tämän saaren ja Ambra-saaren välinen salmi oli valkean vahtovaipan peittämä, jota mahtavat aallot paikka paikoin uursivat. Tätä vaahtoa kokoutui lahdekkeisiin yli kuuden jalan paksuudelta, ja tuuli, joka veden pintaa lakasi, kuletti kuohua rannan äyräitä myöten enemmän kuin kuusi peninkulmaa ylös maalle. Noita lukemattomia valkeita vaahtohaituvia katsellessaan luuli melkein näkevänsä lumisateen lähtevän merestä. Taivaanrannalla ennustivat kaikki merkit pitkällistä myrskyä; meri näytti yhtyneen taivaanlakeen. Herkeämättä nousi hirvittävän näköisiä pilvimöhkäleitä, jotka linnun nopeudella kiisivät ylitsemme, sill'aikaa kun toiset näyttivät seisovan alallaan kuin kallioröykkiöt. Taivaan sinertävästä laesta ei näkynyt vilaustakaan; öljynkeltanen, himmeä hohde yksin valaisi kaikkia esineitä maalla, merellä ja avaruudessa.

Laivan keikkumisesta seurasi viimein, mitä saattoi pelätäkin. Ankkuritouvit katkesivat edestä, ja kun alusta enää pidätti vain takaköysi, viskautui se kallioille puolen kaapelinmitan[1] päässä rannasta. Yksi ainoa tuskallinen huudahdus kajahti keskuudestamme. Paul aikoi syöksyä mereen, mutta minä tartuin hänen käsivarteensa: "Poikani", sanoin hänelle, "aijotko hukuttaa itsesi?" — "Joko menen hänen avukseen", huudahti hän, "tai sitte kuolen." Kun epätoivo oli saattanut hänet vallan mielipuoleksi, sidoin Domingon kanssa hukkumista estääksemme hänen vyötäisilleen pitkän köyden, jonka toisesta päästä pidimme kiini. Sitte alkoi Paul rientää laivaa kohti milloin uiden, milloin kävellen hiekkasärkkiä pitkin. Välistä näytti siltä kuin pääsisi hän toiveensa perille, sillä epätasaisesti liikehtivä meri jätti aluksen toisinaan vallan kuiville, niin että sinne olisi voinut jalan astua; mutta pian palasi se takasin uudella raivolla ja peitti laivan kauhealla vesimuurilla, joka kohotti sen kölin korkealle ilmaan ja paiskasi Paul-poloisen puolikuolleena, reidet verisinä ja rinta rusennettuna, kauvas rannalle. Tuskin oli nuorukainen tullut jälleen tajuihinsa, kun hän nousi pystyyn ja riensi uudella kiihkolla laivaa kohden, jonka kylan aallot tällä välin olivat hirveillä sysäyksillään puhkaisseet. Kaikki laivalla olijat joutuivat epätoivoon pelastuksestaan ja

syöksyivät päätä pahkaa mereen, pidellen kiini irtonaisista raakapuista, palkeista, kanahäkeistä, pöydistä ja tynnyreistä. Silloin näimme kohtauksen, joka ansaitsee ikuista sääliämme. Eräs nuori neitonen ilmautui laivan takakannelle ja ojenteli käsiään nuorukaista kohden, joka teki niin rajuja ponnistuksia häntä saavuttaakseen. Se oli Virginia. Hän oli tuntenut rakastettunsa tämän rohkeudesta. Nähdessämme tuon suloisen olennon alttiiksi annettuna näin hirvittävälle vaaralle jouduimme kaikki tuskan ja epätoivon valtaan. Mutta Virginia puolestaan osotti ylevätä tyyneyttä; hän viittasi meille kädellään aivan kuin sanoakseen ikuiset jäähyväiset. Kaikki merimiehet olivat jo heittäytyneet mereen, paitsi yksi, joka vielä seisoi kannella; hän oli aivan alasti ja ruumiiltaan roteva kuin Herkules. Hän läheni Virginiaa kunnioittavasti; me näimme hänen heittäytyvän polvilleen ja yrittävän riisua neidolta vaatteet, mutta tämä vastusteli arvokkaasti ja käänsi kasvonsa pois hänestä. Silloin kuultiin katsojajoukosta epätoivoinen parahdus: "Pelastakaa hänet, pelastakaa hänet, elkää jättäkö häntä!" Mutta samassa tuokiossa vyöryi hirvittävän suuri vesivuori Ambra-saaren ja rannikon väliin ja eteni möyryten laivaa kohden, jota se uhkasi mustilla kupeillaan ja vaahtopäällä harjallaan.

[1] Kaapelinmitta 120 vanhaa syltä. Suom. muist.

Tämän kauhean näyn huomattessaan merimies yksinään hyppäsi mereen; ja Virginia, joka näki välttämättömän kuoleman edessään, kääri toisella kädellä hameensa ja laski toisen sydämmelleen; ja luoden kirkkaat silmänsä korkeuteen näytti hän todellakin enkeliltä, joka lähtee lentämään ylös taivasiinsa.

Oi sitä hirveätä päivää! Kaikki silloin hukkuivat. Meri viskasi kauvas maalle muutamat katselijoista, joita säälin tunne oli saattanut pyrkimään Virginialle avuksi, samatekuin sen merimiehenkin, joka oli tahtonut uimalla pelastaa hänet. Päästyään ilmi kuoleman kidasta lankesi tämä mies polvilleen rannan hiekalle ja lausui: "Oi Jumalani! Minun henkeni olet säästänyt; mutta mielelläni olisin sen uhrannut sen jalon neidin edestä, joka ei sallinut minun riisua häntä alasti kuten itse olin!" Domingon kanssa vedimme onnettoman Paulin ylös aallokosta; hän oli tunnotonna ja veri juoksi hänen suustansa ja korvistansa. Kuvernööri antoi hänet haavalääkärien hoitoon; ja sill'aikaa kävelimme me pitkin rannikkoa etsien, eivätkö laineet olisi tuoneet sille Virginian ruumista. Mutta kun tuuli oli äkisti kääntynyt, kuten hirmumyrskyn aikana on tavallista, suretti meitä ajatus, ettemme voisi edes osottaa tyttöparalle viimeistä kunnioitustammekaan. Jätimme tämän paikan raskaalla mielellä; ja koko haaksirikosta, jossa niin monet olivat surmansa saaneet, murehutti kaikkia vain yhden ainoan kuolema. Monet, jotka olivat nähneet tuon jalon nuoren neidon surullisen lopun, epäilivät jo Kaitselmuksen olemassaoloa; sillä onnettomuuksia tapahtuu maailmassa niin hirveitä ja vallan ansaitsemattomia, että viisaankin ihmisen luottamus alkaa horjua.

Tällä välin oli Paul, joka alkoi tulla tuntoihinsa, saatettu erääseen naapuritaloon, kunnes hän kykenisi siirrettäväksi omaan kotiinsa. Minä lähdin Domingon kanssa valmistamaan Virginian äitiä ja hänen ystävätärtään vastaanottamaan sanomaa tästä onnettomuudeniskusta. Tultuamme Lataniers-virran laaksoon, tapasimme siellä muutamia neekereitä, jotka tiesivät meren heittelevän paljon laivanpirstaleita vastaisella puolella olevaan lahdelmaan. Laskeusimme sinne, ja ensimmäinen esine, minkä näimme rannalla, oli Virginian ruumis. Se oli puoleksi hiekan peittämä ja makasi samassa asennossa, jossa hänen olimme nähneet hukkuvan. Hänen kasvonpiirteissään ei ollut mitään huomattavaa muutosta tapahtunut. Silmänsä olivat suljetut, mutta hänen otsallaan loisti vielä kirkas hohde; vain kalman kaamea sini oli jo sekautunut poskien kalpeihin ruusuihin. Toinen käsi piti kiini hameesta, ja toinen, jonka hän oli painanut poveansa vasten, oli pusertunut lujasti nyrkkiin ja kangistunut. Vaivalla sain sen avatuksi ja näin siinä pienen lippaan; mutta kuinka hämmästyinkään, kun tunsin sen Paulin kuvaksi, josta hän oli luvannut ei ikinä luopuvansa. Nähdessäni tämän viimeisen muiston tuon kovaonnisen tytön uskollisuudesta ja rakkaudesta

itkin katkerasti. Domingo puolestaan löi rintoihinsa ja täytti ilman haikeilla valitushuudoillaan. Kannoimme Virginian ruumiin erääseen kalastajamökkiin, missä annoimme sen köyhäin malabarinaisten huostaan, jotka myöskin pitivät huolen sen pesemisestä.

Heidän käydessään käsiksi tähän surulliseen työhön aloimme me astella kotiin päin. Siellä tapasimme rouva de La Tourin ja Margareetan rukoilemassa ja odottelemassa uutisia laivasta. Heti minut nähtyään edellinen huudahti: "Missä on tyttäreni, rakas tyttäreni, mun oma lapseni?" Arvatessaan minun vaitiolostani ja kyyneleistäni onnettomuutensa koko suuruuden vaimo parka antautui tykkänään ahdistuksen ja tuskan valtaan; hän kykeni vain huokailemaan ja nyhkyttämään. Margareeta huusi: "Missä on minun poikani, en näe poikaani!" Ja hän meni tainnoksiin. Riensimme auttamaan häntä; ja kun hän jälleen oli toipunut, vakuutin hänelle Paulin elävän ja olevan kuvernöörin hoidossa. Hän kokosi nyt kaikki voimansa vaaliakseen ystäväänsä, jota alinomaa kohtasi pitkälinen pyörrytys. Rouva de La Tourin kärsimykset tänä yönä olivat kauheat; ja niiden kestäväisyydestä tulin tuntemaan, ettei mitään murhetta voi verrata äidin tuskaan. Vähän toivuttuaan niistä hän silmäsi jäykästi ja kolkosti taivaalle. Turhaan hänen ystävättärensä ja minä pusersimme hänen käsiään, turhaan puhuttelimme häntä mitä hellimmillä hyväilynimillä; hän näytti olevan aivan tunteeton näille vanhan ystävyyskämme osoituksille, ja hänen ahdistetusta rinnastaan nousi vain sydäntäsärkeviä huokauksia.

Aamulla tuotiin Paul kotia kantotuolilla. Hän oli tullut tajuihinsa, muttei voinut virkkaa sanaakaan. Hänen yhtymisensä äitinsä ja rouva de La Tourin kanssa, jota aikaisemmin olin niin pelännyt, tekikin näihin paljon paremman vaikutuksen kuin koko minun tähänastinen huolenpito. Lohdun säde ilmestyi molempain onnettomain äitien kasvoille. He istuivat kumpikin hänen vierelleen, syleilivät ja suutelivat häntä; ja heidän kyyneleensä, joita murheen ylenpalttisuus tähän asti oli pidättänyt, saivat nyt vapaasti vuotaa. Paulkin sekotti kyyneleensä heidän kyyneleihinsä. Kun luonto täten oli näiden kolmen kovaosaisen tilaa lievittänyt, seurasi pitkälinen väsymys heidän väkivaltaista tuskaansa ja vaivutti heidät sikeään, milteipä kuolemankaltaiseen uneen.

Herra de La Bourdonnaye lähetti minulle salaa tiedon, että Virginian ruumis oli hänen käskystään tuotu kaupunkiin sieltä vietäväksi Pamplemoussin kirkkoon. Läksin sen vuoksi paikalla Port-Louis'hin, missä tapasin kaikkein piirikuntain asukkaita kokoutuneina Virginian hautajaisiin, aivan kuin olisi saari hänessä kadottanut kalleimman aarteensa. Satamassa olivat laivat vetäneet raakapuunsa ristiin ja lippunsa puolimastoon, ja tykeillä ammuttiin laukauksia aina pitkään väliaikain päästä. Krenatöörit alottivat ruumissaaton. Heidän kiväärinsä olivat lasketut, heidän pitkiin suruharsoihin verhotut rumpunsa kumahtelivat kolkosti, ja syvä alakuloisuus kuvastui noiden soturien kasvoista, jotka niin monasti ennen olivat silmää väräyttämättä kohdanneet kuoleman kasvoista kasvoihin. Kahdeksan neitoa saaren kunnioitetuimmista perheistä valkeisiin vaatteihin puettuina ja palmunoksia kädessä kantojaloavuisen toverinsa kukilla peitettyä ruumista. Pienistä lapsista kokoonpantu laulukuo seurasi heitä virsiä veisaten; sitte astuivat saaren ylhäisimmät asukkaat ja hallitusmiehet, niiden etunenässä kuvernööri, ynnä lopuksi muuta väestöä.

Näin oli hallitus saattueen järjestänyt osottaakseen kunnioitustaan Virginian hyveille. Mutta kun hänen ruumiinsa täten oli saapunut tämän vuoren juurelle, juuri näitten majojen kohdalle, joitten koko onnena hän niin kauvan oli ollut ja jotka hänen kuolemansa nyt oli tehnyt epätoivon asunnoiksi, joutui koko hautajaiskomeus hämminkiin: virret ja laulut vaikenivat, eikä koko lakeudella kuulunut muuta kuin huokauksia ja nyhkytyksiä. Nuorten tyttöjen nähtiin silloin joukottain rientävän naapurimajoista koskettelemaan Virginian ruumisarkkua huiveillaan, helminauhoillaan ja kukkaskiehkuroillaan, kunnioittaen vainajaa kuin pyhimystä. Äidit rukoilivat Jumalalta sellaista tytärtä kuin hän, pojat yhtä

uskollista lemmittyä, köyhät yhtä hellää ystävää ja orjat yhtä hyvää haltijaa.

Hautausmaalle saavuttua laskivat neekerinaiset Madagaskarista ja kafferit Mozambiquesta hedelmäkoreja arkun ympärille ja ripustivat vaatekappaleita lähellä kasvaviin puihin; Bengalista ja Malabar-rannikolta kotosin olevat hindut toivat hähkejä täynnä lintuja, joille antoivat vapauden Virginian haudalla. Siten ottivat kaikenlaiset kansanheimot osaa tämän rakastettavan olennon aikaiseen katoon; ja niin suuri oli onnettoman viattomuuden valta, että se yhdisti eri uskontoja hautansa ympärille!

Täytyi tosiaan asettaa vahteja hänen hautansa ympärille ja karkottaa etäämmälle joitakuita köyhiä tyttöjä, jotka väkisin tahtoivat syöstä hautaan, sanoen ettei heillä nyt enää ollut mitään lohtua koko maailmassa toivottavana ja että he tahtoivat kuolla yhdessä sen olennon kanssa, joka oli ollut heidän ainoa hyväntekijänsä.

Virginia haudattiin Pamplémoussin hautausmaahan, sen läntiselle sivulle, erään palmulehdon kupeelle, missä hän ennen mennessään äitinsä ja Margareetan kanssa messuun oli usein levähtänyt sen vieressä, jota silloin oli kutsunut veljekseen.

Palatessaan tästä juhlallisesta tilaisuudesta herra de La Bourdonnaye nousi ylös vuorellemme, mukanaan osa suurilukuista seuruettaan. Hän tarjosi rouva de La Tourille ja tämän ystävättärelle kaikkea apua mitä hänen vallassaan oli antaa. Hän ilmaisi muutamilla harvoilla mutta jyrkillä sanoilla paheksumisensa tuon luonnottoman tädin käytöksen suhteen; ja käyden Paulin tykö lausui hän tälle sanoja, joiden luuli häntä parhaiten lohduttavan. "Otan Jumalan todistajakseni", sanoi hän, "että aikomukseni tarkoittivat teidän ja perheenne onnea. Ystäväiseni, teidän on nyt lähdettävä Ranskaan; toimitan teille siellä paikan. Poissaollessanne tahdon pitää huolta äidistänne kuin olisi hän oma äitini." Näin sanoen hän ojensi nuorukaiselle kätensä: mutta Paul veti omansa pois ja käänsi kasvonsa muualle, jottei hänen olisi tarvinnut kuvernööriä nähdä.

Minä jäin onnettomain ystäväieni majaan antaakseni heille ja Paulille kaikkea apua mitä vain kykenin heille osottamaan. Kolmen viikon päästä voi Paul jo kävellä; mutta hänen surunsa näytti vain enentyvän samassa määrässä kuin hänen ruumiinsa voimat kostuivat. Hän ei välittänyt mistään; hänen katseensa oli tylsä, eikä hän vastannut hänelle tehtyihin kysymyksiin. Rouva de La Tour, joka oli vallan henkiheikkona sairaana, sanoi hänelle usein: "Rakas poikani, kun sinut näen, luulen näkeväni rakkaan Virginiani." Kuullessaan Virginian nimeä mainittavan hän vavahti ja siirtyi etäämmälle, huolimatta äitinsä äänestä, joka pyysi häntä pysymään ystävänsä vierellä. Hän vetäytyi yksinään puutarhaan, missä istahti Virginian kokospalmun juurelle, katsella tuijottaen lähteeseen. Kuvernöörin lääkäri, joka piti mitä hellintä huolta hänestä ja molemmista naisista, sanoi ainoan keinon tuon kolkon alakuloisuuden poistamiseen olevan, että hänen annettaisiin vastustelematta puuhata ja olla aivan omin oloinsa; muuten ei häntä voitaisi nykäistä irti itsepintaisesta vaikenemisestaan.

Minä päätin seurata lääkärin neuvoa. Heti kun Paul tunsu voimiensa taas vähän vertyvän, oli hänen ensi toimensa lähteä pois kotoa. Kun en mielelläni päästänyt häntä näkyvistäni, astuin hänen jälessään, käskien Domingon ottamaan ruokavaroja ja seuraamaan meitä. Sitä mukaa kuin nuorukainen loittoni alas tältä vuorelta, näytti hänen hilpeytensä ja voimansa uudistuvan. Hän poikkesi aluksi Pamplémoussin tielle; ja tultuaan kirkon lähellä huojuvaan bambulehtoon käänsi hän askeleensa suoraan sille paikalle, missä maa oli vielä verekseltä tallattu; siellä hän laskeutui polvillensa ja luoden katseensa korkeuteen vaipui pitkälliseen rukoukseen. Hänen käytöksensä tuntui minusta jo hyvältä enteeltä ymmärryksen palaamiseen, sillä tämä luottamus Korkeimpaan olentoon todisti, että hänen sielunsa alkoi kääntyä luonnolliseen toimintaansa. Myöskin Domingo ja minä polvistuimme hänen esimerkkiään seuraten ja rukoilimme

yhdessä hänen kanssaan. Vihdoin hän nousi pystyyn ja ohjasi kulkunsa saaren pohjoisosaan päin luomatta meihin juuri lainkaan huomiota. Kun tiesin, ettei hänelle oltu ilmoitettu mihin Virginian ruumis oli haudattu, eipä edes sitäkään, että se oli merestä nostettu, kysyin häneltä miksi hän oli rukoillut juuri bambulehdossa. "Olimmehan siellä niin usein yhdessä!" oli hänen vastauksensa.

Hän jatkoi matkaansa aina metsän reunaan asti, missä yö meidät saavutti. Siellä sain esimerkilläni hänen nauttimaan vähän ravintoa; sitte nukahdimme nurmikolle muutaman puun juurelle. Seuraavana aamuna luulin hänen päättävän palata samoja jälkiä takasin. Hän todella silmäilikin hetkisen aikaa tasangolle, missä kohosi pitkien bambukäytävien ympäröimä Pamplemoussen kirkko, ja näytti melkein tahtovan palata sinne; mutta sitte hän äkkiä poikkesi metsään, kulkien yhä pohjoista kohden. Arvasin hänen aikeensa ja koetin vaikka turhaan luovuttaa häntä siitä. Saavuimme puolenpäivän aikaan Kultahiedan piirikuntaan. Hän riensi suoraan sille kohdalle, missä *Saint-Géran* oli joutunut haaksirikkoon. Nähdessään Ambra-saaren ja sen salmen, joka nyt kimalteli peilikirkkaana, hän huudahti: "Virginia! Voi mun rakas Virginiani!" ja lankesi samassa pyörtyneenä maahan.

Domingon avulla kannoin hänet metsään, missä vaivoin saimme hänet viimein toipumaan. Heti tunnoilleen tultuaan hän tahtoi palata merenrannalle; mutta kun rukoilimme häntä hartaasti, ettei enää uudistaisi omaansa ja meidän tuskaamme näillä katkerilla muisteluilla, käänsi hän askeleensa toiselle suunnalle. Viikon kuluessa hän viimein kävi kaikissa paikoissa, missä oli lapsuudenkumppaninsa kera oleskellut. Hän kävi sillä polulla, jota pitkin tämä oli kulkenut Mustallevirrälle pyytämään armoa karanneelle orjattarelle; kävi katsomassa Kolmirinta-vuoren virtaa, jonka rannalla Virginia oli kulusta väsyneenä istahtanut, ja metsikköä, missä he olivat eksyneet. Kaikki paikat, jotka hänelle muistuttivat lemmittynsä suruja, iloja, leikkejä, aterioita ja hyväntekeväisyyttä, etsi hän uudelleen näkyviinsä; Pitkänvuoren virta, minun pieni majani, Virginian istuttama papaijapuu, nurmipenkereet, joilla tyttönen niin halusta oli juoksennellut, tienristeykset metsässä, joilla hän huviksensa oli laulellut, kaikki nämä saivat kyyneleet valumaan hänen silmistään; yksin metsän kaijutkin, jotka ennen niin usein olivat vastanneet heidän ilohuudahduksilleen, toistivat nyt vain nämä surulliset sanat: "Oi Virginia! Mun rakas Virginiani!"

Tämän hurjan kuleksijaelämän seurauksena oli, että hänen silmänsä painuivat kuopille, iho kellastui ja hänen terveytensä riutui riutumistaan. Vakuutettu kun olin, että onnettomuutemme tuntuu kahta vertaa katkerammalta entisiä iloja muistellessamme, ja että intohimomme vain kasvavat yksinäisyydessä ollessamme, päätin irrottaa onnettoman ystäväni näiltä paikoilta, jotka yhä muistuttivat hänelle kärsimäänsä tappiota; ja päätin viedä hänet sen vuoksi johonkin toiseen osaan saarta, joka tarjoisi hänen mielelleen enemmän viihdykettä. Tätä varten johdatin hänet hyvin asutuille ylängöille Williamsin piirikunnassa, joilla hän ei koskaan ennen ollut käynyt. Maanviljelys ja kauppa suo tälle saaren osalle moninaista viehätystä. Yhtäällä näimme kirvesmiehiä piiluamassa puita palkeiksi, toisaalla sahaamassa niitä laudoiksi; ajopelejä kulki edestakaisin teillä; isoja härkä- ja hevoslaumoja kävi avarilla laitumilla, ja lakealla oli tuhka tiheään ihmisasumuksia. Maaperän ylävyys salli monissa paikoin viljellä erilaisia Europan kasveja. Tasangolla nähtiin siellä täällä viljavainioita, metsänaukeamissa helotti mansikoita, ja ruusupensastot nuokkuivat teiden varsilla. Ilman vilppaus, joka vahvistaa ja karaisee hermoja, oli siellä hyvin edullinen valkoihoisille. Näille ylängöille, jotka sijaitsevat taajain metsäin paartamina saaren keskustassa, ei näkynyt merta, ei Port-Louis'ta, ei Pamplemoussen kirkkoa, sanalla sanoen ei mitään, mikä olisi Paulille muistuttanut Virginiasta. Vuoretkin, jotka Port-Louis'n puolella esiytyvät monihaaraisina, ojentavat Williamsin lakeuksia kohden vain äkkijyrkän ja suoran harjanteen, mistä kohoaa useita korkeita kartioita, joiden ympäri pilvet kokoutuvat.

Näille aukeille saatoin siis Paulin. Pidin häntä herkeämättä liikkeellä, kulkien hänen kanssaan helteessä ja

sateessa, päivin ja öin, harhaillen metsissä, uutispelloilla ja kedoilla, jotta ruumiin väsymys karkottaisi häneltä sielun surut ja hänen ajatuksensa saisivat vaihtelua näillä oudoilla seuduilla ja tuntemattomilla teillä. Mutta rakastava sydän tapaa kaikkialla rakastettunsa piirteitä. Ei yö eikä päivä, ei korpien hiljaisuus eikä ihmisasumusten vilinä, eikä edes aikakaan, joka hälventää niin paljon muistoja, voinut häneltä riistää armaansa kuvaa. Rakastaja on kuin magneettineula, joka, vaikka sitä kuinka pyörittäisi, lepoon tultuansa aina kääntyy sitä puoleensa vetävää napaa kohden. Kun keskellä Williamsin aukeita eksytyämme kysyin Paulilta: "Minne nyt menemme?" — kääntyi hän pohjoista kohti ja vastasi: "Tuolla päin ovat kotoiset vuoret, käykäämme sinne."

Näin hyvin, että kaikki hänen huvittamiseen käyttämäni keinot olivat turhat, ja ettei minulla ollut muuta neuvoa kuin yksinkertaisen ymmärryksen voimalla käydä itse hänen intohimoansa ahdistamaan. Vastasin siis hänelle: "Niin, siellä ovat vuoret, joilla armas Virginianne asui, ja kas tässä on kuva minkä hänelle annoitte ja mitä hän kuolemansa hetkellä kantoi sydämmellänsä, joka viimeiseen asti sykki vain teille." Näin sanoen ojensin hänelle sen pienen kuvan, jonka hän oli lahjoittanut Virginialle Kokospalmujen lähteellä. Kun Paul sen äkkäsi, välähti poloisen silmässä hurja ilo. Hän sieppasi kuvan laihuneisiin käsiinsä ja kohotti sen huulillensa. Hänen rintansa puristui kokoon, ja hänen veristyneistä silmistään alkoi tippua kyyneleitä, vaikkei hän voinutkaan itkeä.

Lausuin silloin hänelle: "Rakas poikani, kuuntelettehan nyt tyynesti minua, joka olen teidän ystävänne, joka olin Virginian ystävä ja joka keskellä unelmianne ja toiveitanne on koettanut terästä mieltänne elämän odottamattomien vastuksien varalta. Miksi oikeastaan itkette niin haikeasti? Omaako vahinkoanne? Vai Virginianko onnettomuutta?

Ehkäpä omaa vahinkoanne? Niin, kieltämättä on se suuri, sillä olette kadottanut työistä armainman, josta olisitte saanut mitä oivallisimman vaimon. Hän oli uhrannut omat etunsa teidän etujenne tähden ja piti teidän omistamista tähdellisempänä kuin rikkautta, oman kultaisen hyveensä ainoana palkintona. Mutta mistä tiedätte, vaikka tämä olento, jonka omistamisesta toivoitte sulaa onnea, olisikin tullut olemaan teille lähteenä loppumattomiin kärsimyksiin? Hän oli varaton ja perinnöttömäksi tehty; teillä ei tulevaisuudessa muuta jaettavaa hänen kanssaan kuin kätenne työ. Ranskassa saamansa kasvatusta oli tehnyt hänen terveytensä hennommaksi, ja vaikka onnettomuutensa olisi hänen mieltään rohkaissutkin, niin olisitte saanut nähdä hänen päivä päivältä riutuvan koettaessaan suorittaa taloutenne väsyttäviä töitä. Kun hän sitte olisi synnyttänyt teille lapsia, olisivat teidän kummankin vaivat vain enentyneet kokiessanne ilman palvelijain apua ylläpitää vanhoja vanhempianne ja yhä lisäytyvää perhettä.

Vastannette minulle ehkä: Kuvernööri olisi kyllä meitä auttanut. Mutta mistä tiedätte tällaisessa siirtomaassa, missä niin usein hallitusmiestä vaihdetaan, saatavan aina herra de La Bourdonnayen tapaisia miehiä? Voisihan tänne tulla epäsiiveellisiä ja tunnottomia kuvernöörejä, joilta puolisonne jotain niukkaa apua saadakseen kenties olisi ollut pakotettu luopumaan siveydestään. Jos hän silloin olisi horjahtanut, olisitte tullut perin säälittäväksi ihmiseksi; jos hän vankkana olisi pysynyt, olisitte yhä jääneet köyhyyteenne, kiittäen vain onneanne, jos ei teidän olisi vaimonne hyveen ja kauneuden vuoksi tarvinnut kärsiä vainoa juuri niiden puolelta, joiden suojelukselle olitte luottanut!

Minulle olisi kuitenkin jäänyt se onni, sanotte kenties, että rikkauksista riippumatta olisin saanut suojella armasta olentoa, joka olisi liittynyt minuun sitä kiinteämmin mitä heikompi itse on; lohduttaa häntä omilla suruillani, ilahuttaa häntä alakuloisuudellani ja enentää rakkauttamme keskinäisillä kärsimyksillämme. Epäilemättä tuottavat tällaiset katkerat hovit hyveelle ja rakkaudelle suloista nautintoa. Mutta Virginiaa ei enää ole, ja teille on jäänyt vain ne, joita hän teitä lähinnä enimmäkseen rakasti, nimittäin äitinne ja hänen

äitinsä, jotka hillitön surunne pian vie hautaan. Pitäkää siis onnenanne, että saatte olla heille aina avuksi, niinkuin rakas vainajakin oli. Poikani, hyväntekeväisyys on hyveen onni, mitään varmempaa ja ylevämpää onnea ei maan päällä tavata. Huvit, lepo, heikumallisuus, ylellisyys ja kunnia eivät ole luodut ihmisen, heikon ja horjuvan matkamiehen, päämääräksi. Näettehän miten yksi ainoa askel rikkautta saavuttaaksemme on syössyt meidät kaikki turmiosta toiseen. Asetuitte kyllä sitä vastaan, se on totta; mutta ken ei olisikaan luullut Virginian matkan päättyvän omaksi ja teidän onneksenne? Rikkaan ja iäkkään omaisen kutsut, viisaan kuvernöörin neuvot, koko siirtokunnan yleinen mielipide ynnä hurskaan papin innokkaat kehotukset ja vaikutusvalta ovat ennakolta määränneet Virginian onnettomuuden. Siten riennämme kohti turmiotamme juuri niiden viisauden eksyttäminä, jotka kohtalojamme hallitsevat. Parempi epäilemättä olisi, ettemme usko emmekä luota petollisen maailman houkutuksiin ja toivoihin. Mutta sittekin, kaikkien niiden ihmisten joukossa, joiden näemme noilla kedoilla niin ahkerasti työskentelevän; niiden joukossa, jotka Intiasta onneansa etsivät, tai jotka kotonansa Europassa huoletta nauttivat työnsä hedelmiä; kaikkien näiden joukossa ei ole ainoatakaan, joka ei jonakin päivänä voisi kadottaa kalleimpansa: arvonsa, rikkautensa, vaimonsa, lapsensa ja ystävänsä. Useimmat saavat vielä vahinkonsa lisäksi katkeran muiston omasta tyhmyydestänsä. Mutta mitä teihin tulee, ei teillä ole mitään itseänne vastaan muistutettavaa. Olette uskollisesti pitänyt lupauksenne; nuoruuden kukoistuksessannekin olette säilyttänyt viisaan järkevyyden ettekä horjahtanut pois luonnollisesta tunteestanne. Teidän aikomuksenne yksin olivat lailliset, sillä ne olivat puhtaat, yksinkertaiset ja itsekkäisyydestä vapaat; sillä teillä oli Virginiaan jumalalliset oikeudet, joille ei mikään rikkaus voi olla vastapainona. Olette kadottanut hänet; mutta siihen ei ollut syynä teidän varomattomuutenne, ahneutenne tai väärä viisautenne, vaan niin tahtoi Jumala, joka muitten ihmisten intohimojen kautta riisti teiltä rakkautesanne esineen; Jumala, jolta saatte kaikki; joka näkee parhaiten mikä teille on soveliasta, ja jonka viisaus ei jätä teille yhtään katumuksen eikä epätoivon sijaa, mitkä muuten seuraavat niitä onnettomuuksia, joihin itse olemme olleet syypäät.

No niin, voitte siis onnettomuudessannekin sanoa itsellenne: minä en ole ansainnut sitä. Onko se sitte Virginian kova kohtalo, hänen surkea loppunsa tai nykyinen tilansa, jota surette? Hän on saanut kohtalon, joka on ylhäisen syntyperän, kauneuden jopa kuningasvaltojenkin osana. Ihmisen elämä kaikkine rientoinensa on verrattava torniin, jonka huippuna on kuolema. Jo syntyessään hän on tuomittu kuolemaan. Onnellinen hän, joka pääsi tämän elämän siteistä ennen äitiänsä, ennen teidän äitiänne ja ennen teitä itseännekin, joka siis säästyí monesta kuolemasta ennen omaansa.

Kuolema, rakas poikani, on hyväksi kaikille ihmisille; se on sitä levotonta päivää seuraava rauhaisa yö, jota kutsumme elämäksi. Kuoleman unessa nukahtavat ainiaaksi kaikki taudit, kaikki murheet ja tuskat, kaikki pelot, jotka alati häiritsevät meitä, kovaonnisia eläviä. Tarkastelkaa niitä ihmisiä, jotka teistä näyttävät onnellisimmilta, ja saatte nähdä heidän ostaneen näennäisen onnensa hyvinkin kalliista: yleisen kunnioituksen ovat he saavuttaneet vallanalaisiaan pahoin pitelemällä, rikkautta terveytensä menetyksellä, rakkauden niin harvinaisen onnen yhtämittäisilla uhrauksilla; ja usein he toisten hyväksi pyhittämän elämänsä lopulla saavat nähdä vain vääriä ystäviä ja kiittämättömiä sukulaisia ympärillään. Mutta Virginia oli onnellinen aina viimeiseen hetkeensä saakka. Hän oli onnellinen meidän keskuudessamme eläissään ja luonnon hyvyttä nauttiessaan; kaukana meistä eläissään oli hän siveytensä kautta onnellinen; ja vieläpä sinä hirveänä hetkenä, jolloin näimme hänen hukkuvan, oli hän yhä edelleenkin onnekas. Sillä ajatellessaan koko siirtokuntaa, jossa hänen kuolemansa synnytti yleistä toivottomuutta, tai teitä, joka niin rohkeasti pyritte hänen avukseen, näki hän olevansa kallio kaikille. Häntä rohkaisi iankaikkisuuden kynnyksellä muisto viattomasta elämästään; ja vaaran hetkellä hän osottikin ylevätä uljuutta, jonka taivas suo palkinnoksi vain jaloavaiselle ihmiselle. Hän kohtasi kuolemaa kirkkaalla katseella.

Poikani, Jumala antaa hyveen kestää kaikenlaisia elämän koetuksia, näyttääkseen miten se yksistään voi hyväkseen käyttää ja löytää niistä onnea ja kunniaa. Kun hän sille aikoo valmistaa katoamatonta mainetta, asettaa hän sen isolle näyttämölle ja antaa sen taistella kuoleman kanssa; silloin on sen rohkeus oleva muille esimerkkinä, ja muisto sen onnettomuudesta saa ikuisen muistomerkin jälkimaailman kyyneleissä. Nämä ovat sen katoamaton muistopatsas maailmassa, jossa kaikki muu on katoavaista, yksin kuningastenkin muistot, jotka pian haudataan ikuiseen unhoon.

Virginia elää vielä. Poikani, te näette miten maailmassa kaikki vaihtuu, muttei mikään häviä olemattomiin. Ei mikään inhimillinen taito kykene tekemään tyhjäksi pienintäkään aineen osaa; olisiko silloin mahdollista, että se mikä on järjellistä, tunteellista, rakastavaa, hyveellistä ja uskonnollista katoaisi, koska alkuaineetkin, joista se on kokoonpantu, ovat häviämättömiä? Ah, jos Virginia kerran oli onnellinen meidän parissamme eläissään, kuinka paljon onnellisempi hän nyt onkaan! Jumala on olemassa; koko luonto hänestä ilmottaa; minun ei ole tarvis sitä teille todistaa. Vain ihmisten oma pahuus saa heidän kieltämään tämän totuuden, jota he pelkäävät. Tietoisuus hänestä asuu sydämessänne, samoin kuin hänen tekonsa silmienne edessä. Luuletteko hänen siis jättävän Virginian palkitsematta? Luuletteko ettei sama voima, joka oli pukunut tämän ylevän sielun niin kauniiseen muotoon, missä tunsitte välkähdyksen jumalallisesta taiteesta, olisi voinut pelastaa hänet aaltojenkin vallasta? Luuletteko, ettei hän, joka ohjaa ihmisten katoavaista onnellisuutta teille tuntemattomilla laeilla, voisi valmistaa uutta onnellisuutta Virginialle toisilla laeilla, joita yhtä vähän tunnette? Jos syntyessämme jo olisimme kenneet ajattelemaan, olisimmeko silloin osanneet luoda itsellemme kuvaa vastaisesta olostamme täällä? Ja voimmeko nyt, tässä hämärässä ja katoovaisessa elämässä, edeltäksin arvata kohtaloamme toisella puolen hautaa, jonka kautta meidän on lähteminen täältä? Tarvitseeko Jumala ihmisten tavalla tätä pientä maapalloa viisautensa ja laupeutensa näyttämöalaksi; eikö hän voi pitentää ihmiselämää tuonelan uksia etemmäksi? Valtameressä ei ole ainoatakaan vesipisaraa, joka ei olisi täynnä meidän hyväksemme luotuja eläviä olentoja: eiköhän myöskin noiden päämme päällä kiertävien tähtien joukossa ole yhtään, joka kuuluisi meille? Mitä, eikö siis jumalallista viisautta ja hyvyttä muualla löytyisi kuin vain meidän keskuudessamme? Eikö noilla epälukuisilla, kimaltelevilla taivaankappaleilla ja noissa loppumattomissa valomerissä niiden ympärillä, missä ei mitkään myrskyt raivoa eikä yöt milloinkaan pimitä, olisi muuta kuin rajaton avaruus ja iankaikkinen tyhjyys! Jos kerran me, jotka emme itsellemme ole mitään antaneet, uskallamme asettaa rajoja sille voimalle, jolta olemme kaiken saaneet, emmekö silloin voi uskoa olevamme täällä hänen valtakuntansa rajoilla, missä elämä taistelee kuoleman kanssa ja viattomuus hirmuvaltiuden kanssa!

Epäilemättä on jossakin paikka, missä hyve saa palkkansa. Virginia on nyt onnellinen. Ah, jos hän nyt autuaitten enkelien parista voisi puhella kanssanne, sanoisi hän teille samat sanat kuin pois lähteissänsä: Oi Paul, elämä on vain koettelemusta! Minut on löydetty uskolliseksi luonnon, rakkauden ja siveyden laille. Matkasin merten yli totellakseni vanhempaini tahtoa, hylkäsin rikkaudet pysyäkseeni lujana lupauksissani, ja uhrasin mieluummin henkeni kuin olisin loukannut kainouttani. Taivas on nähnyt minun täydellisesti elämänjuoksuni täyttäneen. Olen ijäksi päässyt köyhyydestä, panetteluista, myrskyistä ja muiden tuskia näkemästä. Mikään niistä onnettomuuksista, jotka ihmisiä pelottavat, ei enää koskaan tavota minua; — ja sinä minua kuitenkin surkuttelet! Olen puhdas ja muuttumaton kuin valonsäde; ja sinä kutsut minua takaisin elämänyöhön! Oi Paul, rakas ystäväni, muistele niitä onnen päiviä, jolloin varhaisesta aamusta alkaen nautimme taivaallista autuutta, nousten auringon kanssa noiden vuorten huipuille ja loitoten sen säteiden kera metsiemme poveen! Me tunsimme ihastusta, jonka syytä emme osanneet selittää. Viattomuudessamme toivoimme olevamme pelkkinä silminä, jotta täydellisesti voisimme juoda aamuruskon rikkaita värejä; pelkkänä haistina, voidaksemme nauttia kaiken kukkastemme tuoksun; pelkkinä korvina, kuullaksemme lintujemme tuhatääniset laulelot; ja pelkkänä sydämenä, voidaksemme

oikein kiittää Luojan hyvyttä näissä teoissaan. Nyt kun istun sen ihanuuden lähteellä, josta kaikki mitä maan päällä on suloista saa alkunsa, — nyt mun sieluni näkee, nauttii, kuulee ja koskettaa välittömästi kaikkea, mitä ennen saattoi tuntea vain aistimien avulla. Ah, mikä kieli voisikaan sanoin kuvata näitä ikuisen aamuruskon kultaamia ihania rantoja, missä nyt iankaikkisesti asun? Kaikesta minkä ääretön voima ja taivaallinen laupeus on voinut luoda lohduttaakseen kovaosaista olentoa; kaikesta mitä lukemattomien samaan onneen yhdistettyjen olentojen ystävyys voi tehdä suloisen sopusoinnun rakentamiseksi — kaikesta tästä me häiritsemättä nautimme. Kestä siis kärsivällisesti kannettavaksesi pantu koettelemus, korottaaksesi siten Virginiasi onnea rakkaudellasi, jolla ei enää rajoja ole, ja avioliitollamme, jonka soihdut eivät milloinkaan sammu. Täällä olen tyydyttävä kaipauksesi, täällä kuivaava kyyneleesi. Oi ystäväni! Oi mun nuori puolisoni! Ylennä sielusi iankaikkisuutta kohden, jotta jaksaisit kestää hetken kärsimykset!"

Oma liikutukseni esti minua enempää puhumasta. Paul, joka silmäili jäykästi minua, huudahti: "Häntä ei ole enää! Häntä ei ole enää!" Ja pitkälinen voimattomuus seurasi näitä tuskallisia sanoja.

Vihdoin viimein toivuttuaan hän virkkoi: "Koska kuolema on hyväksi ja Virginia on onnellinen, tahdon minäkin kuolla yhtyäkseni Virginian kanssa". Siten minun lohdutukseni vain enensi hänen epätoivoaan. Tunsin olevani kuin mies, joka koettaa pelastaa aaltojen kuohusta ystävänsä, joka ei itse tahdo uida. Hän oli tuskansa alle tykkönään uponnut. Voi sentään! Varhaisimman nuoruuden aikana kestetyt onnettomuudet vain valmistavat ihmistä astumaan elämään, mutta sellaisia ei Paul ollut ollenkaan saanut kokea.

Minä saatoin häntä takasin kotiinsa. Siellä tapasin hänen äitinsä ja rouva de La Tourin vielä heikompina kuin lähtiessämme. Margareeta varsinkin oli riutunut. Vilkkaat luonteet liukuvat helposti vähäisten huolien harjalla, mutta kestävät vähimmän elämän suurissa suruissa. Hän virkkoi minulle: "Voi, hyvä naapurini! Olin viime yönä näkevinäni Virginian valkeisiin vaatteihin puettuna käyskentelevän keskellä vehmaita lehtikujia ja ihania puutarhoja. Hän sanoi minulle: Nautin nyt kadehdittavaa onnea. Sitten hän hymyssä suin läheni Paulia ja vei hänetkin pois mukanaan. Kun koetin pidättää poikaani, huomasin itsekin jättäväni maan ja seuraavani häntä, tuntien sydämissäni sanomatonta suloa. Kun tahdoin lausua jäähyväiset ystävättärelleni, näin hänenkin Marin ja Domingon kera seuraavan meitä. Mutta mikä minua enin ihmetyttää on se, että myöskin rouva de La Tour on samana yönä nähnyt unessaan aivan samanlaisia tapauksia."

Vastasin hänelle: "Rakas ystäväni, minä uskon, ettei maailmassa mitään tapahdu ilman Jumalan sallimusta. Unetkin joskus lausuvat totuuden."

Rouva de La Tour todella kertoikin minulle aivan samallaisesta unesta, jonka hän samana yönä oli nähnyt. En ollut kummassakaan naisessa koskaan nähnyt mitään merkkiä taikauskoisuudesta; sen vuoksi heidän unennäköjensä yhdenlaisuus minuun niin vaikutti, etten epäillyt lainkaan niiden toteenkäymistä. Onhan sellainen mielipide, että totuus meille joskus ilmaiseikse unessa, ollut hyvin laajalle levinnyt kaikissa maailman kansoissa. Muinaisajan suurimmatkin miehet ovat luottaneet niihin; niiden joukossa Aleksanteri Suuri, Cæsar, molemmat Scipiot, molemmat Catot ja Brutus, jotka eivät suinkaan olleet mitään heikkoja henkiä. Vanha ja Uusi Testamentti sisältää suuren joukon esimerkkejä unennäöistä, jotka ovat käyneet toteen. Itse puolestani ei minun tarvitse tähän hakea todistuksia kauvempaa kuin omasta kokemuksestani; ja useammin kuin kerran olen huomannut, että unet ovat jonkun korkeamman, meistä huoltapitävän hengen ilmoituksia. Mahdotonta on järkisyillä vastustella tai puolustella ilmiöitä, jotka ovat yläpuolella ihmisjärjellä arvosteltavaa piiriä. Jos kumminkin ihmisjärki on vain kuvainen Jumalan viisaudesta, ja edellinen voi salaisilla välikappaleilla lennättää ajatuksensa maailman ääriin saakka, niin miksei koko

maailmankaikkisuutta kaitseva järki voisi käyttää samanlaisia välikappaleita samaan tarkotukseen? Ystävä lohduttaa ystäväänsä kirjeellä, joka kulkee monien valtakuntain läpi, halki kansakuntain vimmaisten kiistojen, ja tuottaa iloa ja toivoa yhdelle ainoalle ihmiselle; miksikäs ei sitte itse viattomuuden kaikkivaltias suojelija voisi jotakin salaista tietä rientää avuksi hurskaalle sielulle, joka asettaa toivonsa häneen ainoaan? Onko hänen ehkä tarvis käyttää ulkonaisia välikappaleita tahtonsa toimittamiseen, hänen joka sisäisellä voimalla vaikuttaa lakkaamatta kaikissa luomuksissaan?

Miksi siis epäilisimme unia? Elämä kaikkine katoavine ja turhine pyrintöineen — onko sekään muuta kuin unta?

Olkoon tämän laita miten hyvänsä; kovaonnisten ystäväini uni kävi pian toteen. Paul kuoli kahden kuukauden perästä rakkaan Virginiansa jälkeen, jonka nimeä hän lakkaamatta toisteli. Margareeta näki loppunsa lähestyvän viikon päästä poikansa kuoleman jälkeen, ja niin iloisella mielellä kuin vain hurskas voi kuolemaa kohdata. Hän otti mitä hellimmät jäähyväiset rouva de La Tourilta, "toivoen pian yhdyttävän ihanassa iankaikkisuudessa", kuten sanansa kuuluivat. "Kuolema on suurin hyvätyö", lisäsi hän; "sitä tulee ihmisen toivoa itsellensä. Jos elämä on rangaistus, on toivottava sen loppua; jos se on koettelemus, niin on rukoiltava sitä lyhyeksi."

Hallitus piti huolta Domingosta ja Marista, jotka eivät enää kyenneet palvelemaan, eivätkä eläneetkään kauvan emäntäinsä jälkeen.

Fidele parka riutui surusta melkein heti isäntänsä kuoleman jälkeen.

Minä otin rouva de La Tourin luokseni asumaan; hän oli uskomattoman uljaasti kestänyt kaikkia näitä suuria tappioitansa. Hän oli lohduttanut Paulia ja Margareetaa viimeiseen saakka, aivan kuin ei hänellä olisi ollut mitään omaa taakkaa kannettavana. Kun hän ei heitä enää nähnyt ympärillään, puheli hän kuitenkin heistä joka päivä kuten rakkaista ystäväistä, jotka asuvat lähellä. Kuitenkaan ei hän elänyt heidät kadotettuaan kauvempaa kuin kuukauden päivät. Tätiänsä hän ei vähimmälläkään tavalla syyttänyt tämän tuottamista onnettomuuksista, vaan päinvastoin rukoili Jumalaa antamaan hänelle kaikki anteeksi ja lievittämään niitä kauheita tunnontuskia, joita kuulumme hänen saaneen, heti kun oli Virginian niin tylästi ajanut luotaan.

Tuo luonnoton sukulainen ei kauvan kestänytkaan kovuutensa rangaistusta. Monien laivain myötä sain hänestä sellaisia tietoja, että hän poti hermotautia, joka teki elämän ja kuoleman hänelle yhtä sietämättömäksi. Toisinaan hän syytti itseään suloisen pienen nepaimensa perikadosta ja tämän äidin sitä seuranneesta kuolemasta; toisin ajoin hän taasen kerskaili tehneensä aivan oikein, kun oli sysännyt luotaan nuo kaksi onnetonta olentoa, joiden sanoi vain halventaneen sukuaan alhaisilla taipumuksillaan. Välistä hän joutui oikein vihan vimmoihin nähdessään Pariisissa vilisevää viheliäisten määrää: "Miksei lähetetä", huusi hän, "noita laiskureita siirtomaihin kuolemaan?" Hän lisäsi vielä, että aatteet sellaiset kuin armeliaisuus, siveys ja uskonto, jotka kaikki kansat olivat omaksuneet, olivat vain ruhtinaitten valtiollisia keksintöjä. Sitte hän yht'äkkiä heittäytyi vastakkaiseen äärimmäisyyteen, antautuen tykkänään taikauskon valtaan, joka täytti hänet kuoleman pelolla. Hän kiiruhti jakelemaan runsaita almuja rikkaille munkeille, jotka hänen mieltänsä ohjasivat, rukoillen heitä lepyttämään Jumalaa näillä hänen maallisen tavaransa uhrauksilla; ikäänkuin ihmisten korkealle Isälle kelpaisi ne armopalat, jotka hän kovaosaisilta oli kieltänyt! Usein loi hänen mielikuvituksensa hänen silmäinsä eteen tulisia kenttiä ja palavia vuoria, joilla kamalia haamuja vaelteli kutsuen häntä hirmuisilla huudoilla pariinsa. Hän heittäytyi silloin johtajainsa jalkoihin ja keksi itsellensä kidutuskeinoja ja rangaistuksia; sillä taivas, tuo vanhurskas taivas, antaa julmille sieluille hirmuisia uskonnonharjoituksia.

Tällä tavoin hän eli useita vuosia, vuoroon jumalankieltäjänä, vuoroon taikauskosta hiutuen, peläten yhtä suuressa määrässä elämää kuin kuolemaa. Mutta hänen sääliittävästä elämästänsä teki lopun juuri sama tavara, jolle hän oli uhrannut luonnolliset tunteensa. Häntä murehutti ajatus, että kuolemansa jälkeen hänen omaisuutensa joutuisi hänen niin vihaamilleen sukulaisille. Sen vuoksi hän koetti lahjotuksilla tuhлата siitä suurimman osan; mutta sukulaiset käyttivät hyväkseen hänen taipumustaan hermotautiin, sulkiivat hänet hourulaitokseen ja laskivat hänen omaisuutensa holhouksen alle. Sillä tavoin juuri hänen rikkautensa syöksivät hänet perikatoon; ja kuten ne olivat paaduttaneet entisen omistajansa sydämen, kovettivat ne myöskin niitä omikseen pyytävain sydämet. Tällaisen lopun hän sai; ja mikä vielä enensi hänen onnettomuuttaan oli se, että hänellä vielä oli kylläksi ymmärrystä huomaamaan, miten juuri ne häntä paljastivat ja halveksivat, joiden mieltä hän oli noudattanut kaiken ikänsä.

Virginian vierelle, samojen bamburuokojen juurelle, haudattiin hänen ystävänsä Paul, ja heidän ympärilleen heidän hellät äitinsä ja uskolliset palvelijansa. Ei ole pystytetty marmoripatsaita heidän halvoille hautakummuilleen eikä piirretty heidän ansioitaan kiveen; mutta heidän muistonsa elää kulumattomin kirjaimin niiden ihmisten sydämissä, jotka ovat heille ikuisessa kiitollisuudenvelassa. Heidän varjonsa eivät kaipa loistoa, jota he eläissänsä kammoivat; mutta jos ne vielä ottaisivat osaa maallisiin huoliin, niin ne epäilemättä mieluummin harhailisivat niiden matalain olkikattojen alla, missä uutteruus ja hyvät avut asuvat; lohduttamassa kohtaloonsa tyytymättömiä köyhiä, sytyttämässä nuorten lempivain poviin sammumatonta liekkiä, mieltymystä luonnon antimiin, rakkautta työhön ja kammoa turhiin rikkauksiin.

Kansan ääni, joka vaikenee kuninkaille kunniapatsaita pystytettäessä, on antanut muutamille tämän saaren paikoista nimiä, jotka ikuistavat Virginian surullista loppua. Niinpä nähdään Ambra-saaren läheisyydessä riuttojen keskellä muuan kohta, jota kutsutaan *Saint-Géronin väyläksi* sen laivan nimen jälkeen, jolla hän hukkuu palatessaan Europasta.

Tuon pitkän maakaistaleen äärimmäisintä niemekettä, jonka näette kolmen peninkulman päässä täältä puoleksi peitettyä kuohuvan meren aaltoihin ja jota *Saint-Géron* ei voinut myrskyssä sivuuttaa päästäkseen satamaan, kutsutaan *Kovanonnen-niemeksi*; ja tuossa aivan edessämme tämän laakson päässä näette *Hautalahdelman*, josta Virginia löydettiin hiekkaan hautautuneena, ikäänkuin olisi meri tahtonut tuoda hänen ruumiinsa takaisin sureville omaisille ja osottaa hänen kainoudelleen viimeistä kunnioitustaan samoilla rannikoilla, joiden kaunistuksena hänen viattomuutensa oli ollut.

Oi te niin hellästi yhdistetyt nuoret, te onnettomat äidit ja koko rakastamani perhe! Nämä metsät jotka soivat teille siimestään, nämä lähteet jotka lorisivat iloksenne, nämä penkereet joilla yhdessä lepäsitte, kaikki itkevät vielä teidän loppuanne!

Ei ole kenkään teidän jälkeenne rohjennut viljellä tätä autiota maata, ei kenkään jälleen pystyttää rauvenneita majojanne. Teidän vuohenne ovat villiityneet, teidän puutarhanne ovat hävinneet; lintunne ovat lentäneet tiehensä, eikä täällä kuule muita ääniä kuin haukkain kirkunaa, jotka kaartaen leijailevat tämän kallioiden keskisen laakson päällä.

Ja minusta, joka en saa enää teitä nähdä, on tullut ystävä vailla ystäviä, lapseton isä, ja yksinäinen matkamies tämän maan matoisen kamaralla."

Näin puhellen tuo hyvä vanhus lähti kulkemaan pois päin, kyynelten vierieessä alas kasvoiltaan; ja minun kyyneleeni olivat jo vuotaneet useamman kuin yhden kerran tätä surullista jutelmaa kuunnelllessani.

End of Project Gutenberg's Paul ja Virginia, by Bernardin de Saint-Pierre

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK PAUL JA VIRGINIA ***

***** This file should be named 28661-8.txt or 28661-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.org/2/8/6/6/28661/>

Produced by Matti Järvinen and PG Distributed Proofreaders.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

***** START: FULL LICENSE *****

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work

in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a

physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, are critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.